

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

DEVLET VE PROTOKOL KURALLARI

HAZIRLAYAN
Mehmet Emre ÖZEL
1930203032

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Murat OKCU

ISPARTA - 2023

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Devlet ve Protokol Kuralları**” adlı tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Mehmet Emre ÖZEL

25.01.2023

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Mehmet Emre ÖZEL
Öğrenci Numarası	1930203032
Enstitü Ana Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Programı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-SOYADI	Prof. Dr. Murat OKCU
Tez Başlığı	Devlet ve Protokol Kuralları
Turnitin Ödev Numarası	1999108330

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 154 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 25/01/2023 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönergesinin 14 üncü maddesinde yer alan filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Kaynakçalar hariç, alıntılar dahil, 10 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç;
% 11'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

25/01/2023

Prof. Dr. Murat OKCU

ÖZET

Bireylerin topluluklar halinde yaşamaya başlaması ile birlikte toplumların ortak bir irade tarafından yönetilmesi ihtiyacına binaen devlet mekanizmasının ortaya çıktığı bilinmektedir. Kişiler arasındaki ilişkilerin saygı ve nezaket ekseninde hüküm sürmesi gibi kamu yönetimindeki işleyişin de protokol kuralları tahakkümünde olduğu kabul edilmektedir. Modern kamu yönetimi disiplininin güncel uygulamalarında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Protokol kurallarının icrasına dair birtakım aksaklıklar ve yanlışlıklar da bu sorunlardan biridir. Bu problemin tespitinden hareketle devlet adlı yapının ne olduğu izahından yola çıkılarak protokol yönetiminin devlet mekanizması içerisindeki yeri genel bir çerçeve ile tarif edilmiştir. Yargı etiği kavramı dair genel bir bakış açısı ile ortaya konulmuş, yargı etiği kavramının protokol kuralları ile ilişkisi kurularak her iki kavramın müşterek yönleri izah edilmiştir. Bu bağlamda; Hâkimler ve Savcılar Kurulunun yargı mensuplarına yönelik örnek disiplin cezaları ayrı ayrı ele alınarak protokol kuralları ekseninde değerlendirilerek yargı etiği ve protokol yönetimine dair genel çerçeve özel olarak somutlaştırılmıştır. Ayrıca; sosyal medya platformlarında protokol kurallarının ne olması ve nasıl uygulanması gerektiğine dair bir derleme sunulmuştur.

Sonuç olarak tez çalışmasının araştırma konusunu oluşturan protokol kurallarının tatbikine ilişkin sorunlar sıralanmış ve bu sorunlara yönelik birtakım çözüm önerileri getirilmiştir. Protokol kurallarının gereğince ve yeterince uygulandığı bir kamu yönetiminde devlet mekanizmasının daha etkin, verimli, yurttaş odaklı ve nitelikli bir kamusal hizmet arzı yapacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Devlet, Protokol Kuralları, Yargı Etiği

ABSTRACT

It is known that the state mechanism emerged due to the need for societies to be governed by a common will, as individuals began to live in communities. It is accepted that the functioning of public administration is dominated by the rules of protocol, just as the relations between people prevail on the axis of respect and courtesy. Various problems are encountered in the current practices of modern public administration discipline. Some problems and inaccuracies regarding the execution of protocol rules are one of these problems. Based on the determination of this problem, the place of the protocol management in the state mechanism has been described with a general framework, starting from the explanation of what the state called structure is. The concept of judicial ethics has been presented with a general perspective, and the common aspects of both concepts have been explained by establishing the relationship between the concept of judicial ethics and the protocol rules. In this context; The general framework of judicial ethics and protocol management has been specifically embodied by considering the exemplary disciplinary penalties against the members of the judiciary of the Council of Judges and Prosecutors separately and evaluated in the axis of the protocol rules. Moreover; A compilation of what the protocol rules should be and how they should be applied on social media platforms is presented.

As a result, the problems related to the application of the protocol rules, which constitute the research subject of the thesis study, were listed and some solutions were offered for these problems. It has been concluded that the state mechanism will provide a more effective, efficient, citizen-oriented and qualified public service in a public administration where the protocol rules are properly and adequately implemented.

Keywords: Public Administration, Government, Protocol Rules, Judicial Ethics

ÖN SÖZ

Türkiye Cumhuriyeti; güçlü bir miras üzerine oturmuş, zengin bir kaynaktan beslenen, mazisini sahiplenen, geleceğine bizzat yön vermeyi amaç edinen yüksek şahsiyet sahibi bir devlettir. Canlı bir insan organizmasına benzeyen devletin eli, kolu, beyni ve en önemlisi ruhu vardır. Kuşkusuz bu ruh da milli bir eksen üzerinde millet olma bilincinden ibarettir. Tıpkı Türk devletleri gibi; milli bir ruh ile hareket eden her devlet tarih sahnesinde önemli roller oynamıştır. Nasıl ki bir insan bünyesinin herhangi bir uzvunda aksamalar, sakatlıklar olabilmesi mümkünse; devlet mekanizması içerisinde de birtakım sorunlar olması muhtemeldir. İşte tüm meselenin özü burada gizlidir. Kırılan kolun kesip atılmak yerine tedavi edilmesi, görmeyen gözün çıkarılmak yerine ameliyat edilmesi, duymayan kulağın koparılmak yerine açılması gereklidir. Devlet de bu şekilde ıslah edilmelidir. Yara almış, aksak kalmış, hantallaşmış, vazifesini yapmaktan aciz olan kurumlar yeniden tanzim edilmeli, arındırılmalı, tedavi edilmeli ve nihayetinde nizami olarak görev ifa edebilir hale getirilmelidir.

Hülasa; devlet bir araçtır. Belli amaçlar doğrultusunda politika üretilerek millet için kullanılan bir aygıttır. Ancak araçlar ile amaçlar uyum sağladığında onurlu hedeflere ulaşılabilmesi mümkündür. Olması gereken; sağlam bir temel üzerine oturmuş olan ve dimdik ayakta duran bir yapıyı yıkmak değil; onu müştereken korumak ve yüceltmektir.

Günümüzde; devlet yapılanması içerisinde çeşitli sorunlar görülmektedir. Bunlardan birisi de görgü ve nezaket kurallarının kamusal yaşantıdaki karşılığı olan protokol kuralları hususundaki dikkatsizlik ve özensizliktir. Protokol kuralları uzun yıllar boyunca var olup uygulanmasına rağmen halen daha birçok yanlışın yapılmaktadır ve maalesef tahmin edilenden çok daha büyük aksaklık ve neticelerin bu sebeple ortaya çıktığı görülmektedir. Akademik açıdan çok az sayıda çalışmanın olduğu bu alana aktif bir kamu görevlisi olarak katkı sunulması arzu edilmiştir.

Bu çalışmayı; müreffeh ve muasır bir toplum ve devletin inşası yolunda, bir birey ve bir kamu görevlisi olarak daha fazla sorumluluk alma şuuruma varlığı ile ziyadesiyle güç katan sevgili oğlum Göktürk'e ithaf ederim. Saygılarımla.

Mehmet Emre ÖZEL

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE PROTOKOL YÖNETİMİ

1.1. Protokolün Tanımı ve Önemi	4
1.2. Protokol Kurallarının Tarihçesi	8
1.3. Protokol ve Etik İlişkisi.....	14
1.4. Protokol Kurallarının Temel İlke ve Esasları	19
1.4.1. Saygı ve Nezaket.....	20
1.4.2. Onur ve İtibar	22
1.4.3. Temsil.....	23
1.4.4. Öncelik ve Sonralık.....	23
1.4.5. Statü ve Düzey Denkliği	26
1.4.6. Karşılıklılık	27
1.5. Protokol Türleri ve Protokol Listeleri	29
1.5.1. Devlet Protokolü	29
1.5.2. Mülki Protokol	33

1.5.3. Adli Protokol	36
1.5.4. Diplomatik Protokol.....	37
1.5.5. Askeri Protokol	39
1.5.6. VIP Protokolü.....	40

2. BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE PROTOKOL KURALLARI VE UYGULAMALARI

2.1. Konuşma ve Davranışlarda Protokol Kuralları	43
2.1.1. Konuşmalarda Protokol Kuralları	44
2.1.2. Davranışlarda Protokol Kuralları	48
2.2. Makamlarda Protokol Kuralları	54
2.3. Kamusal Ziyaretlerde Protokol Kuralları.....	60
2.4. Giyimde Protokol Kuralları.....	64
2.5. Törenlerde Protokol Kuralları	68
2.6. Resmi Yazışmalarda Protokol Kuralları	72

3. BÖLÜM

YARGI ETİĞİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI: PROTOKOL YÖNETİMİ EKSENİ BİR DEĞERLENDİRME

3.1. Yargı Etiği: Kavramsal Çerçeve	81
3.1.1. Etik Kavramı	81
3.1.2. Türk Kamu Yönetiminde Etik ve Etik Davranış İlkeleri	82
3.1.3. Yargı Etiği Kavramı	83
3.1.4. Türkiye’de Yargı Etiği: Yasal Çerçeve	84
3.1.4.1. Uluslararası Sözleşmeler ve Yargı Etiği	86
3.1.4.2. Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri.....	87
3.1.4.3. Türk Yargı Etiği Bildirgesi	88
3.1.4.4. Yargı Etiği İstişare Kararları	89

3.2. Sosyal Medya: Kavramsal Çerçeve	89
3.2.1. Dijitalleşme ve Dijitalleşmenin Kamu Yönetimine Etkisi.....	89
3.2.2. Dijital Medya Yansıması Olarak Sosyal Medya	91
3.2.3. Sosyal Medya ve Kamu Yönetimi İlişkisi	92
3.3. Yargı Etiği ve Sosyal Medya Kullanım Rehberi	100
3.4. Yargı Etiği ve Protokol Yönetimi: Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kararları Üzerinden Bir İnceleme	109
3.4.1. Hâkimler ve Savcılar Kurulu	109
3.4.2. Disiplin Cezası Gerektiren Eylemler ve Protokol Yönetimi İlişkisi	110
3.4.3. Hâkimler ve Savcılar Kurulu Disiplin Kararlarının Protokol Yönetimi Açısından İncelenmesi	111
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	117
KAYNAKÇA.....	134
ÖZ GEÇMİŞ.....	143

KISALTMALAR DİZİNİ

KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
M.Ö.	: Milattan Önce
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdare Sistemi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
TAA	: Türkiye Adalet Akademisi
TAKBİS	: Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
VIP	: Very Important Person
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Tarih sahnesi geçmişten günümüze kadar birçok olaya sahne olmuş, çeşitli karakterlerin hikâyelerini yazmış ve çokça bilimsel delili kayıt altına almıştır. Bahsi geçen sahnede yer alan en köklü ve kadim devlet geleneklerinden birisinin kahramanı da Türk toplumuna liderlik eden yöneticiler olmuştur. Bilinen ilk Türk devleti olan Büyük Hun Devletinin M.Ö. 220 yılında Teoman tarafından kurulmasını müteakip yaklaşık 11 yıl sonra Mete Han'ın orduda inşa etmiş olduğu onlu sistem adeta bir kilometre taşı olmuştur. Bu sistemin inşası günümüzde varlığını halen daha sürdüren Türk Kara Kuvvetlerinin kuruluşu olarak kabul edilmektedir. Ordu millet anlayışı ile teşekkül eden ilk Türk devletlerindeki bu inşa süreci; asırlardır hüküm süren devlet geleneğimizin de doğumu anlamı taşımaktadır. Bu gelenek üzerine; İslamiyet öncesi ve sonrasında; Göktürkler, Uygurlar, Selçuklular, Osmanlılar ve Türkiye gibi insanlık âlemine sayısız katkıda bulunan devletler kurulmuş ve yaşatılmıştır.

Öncelikle; devlet kavramının işlevsel bir yapı olduğunu söylemekte fayda vardır. Bir toprak parçası üzerinde yaşayan ve aralarında maddi ve manevi bağlar bulunan insan topluluklarının müşterek ihtiyaçlarını gidermek, ortak gayelerini gerçekleştirmek üzere teşekkül eden devlet mekanizması; çeşitli yollarla yönetim yetkisini uhdesinde bulunduran kişiler eliyle işlerlik kazanmaktadır. Bu işlerlik elbette ki devlet aygıtını ortaya çıkaran halk için kullanılmaktadır.

Kamu menfaatleri doğrultusunda faaliyet gösteren devlet mekanizmasının çeşitli iş ve işlemleri bulunmaktadır. Devletin hem birey hem de devletler ile ilişkileri olduğu gibi bizatihi kendi içerisinde de kamu görevlileri arasında belli başlı münasebetler mevcuttur. Tüm bu ilişkiler genel itibarıyla devlet bünyesinde faaliyet gösteren kamu görevlileri yordamıyla icra edilmektedir. Bu noktadan hareketle; kamu menfaati için devlet eliyle icra edilen tüm iş ve işlemleri kamusal eylem, bu eylemlerin icra edildiği mekân ve ortamları da kamusal alan olarak nitelendirmek yerinde olacaktır.

Kamusal nitelik arz eden iş ve etkinlikler tıpkı bireysel insan ilişkilerindeki görgü ve nezaket kurallarında olduğu gibi birtakım şekli ve esasi kurallara tabidir.

Bahsi geçen kurallar geçmişten günümüze değin bir miras şeklinde intikal etmiş ve bu kurallar zaman içerisinde çeşitli etkilerle güncellenerek çağa ayak uydurmuştur. Anılan kuralların tümünün bir arada olduğu herhangi bir yazılı kaynak mevcut değildir. Zira bu kuralların tümü yazılı kurallar da değildir. Bir kısmı yönetmelik ve benzeri mevzuatlarda bir kısmı ise yalnızca fiili uygulamalarda teamüllerle kendisini göstermektedir.

Tarih boyunca var olan Türk devletlerinin tümünde devlet itibarı birçok şeyden önce gelmiştir. Zira devlete duyulan itibar ile halkın refah seviyesi arasında doğru bir orantı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Görgü ve nezaketin kamusal alandaki karşılığı olan protokol kurallarının devletin iş ve işlemlerinde uygulanır olması günümüz dünyasında medeni bir yer edinmiş her devlet için vazgeçilmezdir. Protokol kurallarının devletin hem bireyler ile hem de diğer devletler ile olan ilişkilerinde uygulanması diplomaside ve ulusal perspektifte başarıyla taçlanacak, uygulanmaması hali ise en ağır diplomatik krizler de dâhil olmak üzere çeşitli sorunları da beraberinde getirebilecektir.

İşbu çalışmanın ilk bölümünde protokol kurallarının ne olduğu, devlet mekanizmasındaki yeri ve önemi analiz edilerek incelenecektir. Görgü ve nezaket kuralları, etik ilkeler gibi diğer kavramlar ile protokol kurallarının ilişkisinden bahsedilecektir. Kamuda uygulama alanı bulan her kuralın bir protokol kuralı olup olmadığı ayırımına değinilerek protokol kurallarının genel hatları ortaya konulacaktır. Protokol kurallarının dayanağını teşkil eden esaslar kavramsal olarak izah edilecek, güncel olarak uygulanan ve kamusal alanda sıklıkla karşılaşılan protokol türleri derleme yoluyla arz edilecektir. Geçmişten günümüze değin gelişim süreci içerisinde protokol kurallarının ne şekilde ortaya çıktığı, hangi dönüşümlerden geçtiği tarihsel bir araştırma yöntemiyle irdelenecek, elde edilen veriler güncel bir perspektif ile harmanlanarak Türkiye'deki mevcut kamusal düzendeki yapı tasvir edilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türk kamu yönetimi disiplini içerisinde uygulama alanı bulan protokol yönetimi alanları sergilenecektir. Protokol yönetiminin en sık icra edildiği konuşma, tören, ziyaret, makam, resmi yazışma gibi mecralarda protokol kurallarının ne olduğu ve ne şekilde tatbik edildiği izah

edilecektir. Sonrasında da uygulamada sıkça karşılaşılan sorunlar örnekleme yoluyla gözler önüne serilecek.

Üçüncü bölümde; aktüel olarak sıkça gündeme gelen yargı etiği kavramının ne olduğu, kaynağı, geleceğe dönük hedefleri üzerinde durulacaktır. Dijital dünyanın en popüler unsuru olan sosyal medya kullanımının kamu yönetimindeki yerine değinilecektir. Yargı etiği ve sosyal medya temelinde protokol kurallarının ne şekilde sistemleştirilmesi gerektiği sorusundan hareketle bir çerçeve ortaya konulmaya çalışılacaktır. Akabinde; devlet mekanizmasının üç ana gücünden biri olan yargı kudretini fiilen kullanan hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının disiplin yaptırımına tâbi tutulan anonimleştirilmiş örnek eylemleri Hâkimler ve Savcılar Kurulu resmi internet sitesindeki açık kaynaklardan temin edilerek protokol yönetimi açısından incelenecektir.

Sonuç ve öneriler kısmında öncelikle devletin varlık sebebi, güncel dünya düzeninde devletin vazifesi, halkın devletten beklentileri, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamusal ve sosyal hayata etkileri genel bir anlatımla ifade edilecektir. Sonrasında protokol kurallarının devlet mekanizmasının işleyişine dair yeri ve öneminin özü vurgulanacaktır. Türk kamu yönetiminde protokol kurallarının ihlallerinin sebepleri sıralanacak, kamusal yaşantıda ortaya çıkan ve istikrar kazanmış sorunların ortadan kaldırılmasına dair birtakım somut çözüm önerileri silsilesi sunulacaktır.

1. BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE PROTOKOL YÖNETİMİ

1.1. Protokolün Tanımı ve Önemi

Fransızca kökene sahip olan protokol kelimesi hem resmi hem de gayriresmi olarak çeşitli anlamlarda kullanılan bir sözcüktür. Kimi zaman bir fiziki ortamı kimi zaman da yazılı bir belgeyi ifade eden protokol kelimesinin başka alanlarda da kullanımı mevcuttur.

Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlüğe bakıldığında protokol kelimesinin dört ayrı anlamı olduğu görülecektir (www.sozluk.gov.tr). Bunlardan birincisi; “Bir toplantı, oturum, soruşturma sonunda imzalanan belge.” anlamında kullanılan yazılı bir evrakı ifade eder. İkincisi; “Diplomatlar arasında yapılan anlaşma tutanağı.” şeklinde ifade edilen resmi bir sözleşmeyi anlatır. Üçüncüsü; “Diplomatlıkta, devletler arasındaki ilişkilerde geçen yazışmalarda, resmi törenlerde, devlet başkanları ile onların temsilcileri arasındaki görüşmelerde uygulanan kurallar.” biçiminde ortaya konulan birtakım kurallar manzumesini belirtir. Dördüncüsü ve sonuncusu ise; “Resmi ilişkilerde ve işlemlerde ciddiyet.” olarak bir davranış kalıbını ortaya koyar.

Yukarıda resmi sözlük anlamları izah edilen şekilde olmakla birlikte protokol kelimesinin uygulamada daha farklı şekillerde kullanılan anlamları da mevcuttur. Örneğin; stadyumlarda ve benzeri spor müsabakalarında protokol olarak adlandırılan bölüm ekseriyetle belli bir seviyenin üzerindeki kamu görevlilerinden yahut zümrelerden oluşan kişilerin bulunduğu tribünü ifade eder. Yine kamu görevlilerinin protokol mensubu olarak ifade edildiği de sıkça karşılaşılan bir durumdur.

Protokol; kişilerin, kurumların, kuruluşların, temsil yetkisini haiz kamu görevlilerinin ve herhangi bir özel niteliği haiz toplulukların birbirleriyle olan resmi ilişkilerinde yahut bahsi geçen kişi ya da oluşumların kendi bünyesindeki kamusal etkinlik ve törensel faaliyetlerinde uyulması gerekli olan saygı, görgü ve nezaket kurallarını ifade eder (Aytürk, 2020, s. 2). Toplumun doğru, iyi, güzel, meşru kabul

ettikleri davranış tipinin resmi yahut kamusal alandaki karşılığı protokol kurallarıdır (Tutar, 2020, s. 16).

Kamusal alanda protokol kuralları; kamuya tahsisli bina ve mekânlar başta olmak üzere kamu mensubiyeti bulunan kişilerin resmi unvanlarını ve kisvelerini taşıdıkları her ortamda riayet edilmesi gereken birtakım biçimsel kurallar bütünüdür. Başka bir deyişle; kamu görevlisi unvanına sahip olan kişilerin kendi nitelik ve değer yargılarından bağımsız olarak devlet geleneğinden kaynaklanan ve uymaları gerekli olan kurumsal görgü ve davranış kurallarına protokol kuralları denilmektedir (Baysal, 2022, s. 169).

Her insanın yaşantısında belli başlı ayrımlar yapmak mümkündür. Ailesiyle evinde vakit geçirmekte olan bir şahsın yaşantısının bu kısmı özel hayat olarak ifade edilir. Evinden dışarı çıkıp toplumsal yaşantıya karışan kişinin hayatının bu bölümü ise sosyal hayat olarak bilinir. Kamusal nitelik arz eden, devlet gücünün kısmen ya da tamamen var olduğu ve kamusal otoritenin kullanıldığı bir yaşantı ise kamusal hayatı ifade eder (Aytürk, 2020, s. 7).

Protokol kuralları yalnızca kamusal alanlarda uygulanan kurallardan ibaret değildir. Bir kamu görevlisinin kamusal olmayan bir ortamda kamusal bir sıfat sebebiyle bulunmaması gibi hallerde de protokol kurallarının asgari müşterek seviyede uygulanması gerekecektir. Örneğin; bir vali makamında bulunduğu esnada bu ortamın kamusal alan olduğuna ve bu alanda protokol kurallarının uygulanacağına dair bir duraksama bulunmamaktadır. Aynı kişinin bir alışveriş merkezine gittiği düşünüldüğünde ise dikkat edilmesi gerekli olan normlar dairesi değişecektir. Elbette alışveriş merkezleri kamusal nitelik arz eden, resmi mahiyette ortamlar değildir. Şayet; bir vali alışveriş merkezinin açılış töreninde kurdele kesmek için orada bulunuyorsa; bu ihtimalde kamu görevlisi sıfatıyla ortamda yer alan vali protokol kurallarını gerektiği kadar uygulayacaktır. Ancak; ailesiyle alışveriş yapmak maksadıyla sivil bir halde alışveriş merkezinde bulunan bir valinin protokol kuralları dairesinde hareket etmesini beklemek yerinde olmayacaktır. Dolayısıyla; protokol kurallarının uygulanması bakımından hem ortamın hem de kişinin güncel amacına göre değerlendirme yapılacaktır.

Devlet; bir üst otoritedir. Devletin buna bağılı olarak icra ettiğı hizmetler mevcuttur. Tarafsızlık, liyakat, hukukilik, kanunlara bağılılık, meşruluk, şeffaflık, etkinlik, serilik vb. ilkeler bağlamında kullanılan kamusal otorite kamunun yani bizatihi milletin kendisinin müşterek menfaatleri doğrultusunda kullanılmaktadır. Halkın müştereken müreffeh bir yaşantı sürmesinin amaç edinilmesi hasebiyle bahsi geçen otoritenin belli başlı öncelikleri ve ayrıcalıkları da pek tabii mevcuttur.

İnsanların müşterek ve müstakbel amaçları doğrultusunda faaliyet göstermek üzere teşekkül ettirilmiş olan topluma hizmet etmesi beklenen ve gerekli olan devlet aygıtı her şeyden önce itibar edilmeye muhtaçtır. Topluma hizmet etmek üzere oluşturulmuş bir yapının kuruluş gayesinden sapmamak kaydıyla saygı ve itibarı hak ettiği hususu izahtan vareste bir konudur. Gerek devlet görevlileri gerekse vatandaşlar bu itibarı her daim korumak, yaşatmak ve yüceltmekle mükelleftir.

Kamusal hayat; protokol kuralları çerçevesinde yürümektedir. Nasıl ki beşeri münasebetler olağan şekilde bazı saygı ve nezaket kuralları çerçevesinde yürüyor ise kamusal ve kurumsal yaşam da protokol kuralları dâhilinde yürümektedir (Aytürk, 2020, s. 6). Zira protokol kuralları sayesinde kamusal yaşama bir ahenk gelmekte, herkes ne yapacağını bilmektedir (Şahin, 2011, s. 20).

Kamusal alanda uygulanan protokol kuralları hem devlet hem de millet itibarının ilk ayağıdır. Bu kurallara uymamanın hem şahsi hem de kurumsal saygınlığı zedeleyeceği bilinmektedir. Sosyal hayatın rayından çıkmadan işlemesi ve ilerlemesi öncelikle toplumu idare eden devletin sağlıklı, kesintisiz ve nizami bir şekilde yönetilmesine bağılıdır. Bunun için de tüm organları ve bileşenleri ile uyumlu çalışan bir mekanizma şarttır. Devlet adlı bu yapının sağlıklı ve nizami biçimde faal olabilmesi de her organın kendi içindeki işlevini yerine getirebilmesi kadar tüm mekanizmanın bir bütün halinde uyumlu ve etkin bir şekilde çalışabilmesine de bağılıdır.

Devlet; yapısal olarak yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç ana güç üzerine kurulmuştur. Birbiriyle ilişkileri olsa da birbirinden bağımsız olan bu üç kuvvetin bir araya gelmesi ile devlet mekanizması ortaya çıkmaktadır. Demokratik devletlerde bahsi geçen kuvvetlerin ayrı olduğu, antidemokratik devletlerde ise tüm bu güçlerin tek elde toplandığı görülmektedir. Seçimle iş başına gelen bir meclis

toplumun uyacağı, kurumların icra edeceği kanunları yapmak suretiyle yasama faaliyetini yerine getirir. Yürütme kurumu; kanunların çizdiği sınırlar dâhilinde ülkenin idaresini gerçekleştirmektedir. Yargı birimi ise adından da anlaşılacağı üzere kanunların uygulanmasından kaynaklanan hukuki problemlere dair çözümler üretmek maksadıyla yargılama faaliyetini yerine getirmektedir.

Devlet kendisini oluşturan bileşenleri eliyle, yukarıdan aşağı doğru teşkilatlanan birimlerindeki kamu görevlileriyle kamusal faaliyetlerini icra etmektedir. İcra edilen kamusal hizmetlerin elbette birtakım şekli unsurları ve usule dair kaideleri mevcuttur. Bu unsur ve kuralların önemli bir alanını da protokol kuralları oluşturmaktadır.

Kamusal hizmetlerin kamu görevlileri eliyle sunulmasından dolayı protokol kurallarına öncelikle kamu görevlilerinin uyması beklenmektedir. Çünkü şahısların varlığı geçici, devletin ve kurumların varlığı ise daimidir. Dolayısıyla devlet mekanizmasında görev yapan kamu görevlilerinin devlet terbiyesine yakışan bir düstur ile hareket etmesi elzemdir.

Yasama, yürütme yahut yargı olmak üzere hangi erk mahiyetinde görev yaparsa yapsın kamu görevlileri resmi görevlerine ilişkin iş, tören, temsil vb. etkinliklerde protokol kurallarına uymakla mükelleftir. Yasama erkinin bir mensubu olan bir milletvekili yasama faaliyetinin 24 saat devam eden bir faaliyet olduğunu bilerek kendisini seçen milletten vekâlet aldığı şuuruyla hareket etmelidir. Yürütme erkinin ilçedeki en üst temsilcisi olan bir kaymakam bir ilçeye tayin olup göreve başladığında; ilçenin idari amiri olarak temsil ettiği makamın görev ve yetkilerini icra ederken mülki teamüllere riayet etmelidir. Bir hâkim yargısal mekanizmanın nasıl bir konuma sahip olduğunu bilerek bağımsız ve tarafsız bir şekilde görev ifa ederken devletin genel işleyişine dair etkinliklerde protokol kurallarına uyum göstermelidir. Bir büyükelçi uluslararası etkinliklerde kendi ülkesini en iyi şekilde temsil etmeli, ülkeler arasında diplomatik bir kriz çıkmaması için protokol kurallarını harfiyen yerine getirmelidir. Bir kadın gündelik yaşantısında kadın olarak bulunduğu yer ile resmi görevli eşinin yanında bulunduğu zamanki statüsünün karşılıklarının farklı olabileceğini iyi özümsemeli ve buna uygun bir davranış kalıbı sergilemelidir. Örnekleri çoğaltmak elbette mümkündür. Mühim olan; kamu görevlisi sıfatını haiz

kişilerin kamusal nitelik arz eden etkinliklerde bilmesi ve sergilenmesi gereken protokol kurallarına azami seviyede vakıf olması ve bu kuralların icrasında duraksama yaşamamasıdır.

1.2. Protokol Kurallarının Tarihçesi

Tarih sahnesinin günümüze uzak olan zaman dilimlerinde ülkeler arasındaki münasebetler daha ziyade savaşlarla geçmiştir. Günümüzde diplomatik anlamda usul ya da esasen ağırlıklı barışçıl yaklaşımlar ve tutumlar gözle görülür olsa da geçmişte ülkelerin birbirleri ile olan uyuşmazlıkları ekseriyetle savaşlarla sonuçlanmıştır. İster savaş ile neticelensin isterse barışçıl çözüm yolları ile süregelsin; ülkeler arasındaki diplomatik girişimlerin neredeyse hepsi çok eskilere dayanmaktadır. Zira topluluklar ve ülkeler birbirleri ile her daim iletişim ve etkileşim halinde olmuşlardır. Protokol kavramının ortaya çıkışı da uluslararası ilişkiler tarihi ile paralel şekilde geçmişe dayanmaktadır (Bat, 2020, s. 9). Bu kavram ilk kez Fransa’da, 1330 yılında, toplantı sonunda tarafların birbirleri ile olan mutabakatını yazıya geçiren bir belge anlamında kullanılmıştır (Aytürk, 2017, s. 1).

M.Ö. Mısır ile Babil Devleti arasındaki beynelmilel görüşmelerde, Çin’in ülke yönetimine dair dışişlerinde, Hititlerin imzalamış olduğu bazı anlaşmalarda, Yunanistan’ın bilhassa Akdeniz bölgesindeki diğer uluslar ile olan ilişkilerinde, Katolik kilisesi etkisinde kalan Roma İmparatorluğu’nun Avrupa kıtasındaki münasebetlerinde protokol kurallarının kısmen uygulandığı rivayet edilmektedir (Bat, 2020, s. 12).

Devletlerin diplomatik sahadaki etkinlikleri protokol kurallarının doğuşuna zemin oluşturmuştur. Bununla birlikte; devletlerin kendi içinde icra ettikleri törensel faaliyetler de protokol kurallarının başlangıcından itibaren önem arz eden diğer faktördür. Bu törenlerin de ağırlıklı saray ve kilise gibi yapılarda icra edildiği söylenebilir. Geçmiş dönemlerde birçok devletin din eksenli bir mutlakiyeti mevcuttur. Bu sebeple kiliseler ve diğer dini mabetler protokol kurallarının sıklıkla uygulandığı yerler olmuşlardır. Aydınlanma Çağı sonrasında devletlerin din odaklı yapısı da değişim göstermiştir. Ancak yine de kilise, saray gibi yapılarda uygulama

alanı bulan protokol kuralları Aydınlanma Çağı sonrasında da uygulamada görülmeye devam etmiştir (Bayyigit, 2019, s. 32).

Protokol kuralları Türk kamu yönetiminde de uzun yıllar boyunca uygulanmıştır. Yalnızca içerisinde bulunduğumuz Cumhuriyet döneminde değil bilhassa Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti dönemlerinde de protokol kuralları titizlik ve hassasiyet ile uygulama alanı bulmuştur. Bahsi geçen devletler uzun yıllar boyunca tarih sahnesinde var olmuştur. Var oldukları dönemlerde de dünya devletleri içerisinde hatırı sayılır bir maddi ve manevi güce sahip olmuşlardır. Kuşkusuz bu güce erişilmesinde protokol kurallarının uygulanmasının da olumlu etkisi olmuştur.

İlk Türk Devletlerinden günümüze değin devlet yönetiminde ağırlama, karşılama ve uğurlama faaliyetleri önem verilen faaliyetlerin başında gelmiştir. Ölüm, doğum, tahta çıkış, elçi gönderme, elçi kabul etme, evlilik, devletlerarası antlaşma, ticari ilişkiler, hediye takdimi gibi birçok etkinliğin icrası kapsamında çeşitli kurallar belirlenmiş ve bu kurallar da çeşitli ilke ve esaslar doğrultusunda tatbik edilmiştir. Bu uygulamalar Türklerin İslam dinini kabulü sonrasında da güçlenerek ve zenginleşerek devam etmiştir. Takriben bin yıllık bir zaman dilimi boyunca Anadolu topraklarında Türk Devletleri hüküm sürmektedir. Gerek tarihi zaviyeden gerek kültürel açıdan bakıldığında bu bin yıllık dönem hüküm süren devletler protokol kuralları hususunda önemli bir miras oluşturmuşlardır. Bu devletlerin en önemlileri Anadolu Selçuklu Devleti, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'dir.

Anadolu Selçuklu Devleti hem jeopolitik konumu hem de dönemsel yapısı itibarıyla çevresindeki devletlerle sıkı diplomatik ilişkiler geliştirmiştir. Bilhassa Bizans İmparatorluğu ile çeşitli temaslar kurmuştur. Bu temaslar ağırlıklı elçiler vasıtasıyla icra edilmiştir. Devletin kuruluş aşamasında genel itibarıyla elçiler düzeyinde icra edilen temaslar gelişme döneminde yoğunlaşmıştır. Çöküş döneminde ise elçilik faaliyetlerinin kapsamında değişimler meydana gelmiştir. Üç dönemde de protokol kurallarının uygulamaları genel itibarıyla elçilik faaliyetleri bünyesinde vücut bulmuştur.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluş aşamasında henüz yeni bir devlet olması ve yeterince güçlü olmaması nedeniyle komşu devletler ile olan

münasebetlerde çoğunlukla Türk elçileri komşu devletlere gönderilmiştir. Zira yeni ve henüz olgunlaşmamış bir devlet olması hasebiyle öncelik devletin gelişim sağlaması ve güçlenmesidir. Bu amaçla da öncelikle iyi diplomatik ilişkiler kurulmak istenmiş ve savaş gibi risklerden bu dönem kaçınılmıştır. Bu sebeple komşu devletlere nispeten görece daha güçsüz konumda bulunulması sebebiyle Selçuklu elçileri diğer devletlere gönderilmiştir. Gelişme dönemine gelindiğinde ise Anadolu Selçuklu Devleti yeterince güç kazanmış ve bölgesinde hâkimiyet kurmuştur. Bu sebeple elçi gönderen bir ülke olmaktan çok elçi gönderilen bir ülke olmuştur. Civar devletlerin hükümdarları Selçuklu'ya çeşitli elçiler göndermiş, farklı mektuplar sunmuşlar, çeşitli uzlaşma yolları aramışlardır. Hatta çoğunlukla elçiler Selçuklu hükümdarlarının önünde diz çökmüşler, onların eteklerini öpmüşler, hediyelerini takdim etmişlerdir. Devletin çöküş döneminde ise durum tersine dönmüştür.

Genel olarak bakıldığında; Anadolu Selçuklu Devleti döneminde elçiler üzerinden icra edilen protokol kuralları varlık bulmuştur. Huzura çıkma, el öpme, selamlama, saygı sunma, hediye takdim etme gibi davranışlar elçiler ve heyetler ile geliştirilen devletlerarası ilişkilerde görülmüştür (Aktaş, 2017, s. 43)

Anadolu Selçuklu Devleti'nde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de elçilik müessesesi büyük önem arz etmektedir. 18. Yüzyılın son yıllarında açılan Londra Büyükelçiliği sürekli büyükelçilik sıfatını haiz ilk büyükelçiliktir.

Osmanlı Devleti törenlere çok önem vermiştir. Osmanlı için itibar, güç ve hâkimiyetin varlığı kadar bu kavramların ibrazı da çok önemlidir. Zira güç ve itibar devletin alametifarikalarındandır. Bu sebeple; otoritenin, saygınlığın, mutlakîyetin ibrazı da genel itibarıyla törenler ile sağlanmıştır. Törenlerde devletin simgesel nitelik taşıyan bazı öğeleri şu şekilde sıralanabilir (Babayiğit, 2019, s. 89):

- Hutbe okunması: Osmanlı Devleti'nin dini İslam'dır. İslam devletlerinde hutbe ve ezan kutsaldır. Bu sebeple Osmanlı Devleti padişahları çeşitli dönemlerde hutbe okutarak mutlak hâkimiyeti deklare etmişlerdir.
- Sikke bastırılması: Osmanlı Devleti kendi parasını basan ve kullanan bir devlettir. Üzerinde yalnızca padişah adının zikredildiği sikkeler devletin egemenlik alametlerinden biridir.

- Bayrak ve sancak açılması. Osmanlı Devleti bir Türk İslam devleti olması hasebiyle hem devletin ve milletin sembolü olarak bayrak hem de İslamiyet'in simgesi olarak sancak açmıştır.
- Tuğ taşınması: Padişah nam ve hesabına taşınan tuğlar törenlerde görevlilerce daima yüksekte tutulmuştur.
- Tuğra bastırılması: Osmanlı döneminde yapılan resmi yazışmalar hanedan adına, saray vasıtasıyla yapılmıştır. Bu yazışmaların resmiyetini ortaya koyan unsur da tuğradır. Tuğra bizatihi padişahın ve dolayısıyla devletin şahsından kaynaklıdır.

Yaklaşık bir asırdır stratejik ve jeopolitik olarak dünyanın en önemli ve değerli coğrafyalarından birinde varlığını sürdüren Türkiye Cumhuriyeti ile halef selef olan, 624 yıl boyunca 3 kıtada hüküm süren Osmanlı Devleti'nde protokol kuralları sıkı bir şekilde uygulanmıştır. Selçuklu sonrası kurulan Osmanlı Devleti'nin hemen her alanında Selçuklu etkisi görülmüştür. Bu sebeple protokol kuralları konusunda da Selçuklu Devleti döneminde uygulanan kuralların birçoğu uygulanmaya devam edilmiştir. Bahsi geçen dönemde protokol kavramının karşılığı olarak teşrifat kelimesi kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde “resmi günlerde ve toplantılarda devlet büyüklerinin makam ve mevki sıralarına göre kabulü” anlamına gelen ve kamusal yaşantıda kullanılan teşrifat kavramı yine o dönem sosyal hayatta da adabı muaşeret kuralları olarak bilinmiş ve uygulanmıştır. Dönemin üniversitelerinde ve diğer yüksek mekteplerinde teşrifat adıyla dersler okutulmuştur (Aytürk, 2020, s. 2). Devletin zirve dönemi olan Kanuni Sultan Süleyman döneminde sarayda ve benzeri mekânlarda uygulanacak kuralları birleştirmek amacıyla Teşrifat Nizamnamesi adlı bir tüzük hazırlanmıştır. Aynı zamanda Teşrifat Kalemi olarak adlandırılan bir birim oluşturularak Osmanlı Devleti'nin törensel etkinliklerinde ve kamusal işleyişinde uyulması lazım gelen usul, erkân ve adaba dair kuralların denetimi ve icrası için çok önemli bir kurumsal yapı oluşturulmuştur. Fatih Kanunnamesi ile Osmanlı Devleti'nin teşkilat yapısı ve örgütlenmesi bütünüyle bir mevzuata bağlanmıştır. Bu kanunname ile resmi törenlerin icra ediliş biçimleri de düzenleme altına alınmıştır.

Fatih Kanunnamesi Osmanlı döneminde teşrifat açısından en önemli kaynaktır. Yazılı bir kanun metni hüviyetinde olması günümüzdeki değerini de ayrıca artırmaktadır. Mezkûr kanunname ile o güne değin olgunlaşmış tüm teşrifat kaideleri yani protokol kuralları ekseriyetle bir araya toplanmıştır. Böylelikle sonraki dönemlere ilişkin temel ilkeler de belirlenmiştir (Karaca, 1997, s. 21). Eski tabir ile üç bap yani üç bölümden müteşekkil olan Fatih Kanunnamesinin ilk bölümünde devlet teşkilatında görev alan amir ve memurların görev ve yetkileri açıkça belirtilmiştir. Bu görevlilerden birisi de teşrifatçıdır. Teşrifatçı; törenler başta olmak üzere teşrifat kurallarının uygulanacağı etkinlikleri tanzim ve icra görevi olan saray görevlisidir. Kanunnamede teşrifatçının görevleri belirtilmiştir. Tek tek tüm protokol kaidelerini sıralamaktan ziyade bütün törensel etkinliklerde uygulanacak teşrifat hükümlerinin esasları ve prensipleri müşterek bir anlayış ile kanunnamede kaleme alınmıştır.

Osmanlı Devleti dönemindeki törensel etkinlikleri; devlet işlerine ait törenler, dini işlere ait törenler ve günlük saray yaşantısına ait törenler olmak üzere üç başlıkta toplamak mümkündür. Teşrifatın gerekli olduğu olayların hepsi için törenler düzenlenmiş, bu törenlerde de teşrifat nizamı titizlikle tatbik ettirilmiştir. Divan toplantıları, sultanın Cuma namazına katılımı, yeniçerilerin maaşlarının dağıtılması, dini bayramlar, padişahın çocuklarının dünyaya gelişi gibi olayların tümünde teşrifat müessesesi hassas ve görkemli bir biçimde varlık bulmuştur (Alikılıç, 2002, s. 34).

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Osmanlı'da mevcut olan ve teşrifat olarak bilinen kurallar manzumesi uygulanmaya devam etmiştir. 09/01/1927 tarihli ve 4611 sayılı Bakanlar Kurulu kararına istinaden Resmi Gazetede yayımlanan "Teşrifat Müdüriyeti Umumiyesinin Vazaiî Hakkında Talimatname" ile Teşrifat Müdürlüğü adlı bir birim kurulmuş ve bu birim Dışişleri Bakanlığı himayesine verilmiştir.

Milli tarihin en başından günümüze değin kamu yönetimi alanında yapılan çalışmalar belli ölçeklerde protokol kurallarını ihtiva eder nitelik arz etmiştir. Hun İmparatoru Mete Han'ın ordudaki sistematik çalışmaları sonrasında başlayan süreçten sonra Türk devlet geleneğinde biçimsel kaideler her daim önem arz eden hususlar olmuştur. Günümüze gelene kadar çok sayıda devlet yıkılıp daha fazla sayıda devlet kurulmuş olsa da bu durum protokol kurallarının uygulanması

açısından herhangi bir kesinti yaratmamış olup tüm devletlerde yeterli ve gerekli şekilde ilgili kurallar uygulanagelmıştır.

Türk tarihinin en önemli eserlerinden birisi olan ve Yusuf Has Hacıb tarafından kaleme alınan Kutadgu Bilig adlı eser siyasetname tarzının Türk edebiyatındaki ilk örneği olarak bilinmektedir. 11. Yüzyılda kaleme alınan bu kıymetli eser aynı zamanda bir ahlak, adalet, usul ve nizam eseri özelliği de taşımaktadır. Devlet adamlarına yönelik bir dizi tavsiyeler manzumesi ihtiva eden bu eserde “Akıllıysan katıldığın her şölende yemeğini zarafet ile yersin” minvalinde olan ve günümüzde de protokol kuralı olarak uygulanan birçok hassas konuya temas edilmiştir (Aslan, 2018, s. 5).

Günümüz itibarıyla devlet kademelerinde görevlendirmek üzere kamuya alınan birçok kamu görevlisi çeşitli eğitimlerden geçirilmektedir. Bu eğitimlerin bir kısmını da protokol eğitimleri oluşturmaktadır. Günümüzde protokol kuralları noktasında en hassas ve özenli kurum hariciye olarak kabul görmektedir. Çünkü protokol kurallarının doğuşu diplomasi ile paralel bir seyir izlemiştir. Ülke dışında görev yapan büyükelçi, ataşe vb. kamu görevlileri Dışişleri Bakanlığı bünyesinde yoğun ve detaylı bir protokol eğitimi almaktadır. Benzer şekilde İçişleri Bakanlığı bünyesinde açılan kaymakamlık kursları ve diğer eğitimlerde mülki idare amirleri başta olmak üzere çeşitli kamu görevlileri protokol eğitiminden geçmektedir. Yine hâkim ve Cumhuriyet savcılarının adaylık dönemlerindeki eğitimlerinin bir kısmının icra edildiği Türkiye Adalet Akademisi bünyesinde öncelikle yargısal protokol olmak üzere gerekli protokol eğitimleri sağlanmaktadır. Orduda subay, astsubay vb. unvanlar ile olarak görev yapan askeri personeller de yine Harp Okulu gibi eğitim birimlerinde meslek öncesi ve meslek içerisinde askeri protokol kuralları eğitiminin yanı sıra idari ve genel protokol kuralları açısından eğitimlere tabi tutulmaktadır. Uygulamada çeşitli eksiklik yahut aksaklıklar olduğu bilinmekle birlikte bu hususlara işbu tez çalışmasının ilerleyen kısımlarında detaylıca değinilecek, sorunlar teknik olarak tetkik edilecek ve nihayetinde bir dizi çözüm önerisi sunulacaktır.

1.3. Protokol ve Etik İlişkisi

Modern devlet anlayışının ortaya çıkışı günümüzden yaklaşık 5 asır evveline dayanmaktadır. Kuvvetler birliği prensibi yerini kuvvetler ayrılığı düşüncesine bırakmış ve bu düşünce ekseninde varlık bulan devletler sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde günümüz dünyasında yer edinmişlerdir. Kuvvetler ayrılığı prensibini benimseyen devletlerin kuvvetler birliği prensibini benimseyen devlet anlayışına nazaran daha demokratik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira birbirini denetleyen ve dengeleyen kuvvetlerin varlığından müteşekkil olan bir devlet totaliter ve otoriter anlayışa uzaklaşacak ve böylelikle fikir ve ifade özgürlüğüne yaklaşacaktır. Bu minval üzere düşünen, fikir ve çözüm üreten, ürettiğini ifade edip istişare edebilen bireyler bilgi paylaşımının paydaşları olacaktır. Hülasa; günümüzün bilgi ve iletişim çağı olduğu da göz önünde bulundurulduğunda; bilgiye olan erişimin kolay, bilgi paylaşımının rahat ve seri olduğu iklimlerde demokrasi düşüncesi güç kazanacak ve bu güç devletin de hem daha güçlü hem de yurttaş odaklı olmasını sağlayacaktır.

Mevcut dünya düzeninde modern, çağdaş ve demokratik olarak genelgeçer kabule sahip olan devletler kuvvetler ayrılığı prensibini benimsemiş olan devletlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de kuvvetler ayrılığı esasına dayalı olarak hüküm süren devletlerden birisidir. Bu husus mevcut Anayasa muhteviyatında ayrıca ve açıkça düzenleme altına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde yasama yetkisini millet adına Türkiye Büyük Millet Meclisi kullanmaktadır. Yargı erki bağımsız ve tarafsız mahkemeler eliyle hayata tesir etmektedir. Yürütme kudreti ise doğrudan halk oylamasına dayanan seçimler vasıtasıyla seçilmiş Cumhurbaşkanı ve altındaki idari teşkilat ile kullanılmaktadır. Bu noktadan hareketle, yalın ve öz bir ifade ile yürütme erkini kamu yönetimi biçiminde ifade etmek de mümkündür.

Devlet; kamusal nitelik arz eden faaliyetlerini Anayasa, kanunlar ve diğer sair mevzuat çerçevesinde kamu görevlileri eliyle yürütmektedir. Bu yasal çerçevenin belirlenmesinde toplumun genel yararının bireysel çıkarların önünde olduğu kabulü mevcuttur. Baskın ve merkeziyetçi politikaların hâkim olduğu dönemleri eskide bırakan günümüz şartlarında artık devletin toplum ile olan münasebeti de eskisi gibi değildir (Özdemir, 2008, s. 180). Toplumda yönetime karşı güven odaklı, etik

ilkelerle uyumlu ve kamu yararı eksenli bir yönetim beklentisi mevcuttur. Beklenti bu yönde olmakla birlikte birçok devlette ne yazık ki birtakım yozlaşmalar görülmektedir. Bazı ülkelerde çeşitli yozlaşma ve yolsuzluklar vaki olmuş, yönetilenlerin yönetenlere olan güven duygusu zedelenmiştir. Ortaya çıkan yozlaşmaların daha ziyade gelişmemiş yahut az gelişmiş ülkelerde olduğu yönünde bir algı oluşmuş ise de gelişmiş ülkelerde de bu tarz durumların ortaya çıktığı gerçeği zamanla idrak edilebilir hale gelmiştir (Usta, 2020, s. 224). Patlak veren yozlaşmalar, skandallar, yolsuzluklar sonrasında devletlere olan güven duygusunun sarsılmasıyla birlikte devletler aynı zamanda büyük bir itibar kaybına da uğramıştır. Bundan dolayı kamu yönetiminde demokratiklik, hukuka bağlılık, şeffaflık, serilik, liyakat gibi ilkelere önem verme eğilimi başlamıştır.

Çeşitli yozlaşma örneklerinin görülmesinin yanı sıra hızla gelişen teknolojinin hayatın her alanına seri bir şekilde nüfuz etmesi ve yerleşmesi neticesinde kamu idareleri de bu durumdan etkilenmiştir. Böylelikle; kamu görevlileri eliyle sunulan hizmetlere dair toplumsal beklentiler de değişim içerisine girmiştir. Kamu görevlilerinin hizmet sunumunda hangi tutum ve davranışları sergileyeceği meselesi de hiç kuşkusuz etik kavramı ile yakından ilişkilidir.

Etik kavramı birçok kavram ve alan ile yakın ilişkili olması hasebiyle etik kelimesi bakımından yer yer kavram kargaşaları görülmektedir. Dürüstlük, ahde vefa, iyi niyet gibi birçok kavram ile alakası bulunan etik kavramının en çok ilişkili olduğu kavram ahlak kavramıdır. Hatta toplumda ikisinin birbiri yerine kullanıldığı çokça görülmektedir.

Yunan menşeli ethos kelimesinden türeyen etik; insan davranışlarını bilimsel olarak ve sistematik açıdan inceleyen bir alandır. Kısaca etik; ahlaki değerlerin özünü incelemektedir. Ahlak içsel bir dinamiktir (Sayan, 2020, s. 151). Toplumu oluşturan bireylerin uyması gerektiği var sayılan iyi, güzel, doğru, adil gibi vicdani kanaatlerin birbiri içinde eriyerek “ahlaki olmak” ya da “ahlaki olmamak” şeklinde ortaya konulan kurallar bütününe ahlak kuralları denilebilir.

Gündelik hayatın içerisinde çokça değer yargısı ile karşılaşmak mümkündür. Doğruluk, iyilik, güzellik, adalet, liyakat gibi birçok değer yargısının kendine has bir kaynağı ve eksenı mevcuttur. Her birey de kendi iç dünyasındaki erdemlilik

durumunca bahsi geçen değer yargılarını manevi bir süreç dâhilinde sindirmektedir. Elbette herkesin değer yargıları başkaca olabilir yahut herkesin aynı değere yönelik yargısı farklı yönlerde kayabilir. Zira bu kavramlar manevi unsurları havi olduğundan bu çeşitlilik oldukça doğaldır. Somut bir örnek vererek daha iyi bir açıklama yapmak adına “özgürlüğün kısıtlanması” fiilinin zihnen tasavvur edilmesi yerinde olacaktır. Olağan şartlar dâhilinde bir kişinin özgürlüğünü kısıtlamak doğru olmadığı gibi iyi de değildir. Hatta güzel de değildir. Bu konuda bir duraksama bulunmamaktadır. Ancak tasavvuru “eşini öldüren bir kişinin özgürlüğünün kısıtlanması” şeklinde bir hapis cezası yahut tutuklama tedbiri olarak değiştirdiğimizde hiç şüphe yoktur ki değer yargıları da değişecektir. Belki kimilerince cinayet işlese dahi hapse konulan bir bireyin özgürlüğünün kısıtlanması yine güzel olarak nitelendirilemeyecektir ancak en azından doğruluk ve iyilik hususunda pek bir tenakuz yaşanmayacaktır. İşte toplumun dinamikleri de tam olarak böyledir. Adım atılan her saniyede hayatın olağan senaryosunun ve dolayısıyla bireylerin içsel yargılarının değişim gösterebilme potansiyeli mevcuttur. Bundan dolayı hangi kavram ele alınırsa alınsın; her birey kendi iç dünyasında olgular üzerinden bir yargıya varacak, bu yargı benzer olgular doğrultusunda olgunlaşacaktır. Olgunlaşan yargıların dışı vurumu da kişiden kişiye değişim gösterebilecektir. İşte tüm bireylerin dışı vurduğu değer yargılarının toplum nazarında birleşmesi ve aynı tarafa yönelmesiyle ortaya birtakım kurallar manzumesi çıkmaktadır. Toplumun genelinin üst değer yargısı halini alan, içerisinde “iyi ve kötü”, “güzel ve çirkin”, “doğru ve yanlış”, “adalet ve zulüm” gibi eksenlerden sentezlenerek “ahlaki olan ve ahlaki olmayan” şeklinde tasvir edilebilecek bu kurallar manzumesi ahlak kuralları olarak açıklanabilecektir.

Ahlak kurallarını daha soyut bir ekseninde sebebe dayalı olarak ve ilkesel ölçekte inceleyerek felsefi bir iklim içerisinde izah etme ve anlamlandırma çabası etik biliminin konusudur. Etik; soyut kavramlar yordamıyla somut bilgi ve bulgular elde etmeye çalışır. İşte bu bilgi ve bulguların kural haline dönüşüp daha da somut ve belirgin hal alması beklenir. Bu belirgin olma hali de çeşitli alanlarda vücut bulur. Bu alanları siyaset etiği, spor etiği, sanat etiği, yargı etiği, kamu etiği şeklinde çoğaltmak ve sınıflandırmak mümkündür (Gökçelik, 2010, s. 57).

Yönetsel etik diye tabir edilebilecek olan kamu etiği çerçevesinin içerisine saygı, etkililik, etkinlik, verimlilik, tarafsızlık, adalet, liyakat, saydamlık gibi çeşitli

ilkeleri yerleştirmek mümkündür (Kaplan, 2009, s. 345). Bu gibi ilkeleri zihnen ve manen sindirmiş olan bir yönetsel kademenin başarılı olma ihtimali muhakkak ki başarısız olma ihtimalinden katbekat fazladır. Dolayısıyla; demokrasinin ruhuna inanan, bireysel menfaatler yerine toplum çıkarlarını savunan, ortak yaşam kültürünü geliştirerek toplumun refah seviyesini artırmayı ve sürdürmeyi hedefleyen ve huzurlu bir toplum dinamiğini kalıcı kılmaya çalışan bir yönetsel kademe için etik değerler oldukça mühimdir.

Türkiye’de bazı dönemlerde yolsuzluk, itibarsızlık, güvensizlik gibi durumların ortaya çıkması neticesinde çeşitli düzenlemeler yapılması cihetine gidilmiştir. En önemli adımlar genel itibarıyla mevzuat alanında atılmıştır. Etik yönetime dair kanuni altyapının belirginleştirilmesi açısından normlar hiyerarşisindeki bazı düzenlemelerin ismen dahi olsa zikredilmesi faydalı olacaktır:

- 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
- 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
- 2531 Sayılı Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanun
- 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu
- 4982 Sayılı Bildi Edinme Hakkı Kanunu
- 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- Türk Yargı Etiği Bildirgesi

Etik ilkelerin Türk kamu yönetimine uygulanmasına dair atılmış olan en önemli adım 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun kabulüdür. 5176 Sayılı Kanunun amaç ve kapsam başlıklı ilk maddesine göre; “Bu Kanunun amaı, kamu

görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkeleri belirlemek ve uygulamayı gözetmek üzere Kamu Görevlileri Etik Kurulunun kuruluş, görev ve çalışma usul ve esaslarının belirlenmesidir.”.

5176 Sayılı Kanunun yukarıda mezkûr amaçlarından birinci sırada sayılan amacı doğrultusunda, 13 Nisan 2005 tarihli ve 25785 sayılı Resmi Gazete’de Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır. Bu yönetmelik ile kamu yönetiminde etik değerlere ilişkin soyut normlar daha somut bir şekilde belirlenmiştir. Anılan yönetmeliğin ikinci bölümünde Etik Davranış İlkeleri maddeler halinde zikredilmiştir:

- Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci
- Halka hizmet bilinci
- Hizmet standartlarına uyma
- Amaç ve misyona bağlılık
- Dürüstlük ve tarafsızlık
- Saygınlık ve güven
- Nezaket ve saygı
- Yetkili makamlara bildirim
- Çıkar çatışmasından kaçınma
- Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması
- Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı
- Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı
- Savurganlıktan kaçınma
- Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan
- Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık
- Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu
- Eski kamu görevlileriyle ilişkiler

- Mal bildiriminde bulunma

Günümüzde artık vatandaşlar devletten daha etkin, verimli, şeffaf, hızlı, tarafsız ve sürdürülebilir bir hizmet sunumu beklemektedir. Bu beklentinin karşılanabilmesi için her şeyden evvel kamunun yönetsel mekanizmasını etik bir temele oturtma gayreti gereklidir. Etik bir bilince erişememiş bir kamu görevlisinin ve bu tip kamu görevlilerinden müteşekkil bir yönetsel yapının güncel hizmet ihtiyacına karşılık vermeyeceği açıktır. Hiç şüphesiz bu noksanlık da devlete olan itibarın sarsılmasına, devlet ile halk arasındaki karşılıklı itimat duygusunun örselenmesine neden olacaktır. Buradan hareketle; protokol kurallarının devletin itibarının en somut göstergelerinden biri olduğunu hatırlamakta yarar vardır. Her etik davranışın devlet itibarında bir katkısı ve yeri bulunmaktadır. Protokol kurallarının da devletin itibari durumunu ortaya koyan kurallar bütünü olması hasebiyle kamuda etik kurallara riayet etmenin de başlı başına bir protokol doğrusu olduğunu söylemek mümkündür.

Güncel kamu yönetimi sahasında modern bir yönetim anlayışına sahip her kamu görevlisi etik kuralları iyi özümsemeli, özümsemediği kuralları hakkıyla icra etmelidir. Etik değerlere aykırı her davranışın kamusal hizmet bekleyen bireyler nazarında güven duygusunu zedeleyeceği, devlete olan itibarı sarsacağı bilinmelidir. Bu minvalde; iyi bir devlet görevlisinin etik değerleri özümsemek ve icra etmenin aynı zamanda kamusal alanda bir protokol doğrusu olduğunu bilmesi önem arz etmektedir.

1.4. Protokol Kurallarının Temel İlke ve Esasları

Temelinde saygı ve nezaket duygularını barındıran protokol kuralları kamusal yaşantıda şeref ve itibarı koruma sanatıdır (Aytürk, 2020, s. 26). Protokol kuralları; devlet ile vatandaşlar arasında, devlet ile başka devletlerin ilişkilerinde ve devletlerin kendi iç ilişkilerinde uygulanan birtakım kamusal görgü ve nezaket kurallarıdır. Bu kurallara uyum sağlamak her zaman için müspet neticelere vesile olacaktır. İyi bir yönetici için bu kuralların uygulanır olması gerekmektedir. Zira iyi bir yöneticinin başarısında; kişinin karakteri yüzde 33, işindeki bilgi ve mahareti yüzde 33 oranında belirleyici iken protokol kurallarının etkisi ise yüzde 34'tür (Tutar, 2020, s. 28).

Protokol kuralları birtakım ilkelere dayalı olarak yıllar boyunca uygulanmaktadır. Protokol kurallarını iyi bilmekten önceki adım protokol kurallarının ruhunu oluşturan prensipleri iyi idrak edebilmektedir. Bu kurallara hayat veren ilkelerin fikren ve kalben özümzenmesi sonrasında protokol kurallarının ne oldukları ve nasıl uygulandıkları konularına hâkim olmak gerekmektedir. Bahsi geçen ilkelere ve kurallara riayet eden kamu görevlileri hem şahsi itibarlarını hem de temsil ettikleri makamların itibarlarını üst düzeyde tutarlar. Bu minval üzere görev ifa eden şahısların görevlerinde taltif edilmeleri, lider karakterli yönetici pozisyonuna erişmeleri, takdir edilmeleri de doğal bir netice olarak ortaya çıkar. Lâkin bu prensipler ve kuralları bilmeden kamusal görev icra eden yahut bilmesine rağmen uygulamaktan imtina eden şahıslar da yerinde saymaya; taltif yerine rütbe, kıdem tenzili gibi durumlara maruz kalmaya mahkûmdur. Protokol kurallarına vücut veren temel ilkeler şunlardır (Aytürk, 2020, s. 3):

1.4.1. Saygı ve Nezaket

Gerek sosyal hayatta gerekse kamusal yaşantıda icra edilen işlem ve eylemleri genel olarak usul ve esas şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Bilhassa hukuk dünyasında usul ve esas şeklinde net bir ayırım görülebilmektedir. Yalın bir dille ifade etmek gerekirse usul meselesi; bir konu hakkında “nasıl” sorusuna verilen cevaptır. Esas meselesi de “ne” sorusuna alınan yanıttır. Kamu yönetiminde de iş ve işlemlerde bu iki kavram önem arz etmektedir. Bir kamu kurumuna yazılan bir dilekçeyi örnekseyerek konu şöylece somutlaştırılabilir: Yetkili bir merci önüne gelen dilekçenin içeriğinin bir hakka dayanması işin esasını ilgilendirir. Ancak daha evvelinde kamu kurumuna sunulan dilekçenin birtakım şekli şartlarının sağ ve tam olması gerekmektedir. Aksi takdirde dilekçenin ve dolayısıyla işin esasına geçilerek inceleme yapılamayacaktır. Bu da usul meselesini ifade etmektedir. 19. Yüzyılda, Osmanlı’nın son dönemlerinde çıkartılıp 1926 yılına kadar uygulanan o dönemki Medeni Kanun olan Mecelle’de bu durum “Usul esasa mukaddemdir.” şeklinde bir kanun maddesi ile düzenleme altına alınmıştır. Bu kural günümüze kadar uygulanagelmiş ve yalnızca hukuk değil birçok alanda usul kurallarının esas kurallarından önce geldiği şeklinde bir prensip halini almıştır. Hülasa; usulüne uygun olmayan bir işe girişilerek işin esasının tartışılması kabil değildir.

Usul ve esas konusundaki örnekleri çoğaltmak mümkündür. Kamu yönetiminde; mülakat ile işe alımlar, kamu ihaleleri, dernek faaliyetlerinin denetimi, vergi işlemleri gibi birçok iş ve eylem önce usule dair prensipler ile bir süzgeçten geçmekte ve akabinde de işin esasına girilerek idari bir karar verilmektedir. Protokol kurallarının kamusal alanda uygulanmasındaki durum da bu şekildedir. Kamu görevlilerinin işlem ve eylemlerinde öncelikle usul kaideleri önem arz etmektedir.

Esastan ziyade şekle yani usule dair olan saygı ve nezaket prensibi protokol kurallarının ilk adımıdır. Protokol kurallarının uygulanmasında öncelikle saygı ve nezaket şeklinde beliren kaidelerin birtakım şekli unsurları mevcuttur. Örnekler ile daha sonraki bölümlerde detaylıca izah edilecek olmakla beraber kısaca değinmek gerekirse; bir protokol kuralın uygulanışındaki usule aykırılık bahsi geçen kuralın esasen iyi yahut doğru olmasını ne yazık ki önemsizleştirebilecektir. Çünkü saygı ve nezaketin şekle dair usul kuralları mevcuttur. Örneğin; kamusal alanda bir üst ya da amir elini uzatmadan kendisine el uzatmak, kendisi selam vermeden bir üste ya da amire hal hatır sormak her ne kadar iyi niyet ve samimiyet ile icra edilse de saygısızlık olarak kabul edilebilecektir. Saygısız bir davranışın da kamu hayatında yeri bulunmamaktadır.

Saygı ve nezaket ilkesi mucibince duyulan saygı ve gösterilen nezaket makamları temsil eden şahıslardan önce temsil edilen makamların bizatihi kendisine yöneliktir. Çünkü asıl olan şahısların ikbali değil devletin bekasıdır. Bundan dolayı öncelikle protokol kurallarında saygı ve nezaketin esastan önce gelen usul kurallarına daha yakın bir yerde konumlandığını bilerek bu kuralların işletilmesini sağlamak gerekir.

Kamusal hayatta ilkesel olarak devlet görevlilerine, makam sahibi yöneticilere, hanımlara, yaşlılara, misafirlere, hâkim, kaymakam, akademisyen, büyükelçi, komutan gibi unvan sahiplerine saygı ve nezaket esastır. Saygı ve nezaketin de biçimsel bir yapı arz ettiği gerçeğine binaen saygı ve nezaket gösterme halinin de biçimsel ve davranışsal olarak gösterilmesi esastır.

1.4.2. Onur ve İtibar

Kamu yönetimi kademelerinde görev alan her şahsın hayatında hem özel hem sosyal hem de kamusal bir alan mevcuttur. Özel hayatta ve nispeten sosyal hayatta daha özgür hareket kabiliyeti olmakla birlikte kamusal hayatta şahıslara tevdi edilmiş olan görev, yetki ve sıfatların onurunu ve itibarını korumak ve yüceltmek öncelikli vazifedir. Elbette kamusal itibarı korumak kadar şahsi itibarı korumak da önemlidir. Ancak; kamusal itibarın korunmasının şahsi itibarın korunmasına nazaran öncelikli olmasının da şüphesiz bir sebebi mevcuttur. Devlet makamlarının itibarı doğrudan devleti yücelteceğinden, devlet atlı mekanizma da bizatihi millet menfaatleri doğrultusunda faaliyet gösterdiğinden ve her birey de aynı zamanda milletin bir parçası olduğundan dolaydır ki devletin itibarının korunması aynı zamanda milletin ve bireylerin menfaatlerinin ve itibarının korunması anlamı taşımaktadır.

Hem kurumsal hem de kişisel anlamda onur ve itibarın korunmasının en önemli adımı protokol kurallarının harfiyen uygulanmasından geçmektedir. Onur ve itibarda zafiyet gösterilmemesi için kaymakam, garnizon komutanı, dekan, milletvekili vb. temsil sıfatları kendisine tevdi edilen her kamu görevlisinin üstlendiği unvanın karşılığı olan vazife ve yetkileri iyi bilmeleri gereklidir. Sonrasında da özel, sosyal ve kamusal hayat ayrımına dikkat ederek davranış karmaşasına yol açmamak önem arz etmektedir. Örneğin; şahsi arabasında ailesiyle tatile giden bir garnizon komutanının kolluk birimlerinin rutin yol emniyeti uygulamasına takıldığında diğer vatandaşlar gibi sırasını beklemesi gerekirken resmi unvanını söyleyerek görevli memurlardan ayrı bir muamele beklemesi hem şahsının itibarını hem de temsil ettiği kurumunun itibarını zedeleyecektir. Bir hâkimin; bakmakta olduğu bir davada taraf olan bir şahsın işlettiği restoranda ailesiyle özel bir yemek yemesi ve tanınırlığını kullanarak hesabı ödememesinden ibaret olan eylem bahsi geçen hâkimin tarafsızlığına gölge düşürecek ve bu durum hem kişinin hem de uhdesinde çalıştığı kurumun itibarını lekeleyebilecektir. Bundan dolayı; her kamu görevlisinin kamusal hayatı dışında kamusal unvanlarını şahsi menfaatleri için kullanmaması onur ve itibar ilkesi açısından öncelikle hassasiyet gösterilmesi gereken durumdur. Aksi davranışların yol açması muhtemel itibari kayıpların telafisinin mümkün olmayabileceği hiçbir zaman unutulmamalıdır.

1.4.3. Temsil

Protokolde temsil esastır. Protokole tabi olan hiç kimse kendi şahsını temsil etmez. Kamu yönetimi mekanizması içerisinde hangi görevi ifa ederse etsin her görevli çalıştığı kurumu temsil etmektedir. Dolayısıyla yapılan her hareket, atılan her adım kişinin şahsından evvel kurumunu bağlamakta ve temsil etmektedir.

Kamu kurumlarında temsil yetkisi genel itibarıyla en üst makam tarafından icra edilmektedir. Bir belediyeyi belediye başkanı, kaymakamlığı kaymakam, adli yargıda ilk derece mahkemesi adalet komisyonunu Adalet Komisyonu Başkanı, Cumhuriyet Başsavcılığını Cumhuriyet başsavcısı, Üniversiteyi rektör, fakülteleri dekan temsil etmektedir. Bu konuda nice örnek vermek mümkündür. Kurumlarda aynı zamanda genel manada amirlik yetkisi de bulunan bu gibi unvan sahiplerinin makamına bağlı olarak görev yapan sekreter, şoför, koruma gibi görevliler de yine makamı temsil etmektedirler. Benzer şekilde makam sahiplerinin eşli olarak katıldığı törensel etkinliklerde makam sahiplerinin eşleri de makam sahibi olan eşlerinden ötürü makamı temsil etmektedirler. Üst yöneticinin görevde olmadığı dönemlerde yardımcısı yahut vekili de makamı üst düzeyde temsil etme yetkisini haizdir.

Temsil konusunda şahısların tutum ve davranışlarının yanı sıra temsilde üzerinde durulması gereken birtakım önemli temsil öğeleri mevcuttur. Kurumların binaları, makam odaları, yöneticilerin kılık ve kıyafetleri, resmi kisveleri, makam araçları, kurumsal bayraklar gibi öğeler de kamusal hayatta uygulanan protokol kurallarının tatbikinde simgesel anlamda önem arz etmektedir. Bu unsurların eksiksiz ve usulüne uygunluğu da kurumun ve makamın temsilinin gereklerinden birisidir.

1.4.4. Öncelik ve Sonralık

Öncelik ve sonralık prensibinin uygulaması hem uluslararası hem de ülkesel düzeyde üzerinde en fazla ihtilaf yaşanan konulardan birisidir. Kimi zaman bir devlet kendisini başka bir devletten öncelikli görmüş, kimi zaman da bir kurumu temsil eden bir görevli başka bir kurumu temsil eden başka bir görevliye nazaran kendisini önemli addetmiştir. Kuşkusuz bu tarz durumların bazen kurum içinde, bazen devlet kurumları arasında ve hatta bazen de diplomatik sahada krizlere yol açtığı görülmüştür.

1661 senesinde Londra'ya yeni atanan İsveç elçisini karşılamak üzere Fransız ve İspanyol elçileri kendi araçlarını göndermiş, İsveç elçisi İngiltere kralı tarafından gönderilen arabaya binip hareket etmiş, hareket eden aracı takip serüveninde Fransız elçisinin gönderdiği aracın şoförü güzergâh üzerinde ısrarla İspanyol elçisinin aracının önüne geçmeye çalışmıştır. Her elçiliğin takriben 150 civarında asker tarafından emniyetinin alındığı bir dönemde bu çaba bir hakaret olarak algılanmıştır. Bunun üzerine Fransa ve İspanya heyetleri birbiriyle mücadeleye girişmiş, kargaşada bir kişi ölmüştür. Bu hadisenin üzerine Fransa ile İspanya arasındaki diplomatik ilişkiler kesilmiş ve konuya ilişkin protokol hatasının özür ve tazminat ile telafi edilmesi sonrasında olay kapanmıştır (Aytürk, 2020, s. 36).

1815 Viyana Kongresi'nde 15 devlet temsilcisinin salona girişi için öncelik ve sonralık açısından çetin bir tartışma meydana gelmiştir. Neticede toplantının yuvarlak masada yapılmasına, salona giriş yapılabilmesi için 15 ayrı kapı açılmasına ve her ülkenin temsilcisinin ayrı kapılardan ayrı ayrı girecek biçimde ve aynı zamanda salona girmesine karar verilerek mesele çözüme ulaştırılmıştır (Aytürk, 2020, s. 36).

Önde gelme açısından diplomatik arenada yaşanan hadiselerin benzeri Türkiye'de de yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın Başsavcısı unvanına sahip olan Işık Keskin Özbay'ın Nevşehir Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yaptığı esnada Cumhuriyet Başsavcısının Adalet Bakanlığını değil bağımsız yargı erkini temsil ettiği hususu öne sürülmüştür. Akabinde bu gerekçeye istinaden adı anılan başsavcı idari yargıda dava açmış ve açılan dava neticesinde Danıştay 10. Daire Başkanlığının 27/09/2000 tarihli kararı ile davacı başsavcı lehine karar verilmiştir. Kuvvetler ayrılığı prensibi açısından yargı erkinin yürütme erki ile aynı güçte olduğu, bu durumun Anayasa ile teminat altına alındığı, bundan dolayı yargı erkinin temsilcisinin yürütme ve yasama temsilcilerinin ardındaki bir sırada bulunmasının hukuka aykırı olduğu görüşüyle dönemin protokol listesinde değişiklik yapmıştır. Bu karara karşı itiraz edilse de Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun 23/11/2001 tarihli kararı ile itirazın reddine karar verilmiştir. Böylelikle; yargı erkinin temsilcisi olan başsavcılık unvanının yürütme ve yasama erkinin temsilcileri ile eş pozisyonda olması gerektiği hususu yargı kararı ile nihai olarak tescil edilmiştir.

Protokol listelerinde yer alan sıralama; astlık ve üstlük ilişkisi anlamına gelmemektedir. Öncelik ve sonralık prensibi devlet yönetimlerinin içerisinde bulunduğu iklime göre tarihte çeşitli değişim ve dönüşümler geçirmiştir. Bazı dönemlerde din adamlarının bazı dönemlerde de askerlerin protokol sıralamalarındaki yerleri değişmiştir. Siyasi ve toplumsal konjonktüre göre protokol listelerinin de her zaman değişme ihtimali mevcuttur.

Protokolde öncelik ve sonralık konusu birtakım kıstaslara göre belirlenmektedir. Bu konuda öncelikle Anayasa ve yasalar doğrultusunda düzenlemeler yapılmaktadır. 1982 Anayasasının başlangıç kısmında kuvvetler ayrımının Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmediği, belli başlı devlet yetkilerinin ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bu çizgiyle sınırlı medeni bir iş bölümü ve iş birliği olduğu vurgulanmıştır. Üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda olduğu da ayrıca dile getirilmiştir. Akabinde 7, 8 ve 9. maddelerde yasama, yürütme ve yargı erkleri ardışık olarak zikredilmiştir. Başka ülkelerde bu sıralama değişkenlik arz edebilmekle birlikte Türkiye’de bu sıralama dâhilinde protokol listeleri düzenlenmektedir. Anayasa ile açıkça düzenlenen hususu özetle ifade etmek gerekirse; devlet mekanizmasını oluşturan 3 ana güç olan yasama, yürütme ve yargının birbirine karşı hiçbir üstünlüğü bulunmamaktadır. Her kudret kendi dinamiklerine göre bağımsız bir ekseninde faaliyetini sürdürecektir. Bu ayrılık aynı zamanda iş bölümü olarak da nitelendirilebilir. Kendi alanında faaliyetini bağımsızca sürdüren kuvvetlerin iş birliği yapması ile birlikte de devletin hükûmî şahsiyeti vücut bulacaktır.

Anayasa ve kanunların çizdiği genel çerçeve; yasama, yürütme ve yargının birbirine üstünlüğünün olmadığı, Anayasa bağlamında zikredilme sırasının öncelik ve sonralık şeklinde uygulandığı yönündedir. Bunun dışında; her kurumun kendi içerisinde de birtakım protokol sıralamaları mevcuttur. Kurumların da yine kendi içinde makam ve unvana göre sıralamalar yaptığı görülmektedir. Örneğin; bir bakanlıkta müstakil bir daire başkanı yahut genel müdür şube müdüründen önce gelmektedir. Üniversitelerde; rektör dekinden önce gelir. Aynı unvana sahip görevliler arasında ise kıdem ve rütbe esası geçerlidir.

Mezkûr genel kurallar dışında; misafirlerin ev sahiplerinden önce geldiği yönünde genelgeçer bir kural mevcuttur. Sosyal hayatta kadınlar önce gelir. Aynı görev ve unvanı taşıyan kişilerin kıdemlerinin de aynı olması halinde ise yaşlı olan önce gelmelidir.

Kurumlarda kıdem sıralamasındaki belirlemelerde de yine farklı birtakım ölçütler mevcuttur. Örneğin; aynı dönemin kura töreni ile göreve başlayan iki hâkim arasında hangisi göreve daha önce başlarsa onun daha kıdemli olduğunu söylemek gerekir. Bu genel kural dışında; mezuniyet tarihi, alfabetik sıralama, sınava girişte elde edilen puan gibi istisna nitelikli kıdem belirleyici kurallar da bulunmaktadır.

1.4.5. Statü ve Düzey Denklığı

Kamu kurumlarında konum ve unvan sahibi olan her görevlinin kamu yönetimine dair iş ve ilişkilerde kendi düzeyindeki dengi ile mülaki olması ve kurumsal temsilin geçerli olduğu kamusal ve törensel etkinliklerde statü açısından denk konumda olan kişilerle muhatap olması bu ilke ile izah edilmektedir. Kamusal yaşantıda resmiyet arz eden işlerde, toplantılarda, ziyaretlerde, resmi yazışmalarda, törenlerde düzey eşitliği ve denklığı esastır. Buradan; her görevli yalnızca kendi dengi ile muhatap olmalı, başka bir kamu mensubu ile muhatap olmamalıdır minvalinde bir anlam elbette çıkarılmamalıdır. Burada izah edilen husus; yeri ve zamanına göre bir kamu görevlisinin kendisiyle eş değer statüde olan dengi ile muhatap olmasının gerektiği etkinliklerin ve işlemlerin olabildiği hallerdir. Örneğin; iki kaymakamlık birimi arasındaki bir ihtilafa ilişkin görüşmeler bizatihi kurumları en üst derecede temsil ile görevli olan kaymakamlar düzeyinde yapılmalıdır. Yerine göre bu görüşme iki ilçenin yazı işleri müdürünün karşılıklı iletişimi ile de gerçekleştirilebilir. Ancak böyle bir ilişkide bir ilçenin kaymakamı ile diğer ilçenin kaymakamı yerine yazı işleri müdürü ile kamusal bir etkinlik bağlamında muhatap olması protokol açısından hatalı bir durumdur.

Bir bakanlıktan başka bir bakanlığa yazılan bir yazı genel müdür adına yazılmış ise cevabi yazının da genel müdür adına yazılması gerekmektedir. Genel müdüre muhatap olarak şube müdürü tarafından yazılan cevabi yazı kamu yönetiminde bir protokol yanlıştır. 19 Mayıs, 29 Ekim gibi önem arz eden bir günde

belediye başkanları için tertip edilmiş bir etkinlikte belediye başkanı yerine bir daire başkanının gitmesi hem temsil hem de düzey denkliği açısından bir protokol hatası ortaya çıkaracaktır. Buna benzer örnekler ne yazık ki Türkiye’de de sık sık görülmesi muhtemel protokol yanlışlarındandır.

Özetlemek gerekirse; kamusal yaşıntıda herkes kendi düzeyindeki kamu görevlisi ile muhataptır. Her kamu görevlisi kendi muhataplık seviyesini bilmeli ve buna müstenit olarak kurumsal ilişkiler geliştirerek iş ve eylemler icra etmelidir.

1.4.6. Karşılıklılık

Diğer adıyla mütekabiliyet ilkesi olarak da bilinen karşılıklılık ilkesi tekabül etme anlamına gelen karşılık olmak, yerini tutmak manası taşımaktadır. Bu ilke gereğince; devletlerin, kurumların ve kamu görevlilerinin birbirleri olan kamusal münasebetlerinde ortaya çıkan işlem, eylem ve söylemlerde eşitlik esası geçerlidir. Diplomatik alanda daha ziyade misilleme şeklinde vaki olan karşılıklılık ilkesi protokol kurallarının icrasında sıklıkla karşılık bulmaktadır. Mütekabiliyet ilkesinin öneminin örnekler ile izah edilmesi yerinde olacaktır.

Bir büyükşehir belediye başkanının başka bir büyükşehir belediye başkanını ziyarete gittiği bir etkinlikte ev sahibi olan başkan misafır olarak gelen başkan kurum binası kapısında karşılar ise iade edilen ziyarette de ev sahibi olanın misafirini aynı şekilde kurum binası dışında karşılama zorunluluğu ortaya çıkar. Aksi halde; daha sonraki muhtemel ziyaretlerde kurumsal olarak tavır alınması ve nasıl hatalı bir muamele ile karşılaşıldı ise benzer şekilde kural ihlali biçiminde mukabele edilmesi mümkündür.

Karşılıklılık ilkesi genel itibarıyla diplomatik alanda kendisini göstermektedir. Devlet başkanları, büyükelçiler vb. diplomatik görevleri bulunan kişilerin ziyarete gittikleri ülkede kendilerine yönelik ağırlama, karşılama, uğurlamaların icra ediliş biçimleri ve seviyeleri gidilen ülkelerin diplomatik görevlilerinin ziyarete geldiklerinde karşılaşılabilecekleri muameleyi belirlemektedir. Olası bir protokol hatası durumunda karşı taraf misilleme yoluna giderek yapılan yanlışa misli ile mukabele edebilecektir. Bu konuyu özetleyen örnek bir hadise şöyle vuku bulmuştur: Fransa eski Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy’nin G-20 dönem

başkanı sıfatıyla Ankara'ya ziyareti kapsamında dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Başbakanı ile görüşmeleri sonrasında ülkeden ayrılırken kendisini havalimanında uğurlamak üzere hazır bulunan dönemin Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı, Sarkozy'yi sakız çiğneyerek uğurlamıştır. Bunun gerekçesi olarak da Sarkozy'nin Fransa'daki bir ziyarette Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nı sakız çiğneyerek ağırlamasını gerekçe göstermiştir (www.hurriyet.gov.tr). Diplomatik arenada asalet ve zarafet ile anılmak isteyen Fransa'nın; sahibi olduğu ve dünyanın en büyük sanat müzesi olan, beş yüzden fazla odası bulunan Paris'teki Louvre Sarayı'nda tuvalet bulunmadığı da anımsandığında halen daha Türkiye'den medeniyet ve nezaket anlamında ne kadar geride olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Demirkaya, 2017, s. 104).

Mütekabiliyet ilkesinin icrasında protokol müdürleri ve görevlilerinin rolü oldukça önemlidir. Bir ülkeye yapılan ziyarette bir bakana 10 adet koruma aracı yabancı devlet tarafından tahsis edilmişse bu durum diğer ülke bakanının protokol müdür tarafından not edilmeli ve ziyarete gidilen ülkenin bakanı diğer ülkeye ziyarete gittiğinde kendisine emsal vasıfları taşıyan 10 adet koruma aracı tahsis edilmelidir. Şayet bakanı havalimanında yabancı ülkenin eş düzeyli ve görevli bakanı yerine yardımcısı karşılamaya gelmişse; bahsi geçen ülkenin bakanı iade-i ziyarete gittiğinde kendisini de bakan yardımcılarında birisi karşılamalıdır.

Ülkelerin birbirleri ile olan ilişkileri genel itibarıyla ülke çıkarlarıyla örtüşür biçimde gelişmekte yahut tıkanmaktadır. Devletlerin dostu değil çıkarları olduğu görüşünden hareketle; her devletin kendi menfaatlerine uygun bir diplomatik tavır takınması elzemdir. Uluslararası arenada devletler bazen gövde gösterisi yapmak maksadıyla da bilinçli hareketler icra edebilmektedir. Şerefli ve kadim devlet geleneği olan her devletin buna benzer olaylarda ülke çıkarlarını da düşünerek misli ile mukabele etmeleri gerekmektedir. Zira bilinçli yapılmış bir protokol yanlışı aynı zamanda bir gövde gösterisidir ve böylesi bir tavrın altında kalmak devletler için hem bir zafiyet hem de itibar kaybı anlamı taşıyacaktır. Bu duruma düşen devletlerin yaşadığı saygınlık aşınmasının telafisi ise kısa sürede pek de mümkün olmayacaktır.

1.5. Protokol Türleri ve Protokol Listeleri

Protokol kuralları köklü ve soylu bir tarihin yaratmış olduğu bir geleneğe dayanmaktadır. Geçmişten günümüze saraylarda, mabetlerde, mahkemelerde vb. kamusal nitelik arz eden mekânlarda protokol kuralları incelikle ve önemle uygulanmıştır. Kamu yönetiminde yer bulan resmi yazışmalar, ziyaretler, ziyafetler, davetler, törenler, bayramlar, kabuller, cenazeler ve benzeri kamusal etkinliklerde yer ve türüne göre tasnif edilen protokol kuralları mevcuttur (Aytürk, 2020, s. 8).

Uygulama alanı açısından geçmişten günümüze öne çıkan protokol türlerini genel itibarıyla devlet protokolü, diplomatik protokol, siyasi protokol, askeri protokol, adli protokol, dini protokol, akademik protokol, sosyal protokol vb. şekilde sıralamak mümkündür. Uygulamada en fazla karşılaşılan protokol türleri aşağıda izah edilmektedir.

1.5.1. Devlet Protokolü

Devlet protokolü adı verilen protokol türü; devletleri temsil eden devlet başkanlarının bulunduğu ulusal yahut uluslararası kamusal etkinliklerde uygulanan protokol kurallarını ifade eder. Yabancı devlet ziyaretlerinde, ülkelere yapılan ziyaretlerin kabul ve icrasında, diplomatik alanda akdedilen sözleşmelerin imza törenlerinde vb. birçok etkinlikte devlet protokolü uygulanmaktadır.

1982 Anayasasının 104. Maddesinin 1. Fıkrasının ilk cümlesiyle devletin başının Cumhurbaşkanı olduğu dile getirilmiştir. Doğrudan halk oylaması ile 5 yıllık bir görev süresi için seçilen Cumhurbaşkanı; yürütme yetkisinin yanı sıra aynı zamanda yasama, yürütme ve yargıdan müteşekkil olan devletin bütünü de temsil etme yetkisini haizdir. Devlet protokolü Cumhurbaşkanı riyasetinde teşekkül etmektedir. Kendi başkanlığında tertip edilmiş olması hasebiyle devlet protokolü listesinde Cumhurbaşkanı 1. sırada değil 1. sıranın da üzerinde, herhangi bir sayıdan ari olarak ilk sırada yer almaktadır.

2018 yılında yapılan referandum ile kabul edilen Anayasa değişiklikleri neticesinde Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemine geçilmiştir. Değişikliklerden sonra Anayasanın 104. Maddesi ile Cumhurbaşkanına çeşitli alanlarda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarma yetkisi verilmiştir. Bu yetkilere

istinaden çıkarılan ilk Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi de 1 Sayılı, 10/07/2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi olmuştur. Bu kararname içerisinde protokol kurallarına ilişkin çeşitli düzenleyici hükümler de yer almıştır.

1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 2. Maddesinin 1. Fıkrasının (ç) bendi ile Cumhurbaşkanlığı makamının protokol hizmetlerini yürütme görevi Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürlüğüne verilmiştir. Anılan kararnamenin 8. Maddesinin 1. Fıkrasının (r) bendi ile Devlet protokolünün belirlenmesi için gerekli iş ve işlemleri yapma görevi de Cumhurbaşkanlığı Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü uhdesine bırakılmıştır.

2018 Referandumu sonrasında Başbakanlık müessesesi ortadan kaldırılmıştır. Yürütme erkinin başında artık Başbakan değil Cumhurbaşkanı bulunmaktadır. Resmi olarak yayımlanan bir devlet protokolü listesi hâlihazırda mevcut değildir. Değişikliklerden sonraki bazı törenlerde bazı protokol mensuplarının törenden törene değiştiği de uygulamada görülmektedir. Genelkurmay Başkanlığının Milli Savunma Bakanlığına bağlı hale getirilmesi ile beraber protokolde Milli Savunma Bakanından önce yer alan Genelkurmay Başkanının sıralamadaki yeri aşağılara çekilmiştir. Herhangi bir resmi listenin 2022 yılı itibarıyla yayımlanmamış bulunmaması hasebiyle son devlet protokol listesi son Anayasa değişiklikleriyle uyumlu şekilde değerlendirilmiştir. Cumhurbaşkanı riyasetindeki devlet protokolü şu şekilde kabul görmektedir (www.mfa.gov.tr):

Cumhurbaşkanı

1-Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

2-Cumhurbaşkanı Yardımcısı/Yardımcıları

3-Ana Muhalefet Partisi Başkanı

4-Önceki Cumhurbaşkanları

5-Anayasa Mahkemesi Başkanı

6-Yargıtay Başkanı

7-Danıştay Başkanı

- 8-Bakanlar Kurulu Üyeleri (Alfabetik Sırayla)
- 9-Kuvvet Komutanları (Kara, Deniz, Hava)
- 10-Orgeneraller ve Oramiraller
- 11-Yükseköğretim Kurulu Başkanı
- 12-TBMM Başkan Vekilleri
- 13-TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partilerin Genel Başkanları
- 14-TBMM Kâtip Üyeleri ve İdare Amirleri
- 15-TBMM’de Temsil Edilen Siyasi Partilerin Genel Başkanları
- 16-TBMM Siyasi Partiler Grup Başkanları ve Başkan Vekilleri
- 17-TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partilerin Genel Başkan Yardımcıları
- 18-TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partilerin Genel Sekreterleri
- 19-TBMM Üyeleri
- 20-Sayıştay Başkanı
- 21-Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Türkiye Barolar Birliği Başkanı
- 22-Danıştay Başsavcısı
- 23-Anayasa Mahkemesi Başkan Vekili
- 24-Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı
- 25-Anayasa Mahkemesi Üyeleri
- 26-Yargıtay Birinci Başkan Vekilleri
- 27-Danıştay Başkan Vekilleri
- 28-Hâkimler ve Savcılar Kurulu Başkan Vekili
- 29-Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Vekili
- 30-Yüksek Seçim Kurulu Başkanı
- 31-Yüksek Hakem Kurulu Başkanı
- 32-TBMM Genel Sekreteri

- 33-Bakan Yardımcıları
- 34-Devlet Denetleme Kurulu Başkanı
- 35-Ankara Valisi
- 36-Yükseköğretim Kurulu Üyeleri
- 37-Ankara'daki Üniversitelerin Rektörleri
- 38-Ankara Garnizon Komutanı
- 39-Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı
- 40-Korgeneraller ve Koramiraller
- 41-MGK Genel Sekreteri, Cumhurbaşkanlığına bağlı başkanlar, Diyanet İşleri Başkanı, Savunma Sanayii Başkanı, MİT Başkanı, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı
- 42-Emniyet Genel Müdürü
- 43-Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı
- 44-Radyo Televizyon Üst Kurulu Başkanı
- 45-Türkiye Bilimler Akademisi Başkanı
- 46-Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanı
- 47-Rekabet Kurumu Başkanı
- 48-Özelleştirme İdaresi Başkanı
- 49-Sermaye Piyasası Kurulu Başkanı
- 50-TBMM Genel Sekreteri Yardımcıları
- 51-Tümgeneraller ve Tümamiraller
- 52-Yargıtay Daire Başkanları ve Üyeleri
- 53-Danıştay Daire Başkanları ve Üyeleri
- 54-Sayıştay Daire Başkanları ve Üyeleri
- 55-Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı
- 56-TÜBİTAK Başkanı

57-Ankara'daki Üniversitelerin Rektör Yardımcıları

58-Yüksek Seçim Kurulu Üyeleri

59-Merkezde Görevli Türk Büyükelçileri

60-Devlet Denetleme Kurulu Üyeleri

61-Tuğgeneraller ve Tuğamiraller

62-YÖK Genel Sekreteri

63-Türkiye İstatistik Kurumu Başkanı

64-Anadolu Ajansı Genel Müdürü

65-TRT Genel Müdürü

66-Meteoroloji Genel Müdürü

67-Vakıflar Genel Müdürü

68-Tapu ve Kadastro Genel Müdürü

69-Bakanlıklara Bağlı Başkanlar ve Genel Müdürler

70-Ankara'daki Fakültelerin Dekanları ve Yardımcıları

71-Ankara'daki Kamu Kuruluşu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Başkanları

72-Sivil ve Askeri Dernek Başkanları

1.5.2. Mülki Protokol

İl ve ilçelerde resmi bayramlarda, milli ve mahalli günlerde ve benzeri törensel etkinliklerde idari nitelik arz ederek uygulanan; ağırlama, karşılama, uğurlama gibi biçimsel unsurların icra edildiği protokol düzenine mülki protokol adı verilmektedir. Mülki protokol hizmetleri 2018 Anayasa Değişikliği öncesinde 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (Anılan kanunun adı 2 kez değişmiştir.) ile düzenleme altına alınmıştır. Referandum sonrasında ise neredeyse tüm bakanlıklarda mevcut bulunan teşkilat ve görev kanunları ilga edilmiştir. Artık Bakanlıkların görev ve yetkileri 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 6. Kısımında düzenleme altına alınmıştır. Bu kararnamenin 257.

Maddesinin 1. Fıkrasının (ç) bendi ile mülki protokol ve merasim hizmetlerini düzenleme yetkisi İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü sorumluluğuna dâhil edilmiştir.

Mülki protokol illerde vali, ilçelerde ise kaymakam riyasetinde oluşturulmaktadır. Ulusal ve Resmi Bayramlar ile Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmeliği hükümleri doğrultusunda illerde vali, ilçelerde ise kaymakam başkanlığında, anılan yönetmeliğin ekinde yer alan 1 sayılı listeye göre il ve ilçe protokol listeleri tanzim edilmektedir (www.mevzuat.gov.tr).

Vilayetlerde vali riyasetinde hazırlanan protokol listesi şöyle sıralanabilir:

Vali

1-TBMM Üyeleri

2-Mahallin En Büyük Komutanı, Generaller ve Amiraller

3-Büyükşehir Belediye Başkanı, Bakan Yardımcısı, İl Belediye Başkanı

4-Cumhuriyet Başsavcısı, Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanı, Bölge Adliye ve Bölge İdare Mahkemesi Başkanları, Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısı, İdare ve Vergi Mahkemeleri Başkanları, Üniversite Rektörleri, Baro Başkanı

5-Vali Yardımcıları, Kaymakamlar, İl Genel Kolluğunun En Üst Amirleri, İl Genel Meclisi Başkanı ile İlçe Belediye Başkanları

6-Rektör Yardımcıları, Fakülte Dekanları, Enstitü ve Yüksekokul Müdürleri

7-Genel ve Özel Bütçeli Kuruluşların Üst Yöneticileri

8-Valilikçe Belirlenecek Sayıda Silahlı Kuvvetler Mensupları

9-Hâkimler, Savcılar, Noter Odası Başkanı

10-İktidar partisi, ana muhalefet partisi ve TBMM’de grubu bulunan diğer partilerin alfabetik sıraya göre il başkanları

11-Dekan yardımcıları, enstitü ve yüksekokul müdür yardımcıları

12-Resmi Gazetede ki Bakanlar Kurulu listesinde ki sıraya göre bakanlıkların böl ge ve il teş kilatındaki amir, başkan ve müdürleri, il milli eğitim müdürlüğ ünce belirlenecek ilköğ retim ve ortaöğ retim okul müdürleri

13-Kamu bankalarının müdürleri, KİT ve TRT üst yöneticileri

14-TBMM’de grubu bulunmayan siyasi partilerin alfabetik sıraya göre il başkanları

15-İl genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri

16-O yerdeki mesleki kuruluşlar ve en fazla üyeye sahip basın kuruluşunun temsilcileri

17-Özel banka müdürleri

18-Kamu yararına çalışan dernek başkanları, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıf başkanları

İl protokol listesinin minimize edilmiş bir hali olan, illerde ki yapılanmanın ilçedeki tezahürü biçiminde ve kaymakam riyasetinde oluşturulan ilçe protokol listesi şu biçimdedir:

Kaymakam

1-Milletvekilleri

2-Garnizon Komutanı

3-Belediye Başkanı

4-Cumhuriyet Başsavcısı

5-Fakülte Dekanı, Yüksekokul Müdürü, Baro Temsilcisi

6-İlçe Jandarma Komutanı, İlçe Emniyet Müdürü/Amiri

7-Kaymakamlıkça belirlenecek sayıda silahlı kuvvetler mensupları

8-Hâkimler, Cumhuriyet Savcıları, Noter Odası Temsilcisi

9-Belde Belediye Başkanları

10-İktidar partisi, ana muhalefet partisi ve TBMM’de grubu bulunan diğer partilerin ilçe başkanları

11-Dekan yardımcıları, yüksekokul müdür yardımcıları

12-Bakanlıkların sıralamasına göre bakanlıkların ilçe teşkilatındaki müdürleri, ilçe milli eğitim müdürlüğünce belirlenecek ilköğretim ve ortaöğretim okul müdürleri

13-Kamu bankalarının müdürleri

14-TBMM’de grubu bulunmayan siyasi partilerin ilçe başkanları

15-Belediye Meclisi üyeleri

16-Mesleki kuruluşların ve en fazla üyeye sahip basın kuruluşunun temsilcileri

17-Özel banka müdürleri

18-Kamu yararına çalışan vakıf ve dernek başkanları

1.5.3. Adli Protokol

Yargı protokolü olarak da bilinen adli protokol; Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay gibi üst dereceli yargısal kurumlar ile ilk derece mahkemeleri, başsavcılıklar gibi yargısal faaliyet yürütmekte olan birimler nezdinde icra edilen törensel etkinliklerde uygulanan protokol kurallarıdır. Adli protokol daha ziyade yargısal teamüllere ve kurumsal kültüre dayanmaktadır.

Adli merciler arasındaki yazışmalarda, yargı erkinin emretme yetkisinin kullanımında, cübbenin hangi hal ve şartlarda giyileceği hususlarında ve buna benzer faaliyetlerin icrasında adli protokol kuralları kendisini gösterir.

Adli ve idari yargı mercilerinde yılın belli dönemlerinde başta duruşmalar olmak üzere belli başlı işlemlerin yapılmasına ara verilmektedir. Yıllık ara verme adıyla da anılan bu dönemlerde elbette yargısal faaliyetin devamı için gerekli olan tüm işlemler yapılmaktadır. Toplum içerisinde okulların kapandığı dönemlerde öğretmenlerin takriben 2 ay gibi bir süre tatil yaptığı bilinmektedir. Benzer durum adli tatil dönemlerinde hâkimler ve Cumhuriyet savcıları açısından da böyle zannedilmektedir. Ancak gerçek durum böyle değildir.

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 331. Maddesi, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 102. Maddesi ve 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 61. Maddesi ile adli tatil müessesesi düzenleme altına alınmıştır. Bu düzenlemeler doğrultusunda her yıl 20 Temmuz ile 31 Ağustos tarihleri arasında adli tatil hükümlerinin geçerli olduğu, yıllık ara verme sonrasında 1 Eylül itibarıyla yeni adli yılın başlayacağı belirtilmiştir. Ara verme dönemi içerisinde hangi iş ve işlemlerin ne şekilde icra edileceği anılan kanunlarda düzenleme altına alınmıştır. Dolayısıyla adli tatil içerisinde yargısal faaliyet kesintiye uğramamakta, halk arasında bilinenin aksine adliyeler kapanmamakta, mesai kavramı olağan şekliyle devam etmektedir. Yalnızca duruşma gibi belli başlı işlemlerin icrasına ivedi haller haricinde ara verilmektedir.

Adli yıl açılışları yargı camiası açısından olduğu kadar bütün toplum açısından da önem arz etmektedir. Adli yıl açılış törenlerine hemen her ilde askeri, diplomatik, mülki erkândan yoğun katılım olmakta ve hatta başkentte icra edilen adli yıl açılış törenlerine genel itibarıyla yargı erkinin tepesi kadar yürütme ve devlet temsilen Cumhurbaşkanı, yasama erkini temsilen TBMM Başkanı katılım sağlamaktadır. Bu sebeple adli yıl müessesesinin hangi tarihlerde geçerli olduğu, yeni adli yılın ne zaman başlayacağı ve adli yıl açılış töreninde uygulanacak protokole riayet edilmesi hâkimler ve Cumhuriyet savcıları açısından önem arz etmektedir.

Adli yıl açılış törenleri dışında adli protokolün uygulandığı başkaca etkinlikler de mevcuttur. 1. Sınıfa ayrılan yargı mensuplarına plâket takdim edilmesi, Anayasa Mahkemesi gibi üst bir mercie seçilme gibi hallerde tatbik edilen cübbe giyme töreni vb. etkinliklerde de yargısal protokol kaideleri titizlikle uygulanmaktadır.

1.5.4. Diplomatik Protokol

Diplomatik protokol kurallarının temeli eski devletlerin birbirlerine elçi göndererek münasebet kurmalarına dayanmaktadır. Uluslararası ilişkilerde devletleri kurumlar ve kişiler temsil etmektedir. Diplomatik ziyaretler bazen kişiler bazen de kurumlar nezdinde gerçekleşmektedir. Devletlerin diğer devletler ile olan

ilişkilerinde bakan, büyükelçi, ataşe, diplomat gibi kamu görevlilerinin uymakla mükellef oldukları kurallar bütününe diplomatik protokol adı verilmektedir.

Beynelmilel alanda diplomasinin trafiğini düzenleyen kuralları ilk kez yazılı hale getiren metin 1815 tarihinde icra edilen Viyana Kongresi'nde belirlenen tüzüktür. 1961 yılında ise 18 Nisan 1961 tarihli "Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi" imzalanmıştır. 18 Nisan 1961 Tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesine Katılımın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun da 04/09/1984 tarihinde kabul edilmiş ve 12/09/1984 tarihli ve 18513 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Diplomatik protokolün uygulanması açısından iki önemli mevzuat daha bulunmaktadır. Dışişleri Bakanlığı Personeline İlişkin Öndegelim Esasları Hakkında Yönetmelik ile bakanlık personelinin yurtiçi ve yurt dışında tabi olacağı öndegelim esasları belirlenmiştir. Çeşitli kişisel ve kurumsal tanımlamaların yapıldığı, birtakım diplomatik faaliyetlerin zikredildiği bu yönetmelik ile bakanlık personelinin önce ve sonra gelme durumları mevzuata bağlanmıştır. Yine Diplomatik Temsilciliklerde Diplomatik Statüyü, Konsolosluklarda Konsolosluk Memuru Statüsünü Haiz Personel İle İlgili Protokol Esasları Hakkında Yönetmelik hükümleri doğrultusunda çeşitli diplomatik personelin protokol sıralamasının yanı sıra diplomatik etkinliklere dair çeşitli protokol kurallarına değinilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Protokol Genel Müdürlüğü adıyla kurulmuş bulunan bir birim bulunmaktadır. Türkiye'de devlet protokolü ile diplomatik protokol bu birim uhdesinde tatbik ettirilmektedir. Çeşitli ve yeterli sayıda uzman personel bu birimde görev yapmaktadır. Bu birim devlet protokolü ile diplomatik protokolün sağlanmasının yanında hariciye mensubu olarak görev yapan kamu görevlilerinin protokol eğitiminde de önemli rol oynamaktadır. Ayrıca yine Dışişleri Bakanlığı bünyesinde yer alan Diplomasi Akademisi'nde aday kariyer memurlarının eğitiminin yanı sıra hizmet içi eğitim faaliyetlerinde büyükelçilere, başkonsoloslara, misyon şefleri eşlerine eğitimler verilmektedir. Yine diğer kurum ve kuruluşlar ile uluslararası birimlere yönelik eğitimler de sağlanmaktadır (diab.mfa.gov.tr). Geçmişte Osmanlı devletinde olduğu gibi günümüzde de hem Türkiye'de hem de

uluslararası kurum, kuruluş ve devletlerde diplomatik misyon ifa eden çok sayıda Türk kamu görevlisi mevcuttur.

Protokol kurallarının doğuşunun tarihteki diplomatik ilişkilere dayandığı gerçeğinden hareketle güncel durum göz önüne alındığında; Dışişleri Bakanlığı mensupları ile dış ülkelerde çeşitli kurumlarda görevli bulunan misyon personeli protokol kurallarının icrasında adeta emsal teşkil etmektedir. Zira diplomatların yapacakları en küçük protokol hatalarının bile devlet krizlerine, telafisi mümkün olmayabilecek kötü ilişkilere yol açma ihtimali bulunduğundan diplomatik görevi bulunan personelden beklenen de protokol kurallarına titizlikle ve dikkatle uyum göstermeleridir. Aksi durumlarda yaşanan birçok olumsuz duruma devletler tarihinde sıkça rastlanmaktadır.

1.5.5. Askeri Protokol

Askerlik sıfatının geçerli olduğu, askeri nitelik arz eden törensel etkinliklerde uygulanan protokol kuralları askeri protokol olarak adlandırılır. 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 349. Maddesinin 2. Fıkrası ile Milli Savunma Bakanlığı ile Milli Savunma Üniversitesindeki çeşitli görevlilerin silahlı kuvvetlerdeki rütbe karşılıkları ifade edilmiş ve askeri protokol kurallarının tatbikinde de bu esasın geçerli olacağının altı çizilmiştir.

30/05/1956 tarihli Askeri Merasim ve Protokol Talimatnamesi ile karada ve denizde askeri tören ve protokol işlerinin ne şekilde yürütüleceği düzenlenmiştir. Talimatnamenin 6. Maddesi ile mezkûr talimatnamenin Jandarma ve Gümrük birliklerinde de aynen uygulanacağı dile getirilmiştir. Jandarma Genel Komutanlığı hâlihazırda İçişleri Bakanlığına bağlı olmuş olsa da Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin 4. Bölümünün 41. Maddesinde askeri görevler zikredilmiş olduğundan 1956 tarihli talimatnamenin 6. Maddesinin müstesna haller dairesinde uygulanabilme ihtimali halen mevcuttur. Yani; Jandarma teşkilatı açısından istisna mahiyet taşısa dahi askerlik görev ve yetkilerine dair protokol esasları halen daha uygulanabilir durumdadır.

Türk Kara Kuvvetlerinin kuruluşu olarak kabul edilen Mete Han'ın onluk sisteminden günümüze değin var olan askeri teşkilatta askeri nezaket ve terbiye

kuralları, protokol ve görgü kuralları her daim disiplin ve süreklilik içerisinde uygulama alanı bulmuştur. Yurt dışı misyon mensubiyeti hallerinde de askeri personel protokol konusunda kuralların gereğini titizlikle ifa etmektedir.

1.5.6. VIP Protokolü

Açılımı İngilizce'deki “very important person” olan, Türkçe tercümesi “çok önemli insan” anlamı taşıyan VIP kelimesi ülkemizde sıklıkla kullanılan kısaltmalardan birisidir. Üst kademe devlet büyükleri gibi şahıslara özel olan bir mekâna giriş ve mekândan faydalanmayı ifade eden VIP genel itibarıyla bir statüyü sembolize eder. Havalimanı, stadyum, spor salonu, tren garı gibi mahallerde genel itibarıyla VIP bölümü mevcuttur. Bu kısımlar aynı zamanda hem kişi hem de mekân tabirinde protokol olarak da adlandırılmaktadır.

VIP kısımlarının en fazla önem arz ettiği yerler havaalanları ile futbol maçları gibi müsabakaların oynandığı spor tesisleridir. Bu iki alanda zaman zaman çeşitli sorunlar çıkmakta ve bu sorunlar gündem olarak basına yansiyabilmektedir. Çünkü bahsi geçen mekânlar kişilerin yoğun rağbet gösterdiği popüler etkinliklerin icra edildiği alanlardır. Bu gibi alanlarda belli başlı kişiler resmi unvanlarına dayalı olarak birtakım ayrıcalıklar bekleyebilmektedir. Bundan dolayı bilhassa stadyumların protokol tribünlerinde zaman zaman kamu görevlileri açısından protokol çıkmazları meydana gelebilmektedir.

Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray ve Trabzonspor gibi büyük spor kulüpleri de dâhil olmak üzere; spor kulüplerine tahsis edilmiş olan spor tesislerinin büyük çoğunluğunun mülkiyeti Devlete aittir. Bununla birlikte bu tesislerin kullanım hakkı Devlet tarafından kulüplere devredilmiştir. Bu tesislerin protokol tribünlerine serbest girişler de Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde yer alan Spor Genel Müdürlüğü uhdesinde düzenlenmektedir. Spor Genel Müdürlüğü Müsabaka Yerlerine Serbest Giriş Yönetmeliği hükümleri doğrultusunda; müsabakalarda protokol tribünlerine giriş ve çıkışlar Spor Genel Müdürlüğü ile Bakanlığın il müdürlüklerinin eşgüdümü marifetiyle sağlanmaktadır. Anılan yönetmeliğin 5. Maddesi protokol tribününe serbest girişler konusundaki yetkiyi açıkça düzenlemektedir. Bazı müsabakalarda oluşan yoğunluktan ötürü ne yazık ki protokol tribünlerinde çeşitli tartışmalar vuku

bulabilmektedir. Bu ihtimale binaen kamu görevlilerinin protokol tribününden faydalanmak için müsabaka öncesinde yetkili birimler ile görüşüp koltuk tahsisini sağlamaya çalışmaları protokol kuralları açısından büyük önem arz etmektedir. Aksi durumlar sıklıkla basına yansımakta, böylelikle çok küçük düzenlemeler yahut iletişim becerileri ile çözülmesi muhtemel vakalar ne yazık ki toplum nazarında kişiler ve kurumların itibarını zedeleyebilmektedir.

Havalimanlarında yer alan VIP salonlarından kimlerin faydalanacağı meselesi toplumca ve hatta kamu görevlilerince dahi pek bilinmeyen bir konudur. Hatta bu konu bir Vali ile bir Büyükşehir Belediye Başkanı arasında gündemi epey meşgul eden bir polemiğe neden olmuştur (www.haberturk.com). Havalimanlarında yer alan VIP salonlarından kimlerin faydalanacağı Başbakanlık Personel ve Prensipier Genel Müdürlüğü tarafından İçişleri Bakanlığına hitaben kaleme alınan ve Başbakanlık müessesesi lağvedilmesine rağmen halen daha geçerli olan 25/06/2002 tarihli ve 2002/23 sayılı genelge ile düzenleme altına alınmıştır. Bu genelgenin ekinde yer alan listede unvanı bulunan kişiler VIP salonlarından yararlanabileceklerdir. Bu kişiler dışındaki kişilerin bu salonlardan yararlanması yahut bu listede bulunan unvan sahiplerinin bu salonlardan yararlanamaması ne yazık ki protokol krizine neden olmaktadır. Bu sebeple hem kamu görevlilerinin hem de VIP salonlarından sorumlu olan mülki idare amirleri başta olmak üzere tüm yetkililerin mezkûr genelge muhteviyatına vâkıf olması son derece önemlidir. Zira vuku bulan her protokol krizinde bizatihi devletin şahsiyetinin saygınlık kaybedebileceği ve bunun da vatandaşlara menfi etkisinin kuvvetle muhtemel olduğu unutulmamalıdır.

Havalimanı ve stadyum dışında VIP olarak nitelendirilen, bakan vb. görevlilerin katılım sağladığı etkinliklerde de protokol kuralları önem arz etmektedir. Bir ilimizin ülkece ünlü bir yaylasının kültürel şenliklerine dönemin Kültür ve Turizm Bakanı'nın da katılım sağlamasından önce protokolde kendisine ayrılan sıra ve yerden daha ön sıraya oturan il emniyet müdürü aynı ilin büyükşehir belediye başkanı tarafından uyarılmıştır. Bu uyarı sonrasında ikili arasında tartışma çıkmış ve akabinde bu tartışmaya her iki kurumun görevlilerinin de dâhil olması sonrasında tartışma kavgaya dönüşmüştür (www.hurriyet.com.tr). Buna benzer örneklerin bazıları basında yer bulurken bazıları ise gündeme gelmemektedir. Dijital olanakların çok sık ve etkin kullanıldığı güncel durumda bu gibi olayların çok seri bir biçimde

ülke gündemine oturabileceği ve ortaya çıkması muhtemel kamuoyu tepkileri neticesinde kamu görevlisi olan şahısların unvan ve makamlarından el çektirilebileceği akıllardan çıkarılmamalıdır.

2. BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE PROTOKOL KURALLARI VE UYGULAMALARI

İnsanın varlığı sosyal nitelik arz eden bir varlıktır. Toplum içerisinde yaşayan insan hem içerisinde bulunduğu toplumdan etkilenir hem de içerisinde bulunduğu toplumu etkileme yetisini haizdir (Demirkaya, 2017, s. 17). Bireyin toplum olmadan, toplumun da birey olmadan var olabilmesi mümkün değildir. Toplum içerisinde birlikte yaşayan insanlar birbiri ile iletişim sağlamak ve etkileşim kurmak durumundadır.

Her insanın yaşantısında çeşitli yönler, alanlar bulunmaktadır. Özel alan, toplumsal alan ve resmi alan olmak üzere kişinin yaşantısını genel itibarıyla 3 alan olarak tasnif etmek mümkündür. Evinde ailesiyle vakit geçiren ya da özel aracında telefon görüşmesi yapan bir kişinin yaşantısının bu kısmının özel hayat kapsamında olduğu açıktır. Özel yaşantısının dışına çıkıp toplum içerisine karışan bireyin toplumdaki diğer bireylerle iletişim ve etkileşim kurması durumunda da toplumsal yahut sosyal hayattan bahsedilecektir. Bunun dışında; kamusal nitelik arz eden, resmi hüviyet taşıyan, bireysellikten öte kurumsallık vasfı ağır basan kamusal iş ve etkinliklerde de kamusal yaşantıdan bahsedilir. Özel ve toplumsal hayatta örf ve adet, gelenek, görenek, nezaket, görgü gibi kurallar uygulanırken kamusal hayatta da tüm bu kuralların kamusal karşılığı olarak adlandırılabilen protokol kuralları hüküm sürer (Aslan, 2018, s. 13).

2.1. Konuşma ve Davranışlarda Protokol Kuralları

Beşeri ve toplumsal yaşantı iletişim üzerine kuruludur. Özel ve sosyal hayatta olduğu kadar kamusal yaşantıda da etkili ve sağlıklı iletişim oldukça önem arz etmektedir. Etkili, verimli, maslahata uygun bir kamu yönetimin icrası için kamu görevlilerinin hem vatandaşlarla hem de birbirleriyle olan iletişiminin doğru bir temele oturması elzemdir. İletişimin doğru ve nizami şekilde sağlanabilmesinin ilk adımı da kuşkusuz hitabet ve tavırların usulüne uygun olmasından geçmektedir.

Hitaplarda, tanışmalarda, selamlaşmalarda, ağırlamalarda, karşılamalarda, uğurlamalarda ve daha birçok konuda konuşma ve davranış protokolüne dair çeşitli kurallar mevcuttur. Bu kuralların bir kısmı 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu gibi kanunlarla düzenleme altına alınmıştır. Kuralların ihlaline de çeşitli idari yaptırımlar bağlanmıştır. İdari yaptırımın dışında adli olarak müeyyide öngören protokol ihlalleri de görülebilmektedir. Başka bir kısım protokol kuralları ihlali durumlarında da 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 1632 Sayılı Askeri Ceza Kanunu gibi kanunlarla hapis yahut adli para cezası ile karşılık bulan suç tipleri mevcuttur. Ayrıca; kurumsal gelenek ve teamüller ile uygulanagelen ve yazılı olmayan birtakım kurallar da bulunmaktadır. Tüm bu kuralları genel itibarıyla konuşma ve davranışa dair protokol kuralları olarak kabul edip icrasına dair dikkat ve önem ortaya koymak kamusal faaliyetlerin yürütülmesinde önem arz etmektedir. Zira aksi hallerde kişiler ile kurumlar arasında yahut kurumların kendileri arasında ciddi sorunlar çıkabilmekte, kamusal hizmet sunumu süreci aksayabilmekte, bazen de kamu görevlilerinin mesleki hayatları tehlikeye girebilmektedir. Kuşkusuz bu hallerin tümü hem kamu görevlileri hem de vatandaşlar açısından arzu edilmeyen, ideal olmayan neticelerdir.

2.1.1. Konuşmalarda Protokol Kuralları

Etkin ve verimli bir iletişimin en önemli ayağı konuşmadır. Resmi etkinliklerde, kurumsal temsil ve törenlerde, kamusal münasebetlerde başta kamu görevlileri olmak üzere bireylerin saygılı ve düzgün bir konuşma biçimine sahip olmaları mühimdir. İnsanların hem kendisine hem karşısındakine hem de devlet otoritesine olan saygısının bir nevi dışa yansıması da bu şekilde belirginlik arz etmektedir. Konuşmada dikkat edilmesi gereken protokol kurallarını şöyle sıralamak mümkündür (Aytürk, 2020, s. 45):

- Kamusal hayatta genel olarak “sen” kelimesi yerine “siz” sözcüğünün kullanılması uygundur. Özellikle üstlere ve kadınlara “siz” şeklinde hitap etmek gerekmektedir. Çünkü üstlere, amirlere ve kadınlara karşı kamusal hayatta “sen” diye hitap etmek gereksiz samimiyet ve dolayısıyla saygısızlık anlamı taşımaktadır. Her ne kadar saygı içsel bir mahiyet arz etse de kamusal hayatta saygının dışavurumu birtakım şekli unsurlara bağlı olduğundan “siz” kelimesinin kullanımına hassasiyet gösterilmesi

mühimdir. Kamunun hizmet sunmak zorunda olduğu bireylerle olan münasebetlerde ise bu kuralın sert şekilde tatbik edilmesi ise pek mümkün ve münasip değildir. Şekli unsurlara aşırı derecede takılıp bireylerin hizmet alımını zorlaştırmak doğru olmayacaktır. Özellikle yaşlı, engelli vb. kişiler ile olan münasebetlerde “siz” kelimesinin kullanılıp kullanılmamasına takılmamak gerekir. Karşılıklı nezaket ve iyi niyet çerçevesinde iş ve işlemleri yürütmek, esası usule boğdurmamak doğru olan protokol düsturudur.

- Hitap edilen kişilere ismi yerine unvanı ile hitap etmek doğrudur. Çünkü kamusal hayatın içerisinde bireyler kişisel varlığı ile değil kurumsal kimliği ile bulunmaktadır. Kurumsal kimliğin ön planda olduğu bir mecrada kişilere; “amirim, müdürüm, başkanım, memur bey” gibi unvanlar ile hitap etmek doğru kullanımlardır. Unvanın bilinmemesi ancak ilgili kişinin adının bilinmesi durumunda ise kişi adı sonuna hanımefendi yahut beyefendi sözcüğünün eklenmesi şık olacaktır. İsim bilinmiyorsa yalnızca hanımefendi, beyefendi şeklinde hitap edilmesi de yeterlidir.
- Kamuda emir verme yetkisi bulunan kişiler genel itibarıyla amir olarak anılır. Emir verme yetkisini uhdesinde bulunduran kişiler yerine göre şube müdürü, daire başkanı gibi yerine göre de kaymakam, hâkim gibi unvanlar yahut statüleri uhdelerinde taşımaktadırlar. Her ne kadar emir verme salahiyetini haiz olsalar dahi bu kişilerin kendilerinin astı olan kişiler ile konuşmalarında emir kipi ile konuşmaları protokole uygun değildir. Emir çekimli sözler yerine birlikte icra etme tarzında “...bu kuruma şu şekilde cevap verelim, tören için konukları şu saatte davet edelim...” gibi talimat cümleleri kurmak doğru ve şık olan kullanımdır. Yine “...Personel Genel Müdürlüğünün son yazısının bir çıktısını alıp getirir misiniz?” gibi soru sorma biçimde de talimatlar verilebilir. Kuşkusuz; keskin emir cümleleri yerine bu gibi ifadelerin tercih edilmesi hem personelin motivasyon ve şevkini artıracak hem de amire olan saygıyı güçlendirecektir.

- Kamusal hayat genel itibarıyla hiyerarşik bir silsile içerisinde. Bu silsile içerisinde görevli olan her personel iş ve eylemleri ile mesleki hayatını sürdürür. Elbette her kamu görevlisinin iş ve eylemleri olumlu seyretmek gibi olumsuz bir şekilde de tezahür edebilir. Bu düzende ast konumlu şahısların başarıları, müspet tarafları diğer kamu görevlilerinin yanında takdir edilebilir, bunda bir beis yoktur. Ancak aynı kişilerin menfi durumlarının diğer mesai arkadaşlarının yanında dile getirilmesi ilgili kişiyi rencide edici bir davranış olacaktır. Kuşkusuz bu durum da astın üste olan saygısını sarsacak, iş motivasyonunda kayıplara yol açacak, üstün de astlarına karşı saygınlığını zedeleyecek ve böylelikle kişilerin verimi düşecektir. Bu sebeple bilhassa amir pozisyonunda bulunan kamu görevlilerinin mahiyetindeki personelini diğer personel yanında azarlamaları, kınamaları önem arz etmektedir. Yanlış yahut eksik bir iş ve eylemin icra edilmesi halinde amir yahut üst pozisyonundaki kamu görevlisinin eksikliği ya da hatası bulunan personelini bizzat makamına çağırması, eksiklik veya hatasını izah ederek nezaket sınırları içerisinde gerekli uyarıları yapması gerekmektedir. Kalabalık içerisinde yapılan azarlamalar, kınamalar, aşağılamalar maalesef çalışma ortamındaki insicamı bozacak, ast ve üstler arasındaki uyum ve güveni sarsabilecektir.
- Toplantı ve tören gibi topluluklara hitap edilen ortamlarda konuşmacının hitap edilen kitleye karşı kullandığı dil sade, anlaşılır ve etkili olmalıdır. Muhatap alınan kitlenin anlayamayacağı bir dilden uzak durulmalıdır. Bir hukukçunun sürekli olarak eski dildeki hukuki tabirleri kullandığı, bir askerinin askerî kavramları sıklıkla tercih ettiği bir hitabın olumlu bir yansımayla vesile olması pek muhtemel değildir. Yabancı dillerdeki kelimelerin haddinden fazla kullanılması da gösteriş olarak algılanabilir. Bu tarz durumlar da toplantı yahut törenin icra ediliş maksadının hâsıl olmamasına yol açabilir. Bundan ötürü kullanılan dile, jargona dikkat edilmesi gerekmektedir. Kullanımı zaruri olan bir teknik terim ya da yabancı kökenli bir kelime olduğunda da bunun izahı mutlaka yapılmalıdır. Dinleyici ve izleyicileri sıkabilecek ağdalı, teknik bir dil kullanımından her daim kaçınılmalıdır.

- Kalabalık kitlelere dönük konuşmalarda hazırda bulunan kişilerin müşterek ilgi alanlarına dikkat etmek gerekir. Ortak nitelik arz eden milli, manevi, ahlaki konularda insanların hassasiyetlerine de dikkat edilmelidir. Kitleleri hedef alan, hedef gösteren konuşmalardan uzak durulmalıdır. Böylelikle konuşmacı tarafından dikkat ve ilgi çekilebilecek, böylelikle konuşmanın verimi her iki taraf için de artacaktır.
- Konuşma protokolüne ilişkin belki de en önemli husus bir kişinin, karşısında konuşan kişinin sözünü kesmemesi gerektiğidir. Aksi durum büyük saygısızlıktır. Konuşan kişinin sözünü bitirmesi mutlaka beklenmelidir. Bu her şeyden evvel kişinin kendisine olan saygısının gereğidir. Çünkü karşısındakinin sözünü kesebilen bir insan aynı zamanda kendi sözünün de rahatlıkla kesilebileceği şeklinde bir ön kabulü karşı tarafa dolaylı olarak belirtmiş olmaktadır. Kendi karakterine ve konuşmasına önem atfeden hiç kimse karşısındakinin konuşmasını kesme cüretini göstermeyecektir. Karşıdaki insanın sözünün kesilmesinin mecburi olduğu istisna hallerde ise kişinin en azından cümlesini bitirmesi beklenmeli, kibarca özür dilenmeli, sözün kesilme gerekçesi belirtilmeli ve böylece söze girilmelidir.
- Hiyerarşik olarak birbiriyle astlık ve üstlük ilişkisi bulunan kişilerin bir arada bulunduğu toplantı yahut sohbetlerde astların üstlerine karşı “...olmaz, hayır, doğru değil...” biçiminde olumsuzluk bildiren kesin ve keskin ifadeler kullanması sık karşılaşılan yanlışlardandır. Bilhassa kendi amirine böyle bir hitapta bulunan bir personel kendi amirinin saygınlığını diğer üstlerinin yanında zedeleyebilecektir. Önem arz eden bir fikrin beyan edilmesi gerektiğinde üstlere daha sonra bilgi arz edileceği hususu dile getirilmelidir. Ayrıca; amir tarafından verilen emirlere itiraz etmenin Devlet Memurları Kanununun 125. Maddesi gereğince kınama cezası gerektirdiği de hatırdan çıkartılmamalıdır. Çünkü böyle bir durum saygısızlık olarak addedilecektir. Anılan maddeye göre; görev esnasında amire hal ve hareket ile saygısız davranmak kınama cezası gerektirmektedir

- Telefondaki ses kişinin vücut dilidir (Aytürk, 2020, s. 48). Telefonda konuşurken üstlere saygılar sunularak, astlara ise selam verilerek söze girilmelidir. Ana ve öncelikli kural budur. Telefon görüşmesinde öncelikle arayan şahsın kendisini tanıtmayı beklenir. Görüşme bittiğinde yine saygı ve selam ile görüşme sonlandırılır. Kim ararsa arasın üst ya da amir telefonu kapatmadan ast telefonu asla kapatmamalıdır. Zira bu durum da yine büyük bir saygısızlık hali olması hasebiyle protokol kurallarına aykırıdır.
- Telefon görüşmeleri kısa ve öz olmalıdır. Bilhassa kurum telefonları arandığında bu duruma dikkat edilmeli, kurumların ve makamların telefonları meşgul edilmemeli, başka bireylerin iletişim kurma hakkı gasp edilmemelidir. Zaman kavramı herkes için önemlidir. Kamu kurumlarına fiziksel olarak ulaşmanın zor olabildiği durumlarda bazen hayati önem arz eden konuların telefon ile çözülebilmesi mümkündür. Bundan ötürü kamu kurumlarının sabit hatlarını gereksiz meşgul etmek doğru değildir. Kuşkusuz bu durum; kamu görevlilerinin kurumsal hat ile başka kişileri aradığı durumlar için de geçerlidir. Kurum içerisinden ve kurum telefonu ile özel görüşmeler için bir özel kişinin aranması ve böylelikle makam telefonunun meşgul edilmesi uygun bir hareket değildir.
- Herhangi bir zaruret hali hâsıl olmadıkça bir kamu görevlisinin cep telefonu ya da makam telefonu sabah çok erken, akşam da çok geç saatlerde aranmamalıdır. Çünkü bu saatler genel itibarıyla mesaiye odaklanmanın zor, motivasyonun da az olabildiği dönemlerdir. Bundan dolayı daha etkin ve verimli bir görüşme ve iletişim için günün ortalama saatlerinin ideal zaman dilimleri olduğu bilinmelidir.

2.1.2. Davranışlarda Protokol Kuralları

Kişilerin özel ve sosyal hayatlarının yanında aynı zamanda kurumsal ve kamusal bir yaşantıları olması muhtemeldir. Kamusal yaşantının kendi iç dinamiği elbette diğer alanlara nazaran birtakım farklılıklar barındırmaktadır. Protokol kuralları da bu farklılıkların içerisinde yer almaktadır. Kişilerin kamusal yaşam içerisindeki hal

ve tavırları elbette sosyal ve özel yaşantıdan başka bir kurallar manzumesine tabidir. Özel hayat ve nispeten sosyal hayat kamusal hayata göre çok daha rahat, kısıtlamalardan uzak bir niteliktedir. Kamusal hayatın ise kendisine göre farklı dinamikleri mevcuttur. Çünkü kamusal alan tüm toplumun adeta bir bileşkesi mahiyetindedir. Toplumun bütün kesimlerinin kendisinden bir parça bulabildiği, müşterek değerlerin tek elde birleştiği bir alan olması hasebiyle kamusal alanın kendine özgü, ayrı ve keskin bazı kuralları mevcuttur. Kamusal ve kurumsal yaşantı içerisinde uygulanan davranışsal kurallar şöyle sıralanabilir (Aytürk, 2020, s. 57):

- Kamusal alanda ve kamusal nitelik arz eden etkinliklerde devlet adamlarına unvan ile hitap esastır. Kullanılan hitap seçimi doğrultusunda da tavır benimsenir. Seçilen unvana ekseriyetle “sayın” sözcüğü eklenerek “Sayın Başkanım, Sayın Valim” gibi hitaplar tercih edilir. Sayın kelimesinin kullanımı toplum ve hatta bazen de kamu mensupları arasında fazla şekilci ve samimi bulunan bir ifadedir. Ancak bu durum bir algıdan ibaret olup herhangi bir gerçekliğe dayanmamaktadır. Zira saygı kamusal hayatın temelinde vardır. Sayın sözcüğü ekseninde sunulan saygı kişilerden ziyade kişilerin temsil ettiği mevki, makam ve dolayısıyla devletin hükmi şahsiyetine yöneliktir. Devletin de bizatihi millet ve halka hizmet sunumu için var olan bir araç olması hasebiyle; aslında sunulan saygı bizatihi halkın kendisine olan öz saygısıdır. Özetle; bahsi geçen ifadenin amacı şahıslardan ziyade unvanlara ve dolayısıyla devlete olan saygının gösterilmesidir.
- Üst ve eş düzeyli devlet adamlarının kendi aralarındaki ilişkilerinde birbirlerine genel olarak “bey” diyerek hitap etmeleri doğaldır. Kaymakam bey, hâkim bey gibi kullanımlar doğru kullanımlara örnektir. Lâkin bazı görevlilerin sıfatları “bey” kelimesi ile pek uyumlu değildir. Bunun sebebi uzun yıllardır var olan ve olmaya da devam etmesi pek muhtemel olan gelenek ve teamüllerdir. Bundan dolayı bazı görevlilere vazifesi ile uyumlu kalıplarla ifade etmek doğrudur. Örneğin; din görevlilerine “muhterem hocam”, subaylara “sayın komutanım” gibi hitaplar tercih edilebilir. “Hoca bey”, “komutan bey” gibi ifadelerin pek sık durmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

- Bir makamı vekâleten temsil eden yahut vekâlet görevi olmasa bile temsil görevi bulunan görevlilere makamın asıl sahibi gibi ağırlama, karşılama, uğurlama organizasyonları tertip edilebilir.
- Kamuda iş ortamında çalışanlar birbirlerine genel olarak “hanım” ve “bey” kelimelerini isme ekleyerek hitap ederler. Ancak; amir ve üstlere karşı astların “hanım” ve “bey” kelimelerini kullanarak hitap etmeleri pek doğru değildir. Örneğin; bir kaymakamlık personelinin ilçe kaymakamına hitaben “kaymakam bey” şeklinde hitap etmesi genel olarak saygısızlık şeklinde kabul edilir. Doğru kullanım için iyelik ekinin kullanılması gerekir. Örneğin; sayın dekanım, müdürüm gibi kullanımlar tercih edilmelidir. Bu şekilde olmayan kullanım bir nevi ast görevlilerin üstlerini kendileri ile denk görmesi anlamına gelebilmektedir. Kuşkusuz bu durum da ilgili kişinin şahsında makam ve devlete saygısızlık olarak kabul edilir.
- Hayatını kaybedenlerin ardından kullanılan tabirler toplum içerisinde sıklıkla karıştırılmaktadır. Kullanılan ifadeler din kaynaklı olarak değişmektedir. Bilindiği üzere İslâm’da ölümden sonra da bir hayatın olduğuna inanılmaktadır. Bundan dolayı ölenler için vefat eden anlamındaki müteveffa değil; rahmetli olmuş anlamına gelen merhum ve merhume kelimeleri kullanılmalıdır (www.sozluk.gov.tr). Gayrimüslim şahısların vefatı halinde ise “Işıklar içinde uyusun.” şeklinde bir taziye cümlesi kullanmak yerinde ve doğru olacaktır.
- Resmi ortamlarda, kamusal etkinliklerde ve törenlerde tanıştırma yapılırken ast olan üst olana, kıdemsiz olan kıdemli olana takdim edilerek tanıştırma yapılır. Sosyal hayattakinin aksine öncelikle kişinin unvanı akabinde de adı zikredilir. Çünkü resmi hayatın doğasında kamusal ve kurumsallık vardır. Kişilerin bir araya geliş sebebi de genel itibarıyla kamusal niteliklidir. Bu sebeple; kamusal etkinliklerdeki tanıştırmalarda öncelikle kişilerin kamusal görevinin zikredilmesi gerekmektedir.
- Tokalaşmalarda sağ el kullanılır. Bu kural epey eskilere dayanmaktadır. Eski çağlarda erkeklerin genel itibarıyla silah taşıdığı varsayılmaktadır. Silahların da genelde sağ el ile kullanıldığı bilinmektedir. Güven odaklı

bir yaşantının hüküm sürdüğü eski çağlarda erkeklerin hem kendi emniyetini almak hem de karşı tarafa güven duygusu aşılamak için elinde silah bulunmadığı anlamına gelecek şekilde sağ elini uzattığı rivayet edilmektedir. Her iki tarafın da elini uzatması sonrasında ani bir silah çekme hareketine karşı tedbir maksadıyla; kişiler birbirlerinden emin olana kadar kişilerin birbirlerinin elini sıkmaya devam ettikleri bilgisi günümüzdeki tokalaşma geleneğinin temelini oluşturmaktadır (Tecimer, 2016, s. 29).

- Tokalaşmalarda çeşitli sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bir ilçede kaymakamın bir okula ziyareti esnasında bulunduğu sınıfa daha sonra giren bir öğretmenin kaymakama elini uzatmasına karşılık kaymakamın verdiği tepki ülke gündeminde tartışılan bir haber olmuştur (www.sabah.com.tr). Genel kural öncelikle üst olanın elini uzatmasıdır. Üstün elini uzatmasının akabinde ast olanın elini uzatması gerekir. Ancak mezkûr haber içeriğinde yer alan örnekte olduğu biçimde tepki verilmesi orantısız bir karşılık olması hasebiyle protokol yanlışı niteliğindedir.
- Tokalaşmak için uzatılan eli havada bırakmak büyük bir saygısızlıktır. Samimi bir şekilde yapılması gereken tokalaşmanın göz teması kurularak icrası gerekmektedir.
- Üstlerin ve amirlerin makamlarına girildiğinde makam sahibinin elini uzatması beklenmelidir. Üst veya amir el uzatmadan kişinin elini uzatması, üst ve amir buyur etmeden oturulması büyük bir saygısızlıktır.
- Üst yahut amir pozisyonunda bulunan bir kişinin olduğu bir ortama daha üst rütbeli ya da görevli olan bir devlet adamı geldiğinde herkesin ayağa kalkması elzemdir. Ancak; sonra gelen kamu görevlisi hazırda bulunan amir yahut üstten daha k demsiz veya rütbesiz ise hazırda bulunanların ayağa kalkması beklenmez. Buna rağmen ayağa kalkılması ise makam sahibine hakaret olarak addedilir.
- Makam sahiplerinden talep edilip olumlu karşılanan randevu taleplerine zamanında icabet etmek önemlidir. Ne erken gelmek ne de geç gitmek

doğrudur. Randevuların genelde öğleden önce ise saat 10 ila 12 arasında, öğleden sonra ise 14 ila 16 arasındaki bir zaman dilimi için talep edilmesi gerekir. Yapılan ziyaretlerin genel itibarıyla yarım saati geçmemesi makbuldür. Makam sahibinin misafirine yaklaşımına göre bu sürenin uzaması da muhtemeldir. Makamında bulunan kamu görevlisinin yeni bir konu açıp açmaması, saatine bakıp bakmaması, yeni bir ikramda bulunup bulunmaması, kahvesini bitirip bitirmemesi gibi fiili durumlara dikkat ederek müsaade istenilmesi munasip olan davranıştır.

- Kurumlarda, kuruluşlarda, törenlerde vb. kamusal ortamlarda bacak bacak üstüne atmak, tespih çekmek, sakız çiğnemek, elleri ceplere koymak, ayakta iken ceketin önünü iliklememek gibi davranışlar en sık görülen yanlış hareketlerdir. Bu hareketler kişilerin sivil hayatlarında rahatlıkla yapabilecekleri davranışlar olduğundan kamusal hayatın ruhuna uygun değildir. Aksi durum makama ve devlete saygısızlık olarak addedilir.
- Kamusal hayatta yapılan bariz hatalardan birisi de “rica ederim” söz öbeğinin kullanılma alışkanlığıdır. Genel itibarıyla bu ifade “teşekkür ederim” sözüne mukabil olarak kullanılmaktadır. Ancak kamusal hayatta rica etmek emir vermek anlamına gelir. Dolayısıyla; bir üst ya da amir astına teşekkür ettiğinde kendisine “rica ederim” şeklinde mukabele etmek hiç doğru değildir. Bunun yerine “istirham ederim” biçiminde bir ifade kullanılabilir. Gündelik hayatın içerisinde teşekkür edenlere rica edilmesi şık bir karşılık olsa da kamusal hayatın ruhu açısından kime rica edilip edilmeyeceğinin bilinmesi gereklidir.
- Bazı hal ve hareketlerin çeşitli yaptırımlarının olduğu bilinmelidir. Örneğin; devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak eylemi Devlet Memurları Kanununun 125. maddesine göre uyarma cezası gerektiren bir ihlaldir. Aynı kanun maddesine göre görev sırasında amire hal ve hareketi ile saygısız davranmak bir kınama cezası sebebidir. Görev mahallinde genel ahlak ve edep dışı davranışlarda bulunmak ile verilen emirlere itiraz etmek fiilleri de yine kınama cezası gerektirmektedir. Görev sırasında amire sözle saygısızlık etmek ise

kınama cezasının bir derece ağır nitelikteki aylıktan kesme yaptırımına sebebiyet verecektir. Hizmet içinde Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak eylemi de hakeza aylıktan kesme sonucuna yol açan fiillerdendir. Örnek minvalinde sayıldığı üzere; birçok protokol kuralının ihlali bir disiplin yaptırımı olarak belirlenmiştir. Bu belirlemeler yapılırken eylemin niteliğine göre hafiften ağıra doğru giden bir yaptırım silsilesi tertip edilmiştir. Bahsi geçen kuralların hepsi kamusal hayatın bir ahenk içerisinde akışı içindir. Bu sebeple; kamusal mekanizmanın işleyiş ahenginin bozulmasının birtakım yaptırımlara bağlanması yerinde ve gereklidir.

- Bazı tutum ve davranışların idari yaptırımları olmakla birlikte bazılarının aynı zamanda suç unsuru oluşturabileceği de bilinmelidir. Tam bu noktada suç ile kabahat ayrımının yapılmasına ihtiyaç vardır. Kanun koyucu yasama faaliyeti olarak kanunlar çıkarmaktadır. Bu kanunlardan bazıları yaptırım normları içermektedir. Kanun koyucunun neticesine uyarma, kınama gibi idari yaptırımlar bağladığı ve görece hafif nitelikli ihlallere kabahat adı verilmektedir. Neticesine hapis cezası yahut adli para cezası bağlanmış olan görece ağır nitelikli ve hürriyeti bağlayıcı kurallara ise suç adı verilmektedir. Kamu görevlilerinin bireylerle ya da kamu görevlilerinin diğer kamu görevlileriyle olan diyaloglarında kullandığı hitap ve sözler çok önemlidir. Yer yer tehdit ve hakaret içeren diyaloglar ne yazık ki vuku bulabilmektedir. Bundan dolayı bu fiillere kamusal nitelik atfedilmesine istinaden belirlenen yaptırımların bilinmesi bu fiillerin işlenişinin önüne geçilmesi için bir vesile olabilecektir. Örneğin; Türk Ceza Kanununun 125. Maddesi hakaret suçunu düzenlemiştir. Suçun temel cezası 3 ay hapis yahut karşılığı olan adli para cezasıdır. Ancak; hakaret fiilinin kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenmesi halinde suçun cezasının alt sınırının 1 yıldan az olamayacağı düzenlenmiştir. Bu sebeple; bazı eylemlerinin kamusal alanda kamusal faaliyet sebebiyle icrasının yol açabileceği neticeleri önceden bilmek gerekmektedir. Aksi halde; çok basit görünen bir olayda kullanılan küçük

bir sözcükten dolayı kişinin hürriyetinden yoksun kalıp hapis cezası ile karşılaşması dahi muhtemeldir.

2.2. Makamlarda Protokol Kuralları

Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe sözlüğüne göre devlet kademesinde yüksek ve önemli memuriyet anlamı taşıyan makam kelimesi; bir kamu kurumu yahut kuruluşunu temsil etmekle görevli olan unvan ve statü sahibi kişilerin odalarını ifade eder. Makam odaları; temsil edilen devlet makamı için kamu otoritesinin, devlet itibarının ve gücünün alametifarikalarından biridir. Makam odaları devletin varlığını temsil etmesi hasebiyle makam odalarındaki lüks israf değil itibar anlamına gelmektedir (Aytürk, 2017, s. 39). Makam odaları; kamu yönetiminin icra merkezi olan devlet binalarının temsil konumudur. Bu bakımdan makam odaları simgesel nitelik taşımaktadır.

Kurum ve kuruluşların temsil edildiği mekânlardan en önemlisi makam odalarıdır. Makam odaları kurumlar ve dolayısıyla devlet için adeta bir vitrin özelliği taşımaktadır. Makam odalarında şahıslar değil bizatihi devlet şahsiyetinin temsil edilmesi hasebiyle makama saygı esastır. Zira esas olan makamın kendisine yani devlet mekanizmasına olan saygıdır. Elbette makamı temsil eden kamu görevlilerine de saygılı davranılmalıdır. Ancak kişiler gelip geçici, makamlar ve kurumlar ise kalıcı olduğundan ilkesel olarak makama saygı esastır. Bu sebeple makam odalarında kurum kültürünün yansıtılmasına, saygınlığa gölge düşürmesi muhtemel unsurların bulunmayışına, kısacası makamlarda protokol kurallarına uyulması esastır. Makamlarda uyulması gerekli olan protokol kuralları genel olarak şunlardır (Aytürk, 2020, s. 101):

- Her şeyden evvel devleti kimlerin ne şekilde temsil ettiği iyi bilinmelidir. Malum olduğu üzere devlet; yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç ana güç üzerine kuruludur. Devletin bütün halinde varlık gösteren hükmi şahsiyetini bizatihi devlet başkanı temsil etmektedir. Sonrasında ise devlet aygıtını meydana getiren ve birbirinden bağımsız bir şekilde müstakil güç halinde bulunan yasama, yürütme ve yargı erklerinin en üst temsilcileri de kendi kuvvetleri adına devleti temsil etmektedir. Yasama kuvvetini

TBMM Başkanı, yürütme erkini Cumhurbaşkanı temsil etmektedir. Yargı erkinde ise Anayasa Mahkemesi Başkanı, Yargıtay Başkanı ve Danıştay Başkanı olmak üzere üç ayrı temsilci bulunmaktadır. Bu sayılan makam sahiplerinin makam odaları diğer kamu görevlilerine nazaran daha ayırt edici özellikler taşımalı, kurumların gücü ve saygınlığı makam odalarından anlaşılmalıdır. Çünkü bulundukları makamın kudret ve niteliği gereğince daha alt seviyedeki kamu görevlisi makam sahiplerine nazaran bir miktar farklılık olması gerekmektedir.

- Bilindiği üzere devlet taşra ve merkez olmak üzere temelde iki ayrı şekilde teşkilatlanmıştır. Ana ve üst temsil organları merkezi teşkilatta olmakla birlikte; devletin taşra teşkilatında da çeşitli temsilcileri bulunmaktadır. Yasama erkinin taşrada teşkilatlanmış herhangi bir birimi mevcut değildir. Yürütme erkini taşrada Valilik ve Kaymakamlıklar, yargı erkini de Başsavcılıklar temsil etmektedir. Bu sebeple; tıpkı Başkent için olduğu gibi il ve ilçelerde de kendi kurumlarını temsil eden kaymakam ve başsavcı gibi makam sahiplerinin odalarının örnek nitelikte, nizami, temiz, ferah, makul ölçülerde ihtisamlı, geniş ve asil olması gereklidir.
- Makam odalarında bulunan kapılar büyük önem arz etmektedir. Makama giriş ve makamdan çıkışlarda biri koridora diğeri de özel kaleme yahut sekreterliğe çıkan toplamda iki kapı bulunmalıdır. Bunlardan birincisi yani koridora açılan kapı şeref kapısıdır. Makam sahiplerine konuk olarak gelen eş düzey yahut üst düzeyli kişiler bu kapıdan makama alınır, misafirlik sonra erdiğinde de bu kapıdan uğurlanır. Makam sahibinin gündelik işlerinde ise sekreterliğe, özel kaleme açılan kapı kullanılır. Kurum personeli de bu ikinci kapıyı kullanır. Şeref kapısı varken diğeri kullanarak üst ya da eş düzeyli misafirleri ağırlamak yerine göre misafire gerekli değeri vermemek ve hatta bazen saygısızlık olarak kabul edilebilecektir. Benzer şekilde kurum personelinin rutin iş ve işlemler için şeref kapısını kullanması da makama saygısızlık anlamına gelecektir.
- Makam odasının dekorasyonu ile makam binasının yapısal niteliği uyum göstermelidir. Tarihi sayılabilecek bir binada bulunan makam odasının

dekorasyonu klasik nitelikli, tarihi olmayan binalardaki makam odalarında ise modern bir oda tasarımı tercih edilmelidir. Her iki durumda da odanın duvarları boğucu, kasvetli renklere boyanmamalıdır. Limon çiçeği, ıhlamur çiçeği, fildişi gibi açık ve ferah renkler tercih edilmelidir (Aytürk, 2020, s. 102). Makam odası asla izbe bir görünüm vermemelidir.

- Makam odalarında yalnızca makamın içerisinden girişi olan ve başta makam sahibi olmak üzere gerektiğinde üst veya eş düzeyli konukların da kullanabileceği biçimde özel bir istirahat odası bulunmalıdır. Bu oda içerisinde bir adet kanep, bir adet minimal yemek masası, bir lavabo, bir duş kabini gibi unsurlardan müteşekkil, kişisel ihtiyaçların da giderilebileceği bir ortam oluşturulmalıdır.
- Makam odalarındaki yerleşim düzeninde uygulamada sıklıkla hatalar yapılmaktadır. Kuşkusuz bu hataların temelinde makam protokolünün bilinmemesi sebebiyle binaların inşa sürecindeki yanlış tercihler büyük rol oynamaktadır. Öncelikle binaların yapılış gayesi ile uyum göstermeyen projelere dayalı olarak inşa edilen binalar ne yazık ki kurumsal ihtiyaçlara cevap verememektedir. Bilhassa yeni yapılan kurum binalarının yahut restore edilen kamu binalarında oda protokolünün ne şekilde olması gerektiği hususunda gerekli planlamalar yapılmalı, binaların inşa ve restorasyonu oda protokolüne vakıf olmayan teknik personel eline bırakılmamalıdır. Aksi durumlarda ne yazık ki hem makam odaları hem de diğer personelin çalışma alanları yapılan iş ile uyum göstermemekte, vatandaşlar nezdinde çeşitli eleştiriler yapılabilmektedir.
- İdeal bir makam odası tasarımının şu şekilde kurgulanması mümkündür: Makam sahibi; makamında bulunan masasındaki sandalyesine oturduğunda; makam sahibinin arkasında yalnızca duvar bulunmalı, bu kısma pencere denk gelmemelidir. Bu duvarın kenarları da dâhil olmak üzere herhangi bir kısmında pencere, cam bulunmamalıdır. Pencere; makamında oturan bir görevlinin sırtını dayadığı duvara komşu olan duvarların birinde bulunmalıdır. İdeal olan; pencerelerin makam sahibinin solunda olmasıdır. Pencere olan duvarın karşı duvarında ise pencere

bulunmamalıdır. Bu duvarda genel itibarıyla şeref kapısı olarak tarif edilen kapı bulunmalıdır. Makam sahibi masasındayken karşısında bulunan duvarda da özel kaleme yahut sekreterliğe açılan ve gündelik amaçlı kullanılan kapı bulunmalıdır. Makam sahibinin arkasında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün sivil portre tablosu yer almalıdır. Sağ gerisinde metal direğe çekilmiş Türk bayrağı, direğin tepesinde ay yıldız bulunmalıdır. Ay yıldızın tıpkı bayrak üzerinde olduğu gibi sağa doğru bakması gerekmektedir. Makam sahibinin sol gerisinde de kurumsal temsil ögesi olan kurum bayrağı bulunmalıdır. Fakat kurumsal bayrağın çekili olduğu direkte ay yıldız bulunmamasına dikkat edilmelidir. Bu durum da uygulamada sık karşılaşılan protokol hatalarından birisidir. Ay yıldızın yalnızca Türk bayrağının çekili olduğu direkte bulunacağı unutulmamalıdır.

- Makam masasının önünde genel olarak; sağda ve solda karşılıklı biçimde birbirine bakan ikişer adet ve toplamda 4 adet tekli koltuk bulunur. Bu sayının odanın büyüklüğüne göre 6, 8 olduğu da görülebilir. Şayet makam odası fazla sayıda koltuk koyacak kadar büyük ve uygun ebatlarda ise makam masasının önündeki tekli koltuk sayısını artırmaktansa; 4-6 koltuktan fazlası için koltuk eklemek yerine ayrı bir konuk kabul köşesi bulunması daha şık ve uygun olacaktır.
- Makam masasına ait koltuğun yüksekliği makam masasının önündeki koltuklardan bir derece yüksek olmalıdır. Buradaki amaç makam sahibinin temsil ettiği makamın otoritesini bir nebze göstermek ve hissettirmektir.
- Makamdaki karşılamalar, kabuller, ağırlamalar ve uğurlamalar son derece önemlidir. Zira bu hususlarda yapılan protokol hataları yer yer kişisel husumetleri doğurabilmekte, bu husumetler de bazen kurumlar arası ilişkilerin bozulmasına ve dolayısıyla kamu kurumlarının birbiriyle uyumsuz çalışmasına yol açabilmektedir. Hatta bazen protokol hatası yüzünden sorun yaşayan ve aralarında husumet ortaya çıkan kamu görevlilerinin başka görevlere tayin olması durumunda dahi husumetler

kurumlar arasında kalıcı olmaya devam edebilmektedir. Kuşkusuz bu durumlar da kamu yararı yerine zararına yol açmaktadır. İdeal bir kamu yönetimi açısından bu tarz durumların oluşmaması için maksimum düzeyde dikkat ve hassasiyet göstermekte fayda vardır.

- Makam sahibi kişiler üst düzeyli misafirlerini makamının kapısında, eş düzeyli konuklarını makamın ortasında, astlarını ise makam koltuğunda ayakta karşılamalıdır. Üst düzeyli onur konuklarının kurum binasının dış kapısında karşılanması gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse; bir başsavcı bir valiyi adliye binasının protokol girişi kapısında karşılamalıdır. Aynı adliyede görev yapan bir hâkim diğerine rutin ve gündelik bir şekilde konuk olduğunda makamın ortasında karşılanmalıdır.
- Eş ve üst düzeyli konukların ağırlanması sürecinde makam sahibinin makamında oturması büyük bir protokol yanlışdır. Bu durum; makam sahibinin kendisini misafirinden üst bir konumda yahut unvanda gördüğü anlamına geldiğinden saygısızlık olarak kabul edilmektedir. Böyle durumlarda makam sahibi ya makam masasının önünde misafiri ile karşılıklı oturmalı ya da misafir olan kişi konuk köşesine davet edilerek ağırlanmalıdır.
- En sık hata yapılan konulardan birisi de makam koltuğuna oturmaması gereken şahısların bu koltuğa davet edilmesi ile davet edilenlerin bu koltuğa oturmasıdır. Kural olarak makam koltuğuna yalnızca makam sahibi oturabilir. Kendisinden üst dahi olsa yine de makam koltuğu makam sahibinin uhdesindedir. Ancak her kural gibi bu kuralın da bazı istisnaları mevcuttur. Örneğin; bir vali bir ilçeye konuk olduğunda kaymakamın koltuğuna oturmasında sakınca bulunmamaktadır. Bu durumun gerekçesi unvanı zikredilen kişiler arasındaki hiyerarşik bağ ile idari vesayet yetkisidir. 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 9. Maddesiyle valinin ilde Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme vasıtası olduğu belirtilmiştir. Aynı kanunun 27. maddesi ile kaymakamın ilçede Cumhurbaşkanının idari yürütme vasıtası olduğu dile getirilmiştir. Yine 31. Madde ile de kaymakamın bizatihi valinin talimatlarını yürütmekle

ödevli olduğu düzenleme altına alınmıştır. Görüldüğü üzere; vali ile kaymakam arasında hiyerarşik bir bağ mevcuttur. Her ikisi de Cumhurbaşkanının yürütme vasıtasıdır. İlçelerin ile bağlı olması, kaymakamlıkların da valiliğe bağlı bulunmasına istinaden valinin ilçeye gelmesi durumunda kaymakam koltuğuna oturmasında bir sakınca yoktur. Bu durum hem kanunen hem de teamüle göre sakıncalı değildir. Ancak bu durum yürütmede böyle olsa da yargı içerisinde böyle değildir. Zira hâkimler ve Cumhuriyet savcıları açısından böyle bir hiyerarşik bağ mevcut değildir. Yargısal nitelik arz eden iş ve eylemlerinde hâkimler ve Cumhuriyet savcıları bağımsız bir şekilde görev ifa etmektedir. Bundan dolayı bir adalet komisyonu başkanının bir hâkimin koltuğuna oturması protokol açısından münasip değildir.

- Sık yapılan bir diğer yanlış da bazı ziyaretçilerin makam masası önünde otururken kolunu makam masasının üzerine yerleştirmesi, kendisine ikram edilen çay, kahve, meşrubat bardaklarını makam masası üzerine koymalarıdır. Kuşkusuz makam içerisinde yer alan bayrak, masa, vitrin, Atatürk portresi gibi her unsur bizatihi makamı, makam da devleti temsil etmektedir. Bundan ötürü makam masasına yönelik bu tarz hareketler makama saygısızlık minvalinde yorumlanacaktır.
- Makam sahibi aynı zamanda ev sahibidir. Bundan dolayı konuklarına çeşitli ikramlarda bulunmalıdır. Bilhassa içecek ikramı hem sembolik hem de önemlidir. İkram edilecek içecek hususunda konuğun statüsü önem arz etmektedir. Genel itibarıyla makam sahipleri tarafından eş ve üst düzeyde bulunan konuklar ile şeref konuklarına tüm seçenekleri kapsayacak biçimde ne arzu ettiği sorulmalıdır. Astlara ise genel olarak çay içip içmediği sorulur. “Kahvenizi nasıl arzu edersiniz?” sorusu gibi kahve ikramında bulunmak konuğa duyulan saygıyı ve gösterilen ayrıcalığı ortaya koyar. Zira kahve ikramı şeref konuğu gibi misafirlere sunulan bir ikramdır. Eş ya da üst düzey konuklar ile şeref konuklarına doğrudan çay içip içmediği minvalinde tek bir seçenek sunmak misafirin kendinden değersiz görülmesi anlamına geleceğinden saygısızlık olarak addedilen bir protokol yanlışı olacaktır. Benzer şekilde konukların makam sahibinin

içtiği içecekten üst nitelikli bir içecek istemesi de saygısız bir tutum oluşturacaktır. Örneğin; makam sahibi olan bir müdür çay içerken müdür yardımcısının kahve içmesi bir protokol yanlışdır. Elbette kamusal hayatın gündelik, rutin işleyişi içerisinde olağan haldeki ziyaretlerde bu kural bu denli keskin şekilde tatbik ettirilmemelidir. Bahsi geçen husus bilhassa farklı kurumlar arasındaki münasebetlere dair ziyaretler açısından geçerlidir. Bununla birlikte; gündelik durumlar da olsa; amir ve üstlerin çay içtiği bir ortamda astların meyve suyu, kahve gibi içecekler istediğini belirtmesi de son derece yanlış olacaktır.

- Konuklara makam görevlileri tarafından servis yapılır. Servis edilen ikramlar misafirin önünde yer alan sehpa yahut masaya konulur. Konukların eline bardak vb. unsurları vererek ikramda bulunmak doğru bir hareket değildir. İçecek servisleri konuğun sağından yapılır, boşlar ise konuğun solundan toplanır.
- İçeceğin içip bitirilme süresi özel bir anlam taşımaktadır. Makam sahibinin içeceğini bitirmesi halinde konuklar usulen izin istemeli ve makam sahibine teşekkür etmelidir. Konukların ev sahibi olan makam sahibinden çok önce ya da çok sonra elindeki içeceği bitirmesi doğru değildir. Mevcut içeceklerin bittiği durumlarda makam sahibinin konuklara yeni bir ikram isteyip istemediğini sorması usuldendir. Genel itibarıyla bu teklife teşekkür edilerek cevap verilir. Lakin makam sahibinin yeni bir ikramda bulunmak hususundaki teklifinde makul bir ısrarda bulunması misafirlğe gelenler ile olan muhabbetin oldukça keyifli ve seviyeli olarak kabul edildiği anlamına gelir ve bu sebeple yeni bir ikram teklifine olumlu icabet etmek usuldendir.

2.3. Kamusal Ziyaretlerde Protokol Kuralları

Kamusal hayatta ziyaretler protokol kurallarına önemle dikkat ve riayet edilmesi gereken alanlardan bir diğeridir. Öncelikle ziyaretçi ve konuk kavramlarının birbiri ile olan farklılığını dile getirmek yararlı olacaktır. Ziyaretçi; izin yahut randevu almak suretiyle veya makam sahibinin haberi doğrultusunda makam sahibini

görmeye gelen, makam sahibiyle görüşmek isteyen kişilerdir (Aytürk, 2017, s. 99). Konuk yahut misafir ise kamusal hayatta eş ve denk düzeyli görevlilerin birbirlerine yaptıkları ziyaretlerde öncelikle karşılanan, akabinde ağırlanan ve aynı usulle uğurlanan kişidir. Konuğun üst düzeyli olması durumunda da onur konuğu olarak nitelendirilir. Astları da ziyaretçi olarak nitelendirmek mümkündür.

Onur konukları davet edildikleri makamlara şeref veren, misafirlikleriyle makam sahibini gururlandıran kişilerdir. Bir rektör için YÖK Başkanı, bir belediye başkanı için bir bakan, bir kaymakam için vali onur konuğudur. Benzer şekilde bir makam görevlisine ziyarete gelen üst düzeyli bürokrat, akademisyen, yüksek yargı organı üyesi, siyasetçi, askeri şahıs vb. unvan sahipleri de onur konuğu olarak adlandırılır.

Kamusal hayatın olağan akışında ziyaretler ve misafirlikler sıkça görülmektedir. Bu gibi etkinliklerde makam sahibi olan kişiler aynı zamanda ev sahibi özelliği de taşımaktadır. Türk milletinin en önemli özelliklerinden birinin misafirperverlik olması durumu kamusal hayat içerisindeki ziyaretlerde de geçerlidir (Aytürk, 2020, s. 175). Ziyaretlerde protokole dair usule ilişkin kurallar son derece önemlidir. Gelen kişilerin eş düzeyli, ast ya da üst olma durumuna göre ağırlama, karşılama ve uğurlama protokolü de değişkenlik arz etmektedir. Ziyaretlere ilişkin protokol kuralları şöyle sıralanabilir:

- Kamusal hayatın düzen içerisinde aktığı bilinmektedir. Kamuda görevli olan şahısların kamusal nitelikleri şahsi özelliklerinin önündedir. Çünkü asıl olan kamu yararadır. Bundan dolayı kamu görevlilerinin kamusal hizmet sunumundaki akış ve insicamının bozulmaması adına kamu görevlilerine, makam sahiplerine yapılacak ziyaretlerin uygun zamanlı ve randevulu yapılması önem arz etmektedir. İvedilik arz eden durumlar haricinde emrivaki yapmaya teşebbüs hoş karşılanan bir hal değildir. Zira böyle girişimler kamu görevlilerini zor durumlara sokabilmekte, hizmetin aksamasına mahal verebilmektedir.
- Onur konukları tarafından icra edilen ziyaretlerde makam sahiplerinin onur konuklarını kurum binası önünde, hatta kişisine ve zamanına göre havalimanında karşılamaları beklenir. Uğurlama faslı da benzer şekilde

icra edilir. Astların yapacakları ziyaretler üstlerin takdirine bağlı olduğundan ziyaret talebinin kabulü astlar için onur telakki edilir. Bu sebeple üstlerin astlarını karşılamak gibi bir zarureti bulunmamaktadır.

- En önemli protokol kurallarından birisi de ziyaretlerin uzun tutulmamasıdır. Ziyaretine gidilen makam sahibinin isteği doğrultusunda ziyaretlerin uzaması mümkündür. Genel itibarıyla 15 dakika ile yarım saat arasındaki bir zaman dilimini aşmayacak şekilde randevular planlanmalı ve ziyaretler icra edilmelidir. Makam sahibinin ziyareti uzatıp uzatmayacağı noktasındaki hal ve tavırları belirleyici olup ziyaretçilerin de bu durumlara dikkat etmesi beklenir. Örneğin; arka arkaya saatine birkaç kez bakan bir kamu görevlisinin hareketinden ziyaretin bitmesinin istendiği anlaşılır. Ya da ikram edilen içeceklerin içilmesi esnasında makam sahibinin içeceğini bitirmesi bir nevi ziyaretçilere ayrılan vaktin de bitmek üzere olduğu anlamına gelebilmektedir. Haddinden ve gereğinden fazla uzun tutulan ziyaretlerin başka kişilerin zamanından çalmakla bir olduğu da unutulmamalıdır.
- Aralarında astlık ve üstlük bulunmayan, aynı erk içerisinde yer almayan ve düzey anlamında denk sayılan makam sahiplerinin birbirlerine yapacağı ziyaretlerdeki ana kural; göreve ilk başlayanın, il yahut ilçeye ilk gelenin sonra gelene ziyarete gitmesi şeklindedir. Mesela bir vilayete yeni bir emniyet müdürü atandığında ilçede hâlihazırda görev yapmakta olan il jandarma komutanının emniyet müdürüne ziyarete gitmesi beklenir. Yapılan bu ziyaretin de emsal uzunluktaki bir süre içerisinde, aynı usulle, müteakabiliyet ilkesi çerçevesinde iadesi gereklidir. Aksi durum büyük bir protokol yanlışıdır.
- Kamusal makamlardan herhangi biri için göreve yeni başlama hallerinde yapılacak “hayırlı olsun” anlamındaki protokol ziyaretlerinin ilk hafta içerisinde bitirilmesi gerekmektedir. Kuşkusuz bu süre kalabalık il ve ilçeler için bir ay gibi bir zaman zarfını da kapsayabilecektir. Bunda bir beis yoktur. Ziyarete gelen eş ve üst düzeyli misafirlere benzer süreler içerisinde iadeiziyarete bulunulmalıdır. Bu durum; karşılıklılık ilkesinin

gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Normal şartlar dâhilinde üstlerin astları ziyaret etmesi protokol açısından zaruri olmasa da bilhassa küçük il ve ilçelerde özellikle toplumla yoğun ilişkisi olan kaymakam, garnizon komutanı, emniyet müdürü gibi kamu görevlilerinin kendilerinden ast düzeydeki birimlerin ve şahısların ziyaretlerini iade etmeleri şık ve yerinde olacaktır.

- Protokol ziyaretlerine gitmeden önce tebrik etmek anlamında çiçek gönderilmesi uygun davranışlardan birisidir. Çiçeğin ziyaret esnasında takdimi ise pek münasip görülmemektedir. Ziyaretlerde maddi değeri yüksek olan hediyelerin götürülüp takdim edilmesi yanlıştır. Zira bu durum makam sahibini zor durumda bırakabilecektir. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 29. Maddesi ile devlet memurlarının hediye almalarının yasak nitelik arz ettiği şeklinde bir çerçeve çizilmiştir. Yine Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik madde 15 normu ile hangi tür hediyelerin kabul edilmemesi gerektiği etik açıdan değerlendirilmiş ve belirlenmiştir. Makam sahiplerine takdim edilen pahalı hediyelerin hem disiplin hem de etik açıdan makam sahiplerini zor durumda bırakabileceği ve bu sebeple makam sahiplerine çeşitli yaptırımların uygulanabileceği unutulmamalıdır. Pahalı hediyeler hususunda dikkat edilmesi gereken bir başka husus da hediyein yerine göre rüşvet olarak algılanabileceğidir. Türk Ceza Kanununun 252. Maddesi kapsamında düzenleme altına alınan rüşvet suçu için 4 yıldan 12 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Elbette hediye hususunu ne kadar pahalı olursa olsun rüşvet ile ilişkilendirmek oldukça zordur. Zira burada asıl dikkat edilmesi gereken rüşvet suçu açısından cezadan sakınmaktan ziyade bir kamu görevlisinin adının rüşvet suçu ile anılmasından kaçınmaktır. Çünkü rüşvet suçlaması oldukça ağır bir suçlamadır. Halk arasında yüz kızartıcı olarak bilinen suçlardan birisidir. Basit protokol hataları yapılması sonrasında rüşvet ile suçlanmak da kamu görevi açısından çeşitli cezai yahut idari yaptırımlara konu edilebilecektir. Kuşkusuz böylesi durumlar hem kamu görevlisine hem de devlete saygınlık açısından büyük zarar verecektir.

- Yargı mensuplarının yaptıkları işin gereği olarak bağımsız ve tarafsız olması ve oldukları gibi de görünmeleri beklenir. İdeal olan da doğru olan da kuşkusuz budur. Bu sebeple; kendileri siyasi parti yöneticileri tarafından ziyaret edilse dahi kendilerinin bu ziyaretleri iade etmemeleri beklenir. Aksi halde tarafsızlıklarının sorgulanması ihtimali mevcuttur. Böyle bir hal de ne yazık ki yapılan işe ve dolayısıyla yargıya ve devlete olan güven duygusunu sarsabilecektir.
- Veda ziyaretleri de protokol ziyaretlerinden birisidir. İadesinin gerekli olmadığı ancak genellikle yapılmaya çalışıldığı veda ziyaretlerinin makam sahibi tarafından bulunulan yerden ayrılmadan evvel yaklaşık bir ila iki haftalık süre zarfında yapılması beklenir.

2.4. Giyimde Protokol Kuralları

İnsanların birbirleriyle karşılaşmalarında, tanışmalarında kıyafet önemli bir yer tutmaktadır. Zira insanlar kıyafetleriyle karşılanırlar. Servet-i fûnun döneminin önemli şairlerinden biri olan Cenap Şahabettin'e göre güzel bir kıyafet iyi bir tavsiye mektubu anlamı taşımaktadır (Aytürk, 2020, s. 259). Bu sebeple iyi bir iletişim ve ilişki kurabilmek yolunda kalıcı bir intiba yaratmak için giyim önem arz etmektedir. Giyim aynı zamanda insanın kişiliğinin dışa vurumu mahiyetindedir.

Kişilerin özel, sosyal ve kamusal hayatları mevcuttur. Elbette her alan için kıyafet tercihinin belli başlı kıstasları ve özellikleri bulunmaktadır. Esas olan modaya uyum ve modayı takip değil yer ve zaman ölçütlerine göre giyinmesini bilmektir (Tutar, 2020, s. 160). Sosyal hayat kamusal hayata göre resmiyet taşımaktan uzak bir alan olduğu için sosyal hayatta genellikle rahat, gündelik kıyafetler giyilir. Ancak kamu hayatında durum böyle değildir. Kamu görevlileri çalışma hayatında, törenlerde, kamusal etkinliklerde dilediği her kıyafeti giyme hakkına ve özgürlüğüne sahip değildir. Kamu görevlileri için belirlenmiş ve mevzuat haline de getirilmiş belli başlı kurallara vardır. Bu kurallara uymanın protokole tabi olan kişiler için gerekli olduğu izahtan varestedir. Aynı zamanda çeşitli mevzuat hükümleri içerisinde yer almasa da kurumsal teamüller ile belirlenmiş olan çeşitli protokol kuralları giyim açısından da mevcuttur.

Kamu personelinin kılık ve kıyafetinin asgari müşterek ölçüde birlik ve bütünlük arz etmesi gerekmektedir. Bu hususa ilişkin olmak üzere Kamu Kurumlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik ile kılık ve kıyafette sınırlar çizilmiş, gereklilikler belirtilmiştir. Anılan yönetmelik hükümlerince çizilen sınırların dışına taşan eylemler hakkında 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununa göre disiplin cezalarının uygulanacağı da yönetmeliğin 16. Maddesinde belirtilmiştir. Devlet Memurları Kanununun 125. Maddesi disiplin ihlallerine bağlanan idari cezaları detaylı bir şekilde düzenlemiştir. Bu maddeye göre; belirlenen kılık ve kıyafet hükümlerine aykırı davranma eyleminin karşılığı uyarı cezasıdır. Mezkûr kanunun ek 19. Maddesi ile yine devlet memurlarının kılık ve kıyafet hususunda ihdas edilen kurallara uyma mecburiyeti açıkça dile getirilmiştir. Özetle; her kamu görevlisinin kılık ve kıyafete ilişkin kuralları bilmesi ve bu kurallara uymak gerektiği hususunda ayrı bir dikkat ve hassasiyet göstermesinin de bir protokol kuralı olduğu bilinmelidir. Giyim, kılık ve kıyafete dair protokol kurallarını genel olarak şöyle izah etmek mümkündür (Aytürk, 2020, s. 260):

- Kamusal etkinliklerde genel tabirle resmi kıyafetler tercih edilir. Bu kıyafet de ekseriyetle takım elbisedir. Ancak bazı resepsiyonlarda ve davetlerde smokin gibi kıyafetlerin giyilmesi gerekebilmektedir. Bundan dolayı davetiyede yazılı bulunan kıyafetin giyilmesine özen ve önem gösterilmelidir. Belirtilen kıyafet giyilmeden gidilen davetlerde zaman zaman davete kabul edilmeme gibi durumlar dahi yaşanabilmektedir. Kuşkusuz böyle bir durum hem kamu görevlisini hem de temsil ettiği kurumu rencide edecek, kişisel ve kurumsal saygınlığı zedeleyebilecektir. Aksi duruma rağmen kabul edilme durumu olsa dahi bu kez de tören içerisinde aksi kıyafet giyen kamu görevlisi olumsuz bakışların hedefi olma ihtimaliyle yine saygınlık noktasında zafiyetin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilecektir. Kıyafetin belirtilmemiş olduğu durumlarda siyah yahut derin lacivert gibi koyu renkli takım elbise giyilmesi makbuldür. Kamu Kurumlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik hükümlerinin 12. Maddesi ile bu durum aynı zamanda mevzuata da girmiştir. Anılan maddeye göre; merkez teşkilatı ile taşra teşkilatında protokole dâhil olan hem erkek hem de kadın kamu

mensuplarının resmi kutlamalara koyu renkli takımlar ile katılacağı dile getirilmiştir.

- Erkek kamu görevlileri takım elbise ile kravat takmalıdırlar. Kravatın takım elbise ve gömlek ile uyumlu olması gerekmektedir. Renk uyumunun yanında desen uyumu da elzemdir. Çizgili yahut kareli deseni bulunan takım elbiseler ile düz kravatlar tercih edilmelidir. Düz takım elbiseler ile desenli kravatlar tercih edilebilir. Aynı zamanda kravatın boyu kemerin tokasına erişebilecek uzunlukta olmalıdır. Kravat takma kuralının bir istisnası mevcuttur. Yaz dönemi olarak tabir edilen 15 Mayıs ile 15 Eylül tarihleri arasında mevsimsel gerekliliklere uygun olarak ülkemizde kravat takılmayabilmektedir. Bunun dışında yine belirtilen tarihlerde mevsimsel gereklilikler ile coğrafi özellikler göz önünde bulundurularak çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır.
- Makam sahibi olan bir görevlinin eşiyle birlikte katılacağı törensel etkinliklerde eşlerin birbiriyle hem renk hem de cins uyumu içerisinde kıyafetler tercih etmesi gerekmektedir. Zira protokolde eşler aynı zamanda makam sahibini ve dolayısıyla birbirini temsil etmektedir. Birbirini temsil eden kişilerin birbiriyle uyumsuz bir görüntü vermeleri kaçınılması gereken bir durumdur.
- Kılık ve kıyafet seçiminde etkinliğin niteliği, mekânı, mevsimi, saati gibi unsurlara olabildiğince dikkat edilmelidir. Duruma uygun kıyafet seçimi çok önemlidir. Genel itibarıyla takım elbise tercih edilmelidir. Ancak kamusal nitelik arz eden bazı törenlerde takım elbise giyilmesi abesle iştigal edilmesi anlamına gelebilecektir. Örneğin; her yıl yurdun çeşitli bölgelerinde Sarıkamış Şehitleri anılmaktadır. Bu anma töreni de genel itibarıyla yürüyüş şeklinde icra edilmektedir (www.trthaber.com). Aşırı soğuk bir havada, hem protokole tabi kişiler hem de vatandaşların yoğun katılımı ile gerçekleşen yürüyüşlerde takım elbise, kösele ayakkabı gibi seçimler yapılması kuşkusuz kamu görevlilerini gülünç duruma düşürebilecek ve maalesef kişilerin saygınlığı bu durumdan olumsuz

etkilenebilecektir. Benzer örneklerin başka etkinlikler açısından da verilebilmesi mümkündür.

- Kadınların makyajları abartılı olmamalıdır. Kamusal hayat her ne kadar itibar odaklı olsa da itibarın aşırılık değil asillik ve zarafet eksenli bir durum olduğu unutulmamalıdır. Hem kılık kıyafet seçiminde, hem parfüm kullanımında, hem takı uyumunda asla aşırılık gösterilmemelidir. Kılık ve kıyafet bütünüyle uyumlu olmalı, herhangi bir açıdan sırtan bir duruma yer verilmemelidir. Ayrıca; çanta ve ayakkabının bütünü tamamlayan en önemli parçalar olduğu unutulmamalı, bu sebeple çanta ve ayakkabı seçimine ayrıca itina gösterilmelidir.
- Kamu hayatında makam sahibi olan erkek bireyler genellikle siyah, lacivert ve antrasit gibi koyu renkli takımlar tercih etmelidir. Yeşil, mor, kırmızı vb. renkli takım elbiselerin unvan sahiplerinin kamusal hayatında yeri yoktur. Tercih edilen takım elbiselerin kruvaze ceketli olması da mümkündür. Ancak kruvaze ceketlerin önünün ilikli olması gerektiği unutulmamalıdır. Kruvaze olmayan ceketlerde ise genelde 2 düğme bulunur. Bazen tek bazen 3 düğme bulunduğu da görülmektedir. Bu takımların ceketlerinde şayet 2 ya da 3 düğme var ise kişi ayakta iken en üstteki düğme mutlaka ilikli olmalı, oturulduğunda bu düğme açılmalıdır. En alttaki düğme ise hiçbir koşulda iliklenmemelidir. Tek düğmeli ceketlerde de ayakta iken düğme ilikli olmalı, oturulduğunda düğme açılmalıdır.
- Erkek kamu görevlileri açısından uygulamada en fazla karşılaşılan yanlışlardan birisi takım elbise içerisine giyilen gömleklerin renginin seçimidir. Takım elbise içerisine siyah yahut lacivert gibi takım elbiseyi boğan, gözü yoran renkte gömlekler asla giyilmemelidir. Aynı zamanda bariz şekilde görünür kareli ve çizgili gömlekler de tercih dışı bırakılmalıdır. Genel itibarıyla beyaz renkli gömlekler tercih edilmelidir. Bunun dışında buz mavisi gibi uçuk ve açık renkli gömlekler de takım elbise kombinasyonu ile uyumlu olacak biçimde yer yer tercih edilebilir. Kısa kollu gömleğe kravat takılmayacağı hususu da unutulmamalıdır.

- Uygulamada görülen sık yanlışlardan bir diğeri de yelekli takım elbise giyiminde görülmektedir. Teamüllere göre yelekli takım elbise giyildiğinde ceketin önü kapatılmamalıdır. Aynı zamanda yeleğin önünde yer alan düğmelerin en altındaki düğme de açık bırakılmalıdır. Ancak uygulamada ne yazık ki bu kural pek bilinmediği için kişiler hem yeleğin tüm düğmelerini kapatmakta hem de yelek giyilmesine rağmen takım elbisenin de düğmelerini iliklemektedir. Bu kural daha ziyade deneyimli siyaset ve devlet adamları tarafından iyi bilinmekte ve uygulanmakta olan bir kuraldır.

2.5. Törenlerde Protokol Kuralları

Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlüğündeki tanımıyla tören; “bir topluluk içerisinde mevcut bulunan kişilerin belli bir olay, kişi yahut kavramı sembolize ederek anlam ve önem itibarıyla değer kazandırma anlamına gelen hareketler dizisidir”. Törenler devlet yaşantısında protokol kurallarının bir düzen, disiplin ve sistem içerisinde ve aynı zamanda ciddiyet çerçevesinde icra edilen, titizlikle uygulanan resmiyet ve milliyet kökenli uygulamalardır (Aytürk, 2020, s. 131).

Köklü, soylu ve kadim milletlerin hizmetkârlığını yapan devletlerin gelenekleri içerisinde törenlerin büyük ve önemli bir yeri bulunmaktadır. M.Ö. 4. ve 5. Asır içerisindeki bir zaman diliminde yaşadığı düşünülen ünlü filozof Konfüçyüs devletin törenlerle yönetildiğini dile getirmiştir (Aytürk, 2020, s. 131). Devletlerin ve milletlerin büyüklüğünü, gücünü ve asaletini gösterdiği en önemli etkinlikler törenlerdir. Kurum kültürünün oluşması ve bu kültürün devlet geleneği haline gelmesinin yolu da kurumsal törenlerle oluşur ve gelişir (Aytürk, 2020, s. 142). Bunu sağlamanın yolu da törenlerde riayet edilmesi gereken protokol kurallarına harfiyen riayet edilmesinden geçmektedir.

Ulusal ve resmi bayramlar, Atatürk günleri, mahalli kurtuluş günleri gibi günlerde ülkemizin her ilinde ve ilçesinde çeşitli törenler düzenlenmektedir. Bu törenlerin düzenlenmesi bir mevzuat dâhilinde icra edilmektedir. Ulusal ve Resmi Bayramlar ile Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmeliği hükümleri doğrultusunda tören

faaliyetleri tertip ve icra edilmektedir. Bahsi geçen yönetmelik doğrultusunda, 4. Maddede de açıkça belirtildiği üzere belirli günlerde yapılan törenlerin milli onur gereklerine uygun şekilde tertip edilmesi gerekmektedir. Yukarıda mezkûr yönetmelik hükümleri kapsamında kalan törenler şunlardır:

- Cumhuriyet Bayramı törenleri
- Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı törenleri
- Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı törenleri
- Zafer Bayramı törenleri
- Mahalli kurtuluş günleri, Atatürk günleri ve diğer tarihi günler

Maddeler halinde yukarıda sayılan günler için çeşitli törenler düzenlenmektedir. Bu günlerde icra edilecek her çeşit tören yukarıda adı geçen yönetmelik hükümleri doğrultusunda yapılmaktadır. Bu törenlerin dışında çelenk sunma, göreve başlama, görevden ayrılma, ant içme, adli yıl açılışı, cenaze, devir teslim, akademik yıl açılışı, kurumların kuruluş yılları gibi birçok özel nitelikli gün için de törenler düzenlenmektedir. Genel itibarıyla benzer şekillerde tertip ve icra edilen törenlerin kısmi farklılıklar gösterdiği durumlar da mevcuttur. Adli, idari, askeri, mülki, mahalli vb. nitelik arz eden törenlerde titizlikle ve dikkatle uygulanması gereken protokol kuralları şunlardır:

- Törenlerin zamanında başlaması, zamanında bitirilmesi ve program akışı içerisinde icra edilmesi büyük önem arz etmektedir. Zira kamusal etkinliklerde usul çok önemlidir. Bilhassa istiklal marşı, saygı duruşu gibi şekle dair unsurların zamanında icra edilmesine büyük önem verilmelidir. Bir ilimizde 10 Kasım törenlerinde İstiklal Marşı geç okunmuş, bunun üzerine törende bulunan ilin valisi büyük tepki göstermiş, kendisinin gösterdiği tepki de bilhassa sosyal medyada çeşitli tepkilere yol açmıştır (www.onedio.com).
- Törenlerde genel itibarıyla belli başlı makam sahipleri tarafından günün anlam ve önemine binaen konuşmalar yapılmaktadır. Bu konuşmaları yapacak olan konuşmacıların sıralaması önem arz etmektedir. Konuşma sırası ast olandan üst olana doğru ilerlemelidir. En son konuşmayı

yapacak olan kişi konuşmacılar içerisinde en üst olan kişidir. Ayrıca; açılış konuşmasının törenin mahiyetine göre ev sahibi konumundaki davet sahibi tarafından yapılması muhtemeldir. Sıralamada protokole dikkat edilmeden konuşmacılara söz verilmesi hem tören için gerekli özen ve ciddiyetin gösterilmediğı hem de konuşmacı olan protokol üyelerinin unvanlarının bilinmediğı yahut bu unvanlara gerekli önem ve saygının ortaya konulmadığı anlamına geleceğı için bir protokol aykırılığı oluşturacaktır.

- Törenlerde konuşmacının sahneye çıkıp konuşmaya başlamasını müteakiben kullandığı hitap kelimelerinde protokole mensup olan kişileri sırasıyla saymak gerekmektedir. “Sayın başkanım, sayın müdürüm vs.” şeklinde devam eden bir hitabet silsilesi kullanılabilir. Ancak adının zikredilmesi önem arz eden çok sayıda protokol mensubunun mevcut bulunduğu durumlarda törene katılım gösteren herkesin unvanının akılda tutulması ve zikredilmesi kolay olmayacaktır. Bundan dolayı; birkaç üst düzeyli unvanın zikredilmesinden sonra genel ifadeler kullanmak yerinde olacaktır. “Sayın Valim, Sayın Belediye Başkanım, Sayın Başsavcım, çok değerli protokol mensupları, kıymetli konuklar” minvalinde bir hitabet makul ve yerinde kabul edilecektir. Kendi unvanı zikredilmediğı halde kendisinden ast düzeyde olan bir mensubun unvanının zikredildiğini duyan bir kamu görevlisi protesto amacıyla töreni terk edebilir. Şüphesiz böyle durumlar hem törenden sorumlu olan temsilcilerin ve makam sahibinin saygınlığına gölge düşürebilecek hem de icra edilen törenin insicamını bozabilecektir. İyi bir konuşmanın iyi bir hitap ile başlayacağı unutulmadan hitap konusundaki bu duruma dikkat edilmesi konuşmanın maksadının hâsıl olması bakımından ehemmiyet arz etmektedir.
- Törenlere onur konuğı olarak davet edilen üst düzeyli bir kamu görevlisi şayet törene eşi ile birlikte katılım sağlamışsa; onur konuğı zikredildiğinde eşi de hanımefendi ya da beyefendi şeklinde takdim edilmelidir. Zira protokolde eşler de makam sahibinin kendisini ve dolayısıyla makamı temsil etmektedir.

- Törenlerde yapılacak konuşmalar törenin amacına, ruhuna, yapısına, katılımcı durumuna göre düzenlenmelidir. Bilhassa uzun konuşmalardan uzak durulmalıdır. Aksi halde dinleyiciler sıkılacak, konuşmacının konuşması dinlenmeyebilecektir. Bu durum da konuşmacı açısından itibar kaybına yol açabilecektir. Aynı zamanda konuşmacı tarafından uzun tutulan konuşmalar da dinleyiciye saygısızlık olarak algılanabilecektir. Az, öz, sade, amaca uygun, anlaşılır bir dil ile icra edilen konuşmalar daha fazla alkış toplayacak, daha fazla takdir edilecek ve konuşmanın amacı elde edilmiş olacaktır.
- Törenlerde yapılan konuşmalarda konuşmacının dinleyiciler ile şahsi münasebet anlamına gelecek tarzda konuşmasını bölməsi, dinleyicilerden birisine özel olarak hitap etmesi gibi durumlar son derece yanlıştır. Yakın tarihte icra edilen bir öğretmenler gününde ilin valisinin konuşmasını yaptığı esnada valinin birden konudan ayrılarak dinleyicilerden birisine hitaben sarf etmiş olduğu "...Sen öğretmen misin? Öğretmen gibi otur da bir görelim ya..." şeklindeki sözleri başta sosyal medya olmak üzere çeşitli mecralarda yoğun tepkilere konu olmuştur (www.memurlar.net). Dinleyicinin ne şekilde oturduğundan bağımsız olarak konuşmacının yaptığı konuşmadaki konudan saparak gayri resmi ifadelerle kişiyi hedef alması bir protokol hatasıdır. Zira böyle bir hareket ile hem salondaki dinleyicilerin ahengi bozulmuş hem de Valilik makamı yoğun eleştiri almıştır. Bu ve buna benzer durumlarda konuşmanın bitmesinden sonra sayın valinin törenin bitimini müteakip rahatsız olduğu durum ile ilgilenmesi protokol açısından doğru olan harekettir. Çünkü anılan valinin konuşma esnasında hedef aldığı kişi kuvvetle muhtemel kendisinin astı ya da mahiyeti konumunda olan birisidir. Bir üst düzey kamu görevlisinin başka bir kişiyi toplum içerisinde ya da mesai arkadaşları arasında azarlaması, eleştirmesi protokol yönetimi açısından doğru bir davranış örneği değildir.
- Cenaze törenlerinde kişinin Müslüman olup olmamasına göre ardından söylenecek klişe cümleler değişkenlik göstermektedir. Ancak bu farklılık toplumumuzda pek bilinen bir durum değildir. Malum olduğu üzere

İslamiyet dininde biyolojik ölümden sonra ruhların ebediyete göç ettiği ve kıyamet günü sonrasında yeni ve sonsuz bir dünyanın başlayacağı bilinmektedir. Bu sebeple ölen şahısların ardından vefat eden anlamındaki müteveffa değil merhum ya da merhume denilir ve “Allah rahmet eylesin” minvalinde dua edilir. Ancak ülkemizdeki cenazelerin bazılarında “ışıklar içinde uyusun, toprağı bol olsun” gibi ifadeler kullanıldığı görülmektedir. Bu ifadelerin Müslüman kişiler için kullanılması doğru değildir zira bahsi geçen ifadeler Müslüman olmayan şahısların arkasından zikredilebilecek temennilerdir (Aytürk, 2020, s. 174). Çok ince bir ayırım barındıran ve genelde pek bilinmeyen bir kaide olan bu kural eski din, devlet ve siyaset adamlarınca iyi bilinmekte olan bir kuraldır.

2.6. Resmi Yazışmalarda Protokol Kuralları

Devlet adlı yapı kendisini oluşturan milletin iradesi ile var olmuştur. Buradan hareketle devlet kendisini ortaya çıkaran irade doğrultusunda faaliyet göstermektedir. Devletin yasama, yürütme ve yargı alanlarında adli, idari, askeri, mülki, akademik vb. bir dizi faaliyet sahası bulunmaktadır. Genel itibarıyla bu faaliyetleri kamusal faaliyet olarak adlandırmak gerekir. Şüphesiz kamusal alanda icra edilen faaliyetlerin belli bir düstur dâhilinde tatbiki gerekmektedir.

Kamusal alanda yürütülen faaliyetler içerisinde icra edilen işlemler genel itibarıyla resmi yazışmalar yoluyla yürütülmektedir. Devletlerin devletlerle, kamu idarelerinin birbirleriyle, bireylerin devlet ile olan iletişimini sağlayan en önemli vasıtalarından birisi resmi yazışmalardır. Her kamusal faaliyet gibi resmi yazışmaların da bağlı olduğu birtakım kurallar mevcuttur.

Modern devlet anlayışı etkinlik, verimlilik, şeffaflık, serilik, hukukilik, belirlilik gibi birtakım ilkeler doğrultusunda olgunlaşmaktadır. Bu doğrultuda seyreden kamusal yaşantı içerisinde yapılan resmi yazışmalardaki eksiklik ve aksaklıkların mezkûr ilkelerin amacına menfi tesir yapacağı açıktır. Resmi yazışmalar hususunda yaşanabilecek bir olumsuz duruma binaen hem vatandaşlar hem de kamu görevlileri için çeşitli istenmeyen neticeler ortaya çıkabilecektir. Yerine göre yalnızca zaman ve emek kaybına yol açmaktan öteye geçmese de zaman zaman

kamu görevlileri açısından memuriyetin kaybı gibi sonuçlarla karşılaşılması da muhtemeldir.

Bilgi teknolojileri alanındaki değişim ve gelişimler günümüz dünyasını fazlasıyla değiştirmiştir. Dijital yenilikler, iletişim mecraları, çeşitli teknolojik araçlar ile günümüzde yazım imkânları oldukça fazla gelişme kaydetmiştir (Gül, 2020, s. 335). Resmi, akademik, askeri, adli vb. alanların hangisinde olursa olsun resmi yazılar en önemli iletişim araçlarından birisidir. Bu durum kamusal hayat için ayrıca bir zorunluluk anlamına da gelmektedir.

Kamusal hizmetler kamuda görevli bulunan memurlar eliyle icra edilmektedir. Daha faal ve verim odaklı bir kamu yönetimi perspektifi açısından kamu personelinin daha iyi eğitimi, bilgi teknolojilerinin daha etkin ve verimli kullanılması gibi gelişmelere ihtiyaç vardır (Eryılmaz, 2017, s. 167). Bahsi geçen gelişmeler resmi yazışmalar içerisinde de varlığını göstermektedir. Bilhassa kamu kurumlarına özgü oluşturulmuş bilişim sistemleri vasıtasıyla resmi yazışmalar farklı bir boyutta da icra edilebilir olmuştur.

Kamu idarelerinin yazı ve yazışmaları kamu görevlilerince kaleme alınmakta, resmîyete geçirilmektedir. Kaleme alınan her resmi yazı; altında imzası olan kamu görevlisini, o kamu görevlisi de çalıştığı kurumu temsil etmektedir. Dolayısıyla resmi yazışmaların kurumların saygınlığının görünür olduğu, protokol kurallarının uygulanmasının gerektiği bir alan olduğu hususunda bir duraksama bulunmamaktadır. Bu sebeple; resmi yazışmalarda olabildiğince dikkat ve önem ortaya koymak, hassasiyet göstermek, kurallara titizlikle uymak önem arz etmektedir. Aksi durumlarda kurumlar arası çatışmalar çıkabilmekte, iş ve işlemler gecikebilmekte ve dolayısıyla devlet mekanizmasından hizmet bekleyen bireyler mağdur olabilmektedir.

Resmi yazışmalar kurumsal işleyiş içerisinde önemli bir yer kaplamaktadır. Özellikle kurumlar arası yazışmaların tabi olduğu belli başlı şartlar mevcuttur. Bu şartlar bir yönetmelik ile düzenleme altına alınmıştır. 10/06/2020 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan Resmi Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile resmi yazışmalara dair protokol kuralları ve diğer unsurlar bir mevzuata bağlanmıştır. Genel itibarıyla resmi yazışmalarda anılan yönetmelik

doğrultusunda hareket etmek ve bunun dışında yazılı olmayan kurallara da uymak gerekmektedir. Resmi yazışmalar hususunda uyulması gerekli olan protokol kuralları şunlardır:

- Her şeyden evvel bir kamu görevlisi resmi yazışmaların önemini, mahiyetini, olası yanlışlıkların nelere mal olabileceğini bilmelidir. Bunun için de her kamu görevlisi öncelikle resmi yazışmalar hususunda emredici ve düzenleyici mevzuat hükümlerine hâkim ve vâkîf olmalıdır.
- Resmi yazışmalarda kullanılan dile ve dil bilgisi kurallarına riayet etmek gerekmektedir. Çok süslü anlatımlardan uzak durulmalı, uzun cümleler yerine öz cümleler tercih edilmelidir. Noktalama işaretlerinin kullanımında da ayrıca hassasiyet göstermek elzemdir. Bu çerçevede dâhilinde etkili bir resmi yazışma yapılarak iyi bir iletişim sağlanması muhtemeldir. Aksi durumlarda ortaya çıkabilecek olan anlam karmaşası neticesinde iletişimin ahengi bozulabilecek ve böylelikle kamusal hizmetlerde gecikmeler ve aksamalar görülebilecektir.
- Ülkemizde resmi yazışmalarda en çok hata yapılan husus arz ve rica etme konusudur. Rica etmek kamusal anlamda emir vermek anlamı taşımaktadır. Arz etmek ise sunmak manasına gelmektedir. Kamuda astlara rica edilir, üstlere ise arz edilir. Dolayısıyla; astların üstlere rica etmesi çok büyük bir saygısızlıktır. Üstlerin astlara arz etmesi ise üstlerin bizzat kendisine saygısızlık mahiyetinde olup kişilerin makamının itibarını da incitecek bir durumdur. Zira herkes temsil ettiği makamın gereklerini yerine getirmekle mükellef olduğundan taşınamayan hiçbir sorumluluğu devam ettirmemek gerekmektedir. Eş düzeyli kişiler arasında ise arz kelimesinin kullanılması gerekmektedir. Ancak bazı durumlarda rica edildiği de görülmektedir. Böylesi durumlarda müteakabiliyet ilkesi gereğince ricaya rica ile mukabele etmek doğru olacaktır.
- Rica etmek hem bir hak hem de bir yetkidir. Devletin unvan sahiplerine tevdi ettiği hak ve yetkiler kullanmak için devredilmiştir. Devredilen her hak ve yetki aynı zamanda kamu görevlileri açısından birer sorumluluktur. Bu sebeple; uhdesinde rica etmek yetkisi bulunan bir kamu

görevlisi bu sorumluluğunu yerine getirmeli, kişisel saiklerle rica etmek yetkisini kullanmaktan imtina etmemelidir. Her kamu görevlisi üstlendiği unvanın gereklerini yerine getirmelidir. Sorumlulukların yerine getirilmemesi halinin kamu yönetimi mekanizmasının dinamiği içerisinde bir yaptırıma tabi tutulabileceği unutulmamalıdır.

- Rica etme yetkisinin hiyerarşi ile yerine göre alakası olsa da tamamen hiyerarşik kurallar dâhilinde olduğunu söylemek yanlıştır. Örneğin; bir kaymakam ilçesindeki emniyet müdürlüğünün idari amiri olması hasebiyle hem emniyet müdürünün üstü hem de amiridir. Bu sebeple rica etmek yetkisi hiyerarşik bir şekilde gerçekleşmiştir. Ancak; bir hâkimin herhangi bir kuruma yönelik ricasının hiyerarşi ile alakası yoktur. Çünkü hâkimler yargılamaya ilişkin yetkileri kullandıklarında bu yetkiyi idari vesayet ilişkisinden değil doğrudan Anayasa'dan almaktadır. Bilindiği gibi yargılama yetkisi bağımsız ve tarafsız hâkimler eliyle mahkemelerce kullanılır. Hiç kimse tarafından hâkimlere emir verilemez. Anayasanın 138. Maddesindeki açık hüküm gereğince yasama ve yürütme mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu sebeple yargı erkini kullanan hâkimler ve Cumhuriyet savcıları bakımından rica etmek yetkisinin hiyerarşik silsileye tabi olan bir yetki olmadığı, en üst düzeydeki düzenleme olan Anayasa ile düzenleme ve güvence altına alındığı unutulmamalıdır.
- Uygulamada bazı kurumlar arasında arz ve rica kullanımından kaynaklı olarak ihtilaflar yaşandığı görülmektedir. Bu ihtilafların da bazen resmi yazının iadesine, kurumlar arası kötü ilişkilere yol açtığı bilinmektedir. Öncelikle belirtilmelidir ki resmi bir yazının iadesinin yapılabilmesi için birtakım şartların bir araya gelmesi zorunludur. Resmi yazışmaları düzenleyen yönetmeliğin 35. Maddesinde; bahsi geçen yönetmelik hükümlerine aykırı bir biçimde yazılan resmi yazılara yönelik olarak yazılan cevabi yazılarda yönetmelikteki ilgili maddelerin belirtilmesi yoluyla muhatabın uyarılabileceği düzenlenmiştir. Uygunsuzluğun devam etmesi durumunda süreli yazılar haricinde resmi yazının iade edilebileceği de belirtilmiştir. Buradan hareketle; iade hususunda resmi yazıyı alan ve yazıya cevap verecek olan kamu görevlisinin takdiri önemlidir. Arz

edilmesi gerektiği halde rica edildiğinin görülmesi durumunda aynı kurumdan daha evvel yazılan yazılar bir nebze incelenmeli, bu durumun süreklilik arz edip etmediği öğrenilmelidir. Çünkü bazı durumlarda kurumsal yoğunluklar hasebiyle kasten değil sehven yanlış kullanımlar olduğu da bilinmektedir. Şayet yanlış kullanım sürekli hale gelmiş, istikrar kazanmış ise; mesele kişiselleştirilmeden mümkünse şifahi yollarla dostane bir çözüm bulmaya çalışılmalıdır. Böyle bir hareket hem devlet terbiyesi ve protokol açısından doğru olandır hem de kurumlar ve kamu görevlileri arasındaki sorunun aşılması sonraki dönemler için uygun ve etkili bir kurumlar arası ilişki ortamı sağlayacaktır. Ayrıca kamusal hizmetin gecikmesinin de önüne geçilecektir. Herhangi bir çözüm bulunamaması halinde ise resmi yazının usulüne uygun hale getirilmek üzere iadesine karar verilmelidir. Yahut karşılıklılık ilkesi devreye sokulmalı, arz edilmesi gereken yazı rica ile bitirildiyse cevabi yazıda da rica edilerek yazı bitirilmelidir. Aksi durumlarda kurumsal açıdan zafiyet anlamı doğması muhtemeldir. Kuşkusuz; kendi kurumunun zaaf gösterdiği yönünde bir algının ortaya çıkmasını hiçbir kamu görevlisi istemeyecektir.

- Dağıtımli yapılan yazışmalarda hem üst hem ast hem de eş düzeyli birimler mevcut ise yazının “arz ve rica ederim” şeklinde bitirilmesi gerekmektedir. İlgili yönetmelik hükmü de bu doğrultuda düzenlenmiştir.
- Vatandaşların kurumlara hitaben yazdığı talep ya da beyan içeren yazılarında rica etmesi doğru değildir, arz edilmesi gerekmektedir. Saygıyla arz edilmesi; doğru olmasının yanında aynı zamanda şık bir görüntü de oluşturacaktır. Aksi durumlarda iade yetkisi takdiri olarak kullanılabilmeyle birlikte genel itibarıyla hoşgörülü davranmak, kişileri mümkünse uyarıp düzeltmeler yaptırmak etik ve protokol açısından daha doğru olacak, vatandaşın meramının da erken vadede çözümüne katkı sağlanmış olacaktır.
- İlgi; resmi bir yazının bağlantılı olduğu, ek yahut karşılık olmak üzere yazıldığını ifade eden bir bölümdür. İlgil kısmı bir resmi yazıda muhatabın

zikredildiği başlığın alt kısmında yer alır. Tarih ve sayı ibareleri ile oluşturulur ve ilgi satırı sonuna mutlaka nokta konulur. İlgi yok ise ayrıca bir ilgi satırına gerek yoktur. Şayet bir resmi yazının ilgisi var ise mutlaka ilgi kısmında belirtilmelidir. Çünkü bu kısım sayesinde kurumlar arası yazışmalar arasındaki sebep ve sonuç ilişkisi kurulabilecektir. Bazı durumlarda resmi yazıların neye istinaden yazıldığı çeşitli karmaşalara, mükerrer yazışmalara sebebiyet verebilmekte ve bu durum da kamusal yaşıntıda gereksiz emek ve mesaiye yol açmaktadır. Bu sebeple resmi yazılardaki ilgi kısmı mevzuat bağlamında tarih ve sayılara dikkat edilerek kaleme alınmalıdır.

- Resmi bir yazışmada hitap edilen kurumun ana birimine hitap edilerek yazışma yapılmalıdır. Örneğin; Dışişleri Bakanlığında görevli bulunan bir personel hakkında bilgi istendiğinde ana başlık olarak yönelme eki ile birlikte Dışişleri Bakanlığı muhatap alınmalıdır. Bir alt satırda ise; Personel Genel Müdürlüğü gibi ilgili birimin adı parantez içerisinde ve yönelme eki olmaksızın zikredilmelidir. Hitap edilen ana birim olan kurum ve kuruluş adlarına eklenen eklerin hiçbirisinin kesme işareti ile ayrılmayacağı da unutulmamalıdır. Muhatap ana kurum büyük harfler ile yazılmalı, alt birim ise baş harfler büyük olmak üzere küçük harfler kullanılarak yazılmalıdır.
- Her resmi yazının mutlaka imzalanması gerekmektedir. İmza; yazılı hale getirilmiş bulunan bir evrakın tasdik edilmesi anlamı taşımaktadır. Hukuki olarak imzalar; isim ile unvanın üzerine atılır. Teamüllere göre erkeklerin soyunu, kadınların da şahsını temsil ettiği yaygın kanaattir. Bu sebeple kadınların adını yazıp soyadının baş harfini kullanmaları, erkeklerin de adının baş harfini kullanıp soyadını yazmaları şeklinde imza atmaları beklenir (Aytürk, 2020, s. 250). İmza; yerine göre ıslak yerine göre elektronik biçimde olabilmektedir. 5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu hükümleri doğrultusunda üretilmiş olan elektronik imzalar ile imzalanan evraklar da resmi belge hükmünde kabul edilmektedir. Hukuken her iki imza da geçerlidir.

- Bir resmi evrak hazırlandığında bu evrakın bazen birden fazla kamu görevlisi tarafından imzalanması gerekebilmektedir. Böyle durumlarda resmi yazının ast unvanlı kişiler tarafından imzalanıp üste doğru imza silsilesinin devam ettirilmesi gerekmektedir. Aksi halde; üst ve amirlerin makamını üst olarak görmemek şeklinde bir anlam çıkabilecektir. Özetle ifade edilecek olursa; evrakı son imzalayacak kişi evraka imza atacak kişiler içerisindeki en üst unvanlı kişidir.
- Günümüz şartlarında dijital olanaklar fiziki olanaklardan çok daha fazla kullanım sahası bulabilmektedir. Bu sahalardan birisi de e-devlet olarak adlandırılan elektronik devlet alt yapısıdır. E-devlet, yurttaş ve kamu arasında bir katılımcılık boyutu oluşturarak yeni bir yönetim felsefesi anlayışının doğmasına vesile olmuştur (Aktel, 2017, s. 767). E-Devlet sistematiği günümüz itibarıyla neredeyse tüm kamu idareleri tarafından kullanılmaktadır. Adli makamlar, idari makamlar, askeri makamlar, kolluk birimleri, belediyeler, üniversiteler, sağlık kuruluşları vb. birçok kamusal hizmet kademesinde gerekli altyapı ve uyum etkinlikleriyle e-devlet sistemleri kurulmuştur. UYAP, MERNİS, TAKBİS gibi sistemler vasıtasıyla kamu idareleri daha etkin, verimli, seri ve şeffaf bir şekilde hizmet verebilir hale gelmiştir. Böylelikle bireylerin devletten beklediği tarzda bir dönüşüm ve uyum çabası devlet mekanizması tarafından uygulamaya geçirilmiştir. Bahsi geçen dijital mecralarda yapılan resmi yazışmalarda elektronik imza kullanılarak yazışmalar gerçekleştirilmekte ve böylelikle kamusal hizmet sunumunda hız ve etkinlik kazanılmaktadır. Çağımız bilgi ve iletişim teknolojileri odaklı bir çağdır. Bu çağa dijitalleşme akımı damgasını vurmuştur. Bu sebeple iyi bir makam sahibi resmi yazışmalar hususunda dijital çağın gereklerine uyum sağlamak, fiziki yazışmalardaki protokol kurallarını dijital ortamda da tatbik etmekle mükelleftir.
- Resmi yazışmalar konusunda yapılacak bazı yanlışların ortaya çıkaracağı çeşitli müeyyideler bulunmaktadır. Resmi yazışmaları düzenleyen yönetmelik hükümlerine aykırı yazılan yazının anılan yönetmeliğin 35. Maddesi hükmü doğrultusunda iade edilebileceği hususu daha evvel

zikredilmiştir. Bunun dışında bilgi edinme hakkı kapsamında da bir müeyyide belirlenmiştir. 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile demokratik ve şeffaf yönetim ilkelerine vurgu yapılmış, eşitlik ve tarafsızlık hassasiyeti dile getirilmiş ve bu minvalde bireylerin bilgi edinme hakkının kapsamı belirlenmiştir. Herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğu, kamu kurumları ile kuruluşlarının istisna haller dışında her türden belge ve bilgiyi bireylerin kullanımına sunacağı dile getirilmiştir. Bilgi edinme hakkına ilişkin taleplerin ne şekilde arz edileceği kanunun ilgili maddelerinde açıkça dile getirilmiştir. Kanunun 11. Maddesi ile kurum ve kuruluşların talep konusu bilgi yahut belgeye erişimi 15 iş günü içerisinde sağlaması gerektiği ifade edilmiştir. Bu kurala riayet edilmemesi halinde memurlar ile diğer kamu görevlileri hakkında cezai müeyyideler ayırık olmak üzere tabi olunan mevzuattaki disiplin cezalarının uygulanacağı düzenleme altına alınmıştır. 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu madde 29'a göre; bilgi edinme talebinde bulunan bir bireyin talebi hususunda resmi bir yazışma içeriğinde yahut başka bir yolla aksaklık ve eksiklik ortaya koyan bir kamu görevlisinin adli yahut idari bir ceza ile karşılaşabileceği belirtilmektedir. Genel hükümler ifadesiyle ceza yargılamasının temel düzenlemesi olan 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu işaret edilmektedir. İzah edilen şekilde bir ihmal, kusur veya kasıt içerisinde olan bir kamu görevlisi; fiilindeki aykırılığın seviyesine göre Türk Ceza Kanunu madde 257'de belirtildiği şekilde Görevi Kötüye Kullanma suçu açısından yargılanarak 6 ay ile 2 yıl arası hapis cezası ile karşı karşıya kalabilecektir. Aynı zamanda; yine fiilinin aykırılık derecesine göre 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu madde 125'te belirtilen uyarma, kınama, aylıktan kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması ya da devlet memurluğundan çıkarma şeklindeki disiplin cezalarından birine çarptırılabilirlerdir. Bu açıklamalardan hareketle; resmi bir yazışma ile talep edilen bir bilginin süresi içerisinde verilmemesi yahut süresi içerisinde olmakla birlikte eksik, yanlış aktarılması hallerinde ilgili kamu görevlisinin eyleminin kusur derecesine göre hem adli hem de idari yaptırımlar gündeme gelebilecektir.

- Resmi yazışmalar kapsamında dile getirilmesi gereken bir diğer durum da resmi yazışma evraklarının 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu kapsamında resmi bir belge anlamı taşıdığıdır. 5237 Sayılı Kanunun 204. Maddesine göre bir resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek, gerçeğe aykırı resmi belge düzenlemek, gerçek bir resmi belgeyi değiştirmek gibi çeşitli fiillerden ibaret biçimde “resmi belgede sahtecilik” suçunun işlenmiş olabileceği ve bu durumun da hapis cezası gerektirdiği bilinmektedir. Elbette normal bir kamu görevlisinin suç işlemesi istisna bir hal olarak görülebilir. Ancak bazı durumlarda fiili durumu kurtarmak için gerçeğe aykırı tutanak tanzim ederek resmiyette sorumluluktan kurtulmak amaç ve güdüsü ile hareket eden kamu görevlileri görülmektedir. Bu duruma dikkat çekilmesindeki amaç şudur: Lider pozisyonunda bulunan iyi bir kamu yöneticisi protokol açısından temsil ettiği makamın saygınlığını korumakla ve yükseltmekle mükelleftir. Kuşkusuz bir kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçuna vücut vermesi çalıştığı kamu kurumunun itibarını ve dolayısıyla devletin itibarını sarsacaktır. Bu sebeple; makam sahipleri bu suça ilişkin unsurları iyice tasavvur ve idrak etmeli, maiyeti üzerinde bu hususta ayrı bir önem ve titizlik ortaya koymalı ve bu suretle böyle bir ihlalin ortaya çıkışına engel olmalı, suçun ortaya çıkması halinde de ivedilikle kanuni gereğine tevessül etmelidir.

3. BÖLÜM

YARGI ETİĞİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI: PROTOKOL YÖNETİMİ EKSENLİ BİR DEĞERLENDİRME

Çalışmanın bu kısmında, yargı etiği ile kavramsal bilgilere yer verilmektedir. Daha sonrasında, dijitalleşme ve sosyal medya konusu ile ilgili kavramsal çerçeve çizilmektedir. Son olarak, protokol yönetimi konusu, her iki kavram üzerinden hareketle değerlendirmeye tâbi tutulmaktadır.

3.1. Yargı Etiği: Kavramsal Çerçeve

3.1.1. Etik Kavramı

Temelleri yaklaşık beş asır evveline dayanan modern devlet anlayışı; bu anlayışın ortaya çıkışına kadar hüküm süren yapısal durumdan çok farklı bir şekilde seyretmektedir. Devleti oluşturan kuvvetlerin ayrılığı ve bağımsızlığı üzerine oturan modern devlet anlayışında demokrasi ruhu çoğulculuk fikriyle özdeşleşmiş, devlet mekanizmasının bizatihi millet için var olduğu gerçeği genel kabul görmüştür. Bu minval üzere Anayasa ve diğer sair mevzuata bağlı bir biçimde faaliyetlerini sürdüren kamu idaresi; kamusal yararı gözeterek eylem ve işlemlerini hayata geçirmektedir.

Modern devlet yapısının hükmünün geçerli olduğu güncel durumda artık toplum ile devlet arasındaki ilişkiler farklı bir boyuta geçmiştir. Baskıcı politikaların güdümündeki ilişkiler eskide kalmıştır (Eryılmaz, 2008, s. 1). Eski anlayış dâhilindeki uygulamalar yerini kamu yararı odaklı, güven temelli, etik felsefeyle uyumlu bir yönetim şekline bırakmıştır. Her ne kadar kamu görevlilerinin bu yeni oluşum ekseninde hareket etmeleri yönünde bir beklenti yahut kanaat var ise de; pratikte çeşitli yozlaşmalar, yolsuzluklar vb. menfi durumlar sıkça görülür olmuştur.

Küresel ölçekte bir gözlem yapıldığında; birçok ülkede çeşitli yozlaşma ve yolsuzlukların vuku bulduğu, bu suretle yönetsel kademelere olan güvenin azaldığı ve böylelikle de kamu yönetimine dair itibari havanın olumsuz ekseninde seyrettiği

gözle görülmektedir (Usta, 2011, s. 39). Anılan yolsuzluklar önceleri daha ziyade az gelişmiş devletlere mahsus bir problem olarak görülmüştür. Ancak bu durumun aslında herhangi bir tasnif yapılmaksızın tüm ülkelerde sıklıkla görülebilir hadiseler olduğu gerçeği zamanla idrak edilmiştir (Usta, 2020, s. 224). Tüm bu kavramsal sorunların çözümü açısından etik kavramına dair arayışlar önem kazanmıştır.

Etik kavramı; kendisinin dışında birçok alanla ilgili ve ilişkili olmasından ötürü yer yer başka kavramlar ile karıştırılabilmektedir. Dürüstlük, iyi niyet, ahde vefa, adalet, tarafsızlık gibi birçok kavram ile bağlantısı olan etik kavramının en çok ilişkili olduğu kavram ahlaktır. Hatta etik ile ahlak kavramlarının sıkça birbiri yerine kullanıldığı ve birbirinin aynısı olarak bilindiği de görülmektedir (Akman, 2018, s. 737).

Bilgiyi, bilimi, varlığı temel ve ilkesel düzlemde inceleyen felsefenin ana disiplinlerinden birisi olan ve Yunanca ethos kelimesinden gelen etik kavramını en yalın tabirle ahlak felsefesi olarak tanımlamak mümkündür. Etik; insan davranışlarını ahlaki normlar çerçevesinde bilimsel ve sistematik olarak inceleyen bir alandır (Önen, 2014, s. 109). Özetle etik; ahlaki değerlerin özünü incelemektedir.

Ahlak kuralları somut nitelik taşımaktadır. Bu sebeple ahlak kurallarını hayatın her alanında uygulanırken görmek mümkün ve muhtemeldir. Zira her toplumun yahut zümrenin kendine has müşterek ahlaki değerleri mevcuttur. Toplumu oluşturan bireylerin kendilerini uymakla mükellef gördükleri; iyi, güzel, doğru, adil, olumlu, faydalı olmak vb. şekilde tasnif ettikleri kavramların bir bütün halini aldığı kurallar bütünü ahlak kuralları olarak nitelendirilebilir. İşte tüm bu somutlaştırılmış ahlak kurallarını soyut bir ekseninde, nedensellik bağı temeline dayalı olarak ve ilkesel biçimde inceleyip felsefi bir iklim içerisinde izah etme ve anlamlandırma çabası etik biliminin konusunu oluşturmaktadır.

3.1.2. Türk Kamu Yönetiminde Etik ve Etik Davranış İlkeleri

Yönetisel etik olarak da tabir edilebilecek olan kamu yönetiminde etik macerasının kökleri tarihte oldukça eskilere dayanmaktadır. Etik temelli tartışmaların kamusal alandaki boyutuna dair ilk münazara ve mülahazalar Antik Yunan

devletlerinde görülmektedir. Benzer şekilde; Mezopotamya’da kurulmuş olan Pers İmparatorluğu döneminde de idari etik meseleleri tartışmalara konu olmuştur.

Derin tarih sahnesinin çeşitli dönemlerinde, farklı coğrafyalarda var olan yönetsel etik tartışmalarının asıl önem kazanması modern devletler dönemine tekabül etmektedir. İkinci Cihan Harbi akabinde baskın halde bulunan yönetsel yapı gitgide tenkitlere konu olmuştur. 1970 yılından sonra çeşitli skandallar, yolsuzluklar, yozlaşmalar patlak vermeye başlamıştır. Bu gelişmeleri müteakiben kamunun yönetsel kademelerine olan güven duygusu zedelenmiş ve bu sebeple devletler itibar kaybına uğramıştır. Bahsi geçen menfi halin onarılması için kamu yönetiminde demokratikleşme, şeffaflaşma, liyakate önem verme, etkinliği artırma gibi eğilimler hızla artmıştır.

Çeşitli yozlaşma örneklerinin yanı sıra; hızla gelişen teknolojinin hayatın hemen her alanına sirayet etmesi; kamudaki idari yapıyı da etkisi altına almıştır. Toplumsal beklentilerin artması nedeniyle kamusal mekanizmaya dair talepler de bu doğrultuda artmıştır. Kuşkusuz bu beklentiler de kamu yönetiminin etik bir yapıya bürünmesinde itirici bir kuvvet olarak göze çarpmaktadır.

Bilindiği üzere kamusal nitelik atfedilen hizmetler kamu görevlileri eliyle sunulmaktadır. Kamu görevlilerinin sunduğu hizmetleri sunuş şekli de birtakım kaideler dairesindedir. Kamusal hizmetlerde etik; kamu görevlilerinin kamusal hizmetleri ifa ederken, karar alırken, alınan kararları icra ederken ve hatta karar almadan evvel istişare ederken etik anlayış ve ilkeleri kendisine rehber edinmesini kapsamaktadır (Öktem, 2005, s. 232).

3.1.3. Yargı Etiği Kavramı

Etik; soyut kavramların ele alınıp felsefi olarak değerlendirilerek somut bilgi ve bulguların elde edilmeye çalışıldığı bir alandır. Elde edilen bulgu ve bilgilerin kural haline dönüşerek daha somut ve belirgin bir hal alması beklenmektedir. Bu belirgin olma hali de çeşitli alanlarda vücut bulmaktadır. Bu alanları; kamu etiği, spor etiği, yasama etiği, siyaset etiği şeklinde çoğaltmak mümkündür. Bu özel etik alanlarından birisi de yargı etiğidir.

Yargı erki; yasama ve yargı kuvvetleri ile birlikte devletin hükmi şahsiyetini oluşturan üçüncü kudrettir. Adından da anlaşılacağı üzere yargılama faaliyeti ile iştigal eden yargı mekanizması; ekseriyetle hâkimler ve Cumhuriyet savcılar eliyle icra edilmektedir. Şüphesiz bu akışın içerisinde sürece dâhil olan başka kamu görevlileri de mevcuttur. Ancak; yargılama yetkisi Anayasal olarak bağımsız ve tarafsız Türk mahkemeleri uhdesine verilmiştir ve mahkemeler de hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının yönetsel katılımı ile teşekkül etmektedir. Bu sebeple yargı etiğinin hususi olarak hâkimler ve Cumhuriyet savcılar ile alakalı olduğu söylenebilecektir. Özetle; Anayasanın verdiği yargı yetkisinin kullanımında görev ve yetkileri bulunan hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının hem mesleklerini icra ettikleri durumlarda hem de resmi unvanlarına dair hassasiyetlere dikkat edilmesi gereken özel ve sosyal alanlarda uymalarının gerekli olduğu etik ilkeler bütünü yargı etiği olarak adlandırılabilir.

3.1.4. Türkiye’de Yargı Etiği: Yasal Çerçeve

Anayasal bir kurum olarak 157. Maddede düzenleme altına alınan Hâkimler ve Savcılar Kurulunun çeşitli görevleri mevcuttur. Bu görevler 6087 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu ile düzenlenmiştir. Kurulun hâkimler ve Cumhuriyet savcılar üzerinde birtakım yetkileri mevcuttur. Elbette bu yetkiler yargılama yetkisinin bağımsız ve tarafsızca kullanılmasına yönelik değil; hâkimlik ve savcılık mesleğinin atama, tayin, terfi, nakil, özlük vb. idari yönlerine ilişkindir.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu Başkanlığı kamu etiği perspektifi doğrultusunda bir hassasiyet göstererek bu konuda çeşitli ilkeler belirlemek üzere cesur, samimi ve gerçekçi bir tavır ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalar neticesinde kurulun yazılı hale getirdiği Türk Yargı Etiği Bildirgesi 14 Mart 2019 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bildirgenin giriş paragrafı şu şekildedir:

“Hâkimler ve savcılar, görevlerini yerine getirirken adaletin en hassas ve doğru şekilde dağıtıldığından emin olan, meslekî sorumluluk içinde davranan, bütün işlemleri ile karar ve davranışlarında insan ve toplum hayatına tesir edeceklerinin ve toplum nezdindeki saygınlıklarının korunmasının Türk yargısının itibarını da yükselteceğinin bilincinde olan ‘hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn’

insanlardır. Anayasa ve kanunlardan aldıkları yetki çerçevesinde, hür vicdanları ile evrensel değerleri şiar edinerek bağımsız ve tarafsız olarak görevlerini yürütürler. Bu bildirgede belirtilen etik ilkeleri içtenlikle benimser, gerek meslekî gerekse sosyal hayatlarında bu ilkeler doğrultusunda davranmaya onurları ve vicdanları üzerine söz verirler.”

Giriş paragrafında yer alan ve hâkimler ve savcılarının sıfatları olarak sayılan kavramları kısaca izah etmek faydalı olacaktır. Hâkim sıfatı egemenliği, fehim sıfatı anlayışlı olmayı, müstakim sıfatı doğruluktan şaşmayışı, emin sıfatı güvenilirliği, mekin sıfatı temkinliliği, metin sıfatı da dayanıklı, sağlam olmayı ifade etmektedir. Bu sıfatlara yaraşır bir düstur çerçevesinde kamusal görev ifa etmek de yargısal teşkilatta görev yapan kamu görevlilerinin her biri açısından uyulması gerekli olan protokol doğruları manzumesidir.

Türk Yargı Etiği Bildirgesi ile 9 ana başlık halinde hâkimler ve savcılar için etik ilkeler sıralanmıştır. Bunlar şu şekildedir:

- İnsan onuruna saygılı olmak, insan haklarını korumak ve herkese eşit davranmak
- Bağımsız olmak
- Tarafsız olmak
- Dürüst ve tutarlı olmak
- Yargıya olan güveni temsil etmek
- Mahremiyeti gözetmek
- Mesleğe yaraşır şekilde davranmak
- Yetkin olmak ve meslekte özenli davranmak

Sayılan bu ilkelere uyum sağlayıp bu prensipler doğrultusunda kamusal faaliyetlere katılım sağlamanın aynı zamanda yargısal ve dolayısıyla kamusal yaşantıda birer protokol kuralı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yalnızca yargı için ayrı ve özel bir nitelik olan bağımsızlık olgusu; yasama ve yürütme içindeki kamu görevlileri için geçerli olamasa da sayılan tüm bu ilkelerin tüm kamu görevlileri açısından önemli ve gerekli ilkeler olduğu rahatlıkla söylenebilir.

3.1.4.1. Uluslararası Sözleşmeler ve Yargı Etiği

Türkiye'deki yargı mekanizması her geçen gün kendisini güncellemekte, içerisinde bulunduğu çağa ayak uydurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda; yargı etiği hususunda da uluslararası kaynaklardan faydalanılmaktadır. Yargıya güvenin artırılması ve böylelikle devlete olan güven duygusunun itibari olarak olumlu etkilere vesile olması yolunda uluslararası birtakım tavsiye kararlarından istifade edilmektedir. Yargı etiği açısından Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ile Budapeşte İlkeleri; Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından benimsenmiştir (www.hsk.gov.tr).

Bangalor Yargı Etiği İlkeleri; bağımsızlık, tarafsızlık, doğruluk, dürüstlük, eşitlik, ehliyet ve liyakat olmak üzere 6 değer üzerine inşa edilmiştir. Bu değerler silsilesi içerisinde izah olunan ilkeler ise şu şekildedir (www.hsk.gov.tr):

- Bağımsızlık: Yargı bağımsızlığı, hukukun üstünlüğünün ön koşulu ve adil yargılanmanın temel garantisidir. Bu nedenle hâkim, hem bireysel hem de kurumsal yönleriyle yargı bağımsızlığını korumalı ve bu konuda örnek teşkil etmelidir.
- Tarafsızlık: Tarafsızlık, yargı görevinin doğru bir şekilde yerine getirilmesine esas teşkil eder. Bu ilke sadece kararlar için değil, kararların oluşturulduğu süreç açısından da geçerlidir.
- Doğruluk: Doğruluk, yargı görevinin düzgün bir şekilde yerine getirilmesinde esastır.
- Dürüstlük: Dürüstlük ve dürüstlük görüntüsü, bir hâkimin tüm faaliyetlerinin icrasında esaslı bir unsurdur.
- Eşitlik: Mahkemeler önünde herkese eşit muamele gösterilmesi, hâkimlik görevinin gereğince yerine getirilmesi için elzem bir unsurdur.
- Ehliyet ve Liyakat: Ehliyet ve liyakat, yargı görevinin gereğince yerine getirilmesinin ön koşullarıdır.

Sayılan tüm bu değerler eksenindeki ilkeler yordamıyla öncelikle etik ilkelere dayalı ulusal sistemler geliştirilmelidir. Aksi takdirde; uluslararası düzeyde kabul gören bu ilkelerin ulusal sistemler içerisinde uygulamaya çalışılması istenen sonucu doğuramayabilecektir.

2005 yılında Avrupa Konseyi tarafından Budapeşte’de düzenlenen Avrupa Savcılar Konferansı’nda “Savcılar İçin Etik Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa İlkeleri” kabul edilmiştir. Budapeşte İlkeleri olarak bilinen ilkeler 4 gruba ayrılarak tedbirler şeklinde sıralanmıştır. Bu kısımlar şunlardır:

- Temel görevler
- Genel olarak mesleki davranışlar
- Ceza soruşturmaları çerçevesinde mesleki davranış
- Özel yaşamdaki davranışlar

Bu gruplar içerisinde yer alan detaylı tedbirler özetle; savcılarının özerk olduğundan, bir soruşturmanın başlatılmasına yahut başlatılmamasına karar verme yetkisini haiz olduklarından, ceza adalet sisteminin icrasında kamu yararını gözetten birer kamu görevlisi olduklarından, mesleğin onur ve şerefine dikkat etmeleri gerektiğinden, hediye alma yasağından, tarafsız davranma mükellefiyetinden bahsedilmektedir.

3.1.4.2. Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri

Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri; dönemin Yargıtay Başkanı riyasetinde toplanan Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 08 Aralık 2017 tarihinde oybirliği ile kabul edilmiştir (www.yargitay.gov.tr). Yargıtay’da görev yapan başkan, başkan vekilleri, daire başkanları, üyeler ve tetkik hâkimlerinin hepsinin hâkim olarak tanımlandığı girizgâh kısmından sonra hâkimlere ilişkin etik ilkeler tıpkı Bangalor Yargı Etiği İlkeleri’nde olduğu gibi 6 değer ekseninde şu şekilde sıralanmıştır:

- Bağımsızlık: Yargı bağımsızlığı, hukukun üstünlüğünün ön şartı ve adil yargılanmanın temel güvencesidir. Bu nedenle hâkim, hem bireysel hem de kurumsal yönleriyle yargı bağımsızlığını yüceltir ve örnek biçimde temsil eder.
- Tarafsızlık: Tarafsızlık, yargı görevinin doğru biçimde ifası için vazgeçilmez bir unsurdur. Bu ilke, temyiz sürecinde salt karar için değil, kararın oluşturulduğu süreç için de geçerlidir.

- Dürüstlük: Dürüstlük, yargı görevinin doğru biçimde ifası için vazgeçilmez bir unsurdur.
- Mesleğe yaraşırılık: Mesleğe yaraşırılık ve bunun görüntü olarak ortaya konulması, hâkimin tüm faaliyetlerinin ifası için vazgeçilmez unsurdur.
- Eşitlik: Yargı görevinin doğru biçimde ifası için mahkeme önünde herkese eşit muamelede bulunmak vazgeçilmez bir unsurdur.
- Ehliyet ve Özen: Ehliyet ve özen, yargı görevinin doğru biçimde ifasının ön şartlarıdır.

3.1.4.3. Türk Yargı Etiği Bildirgesi

Türk Yargı Etiği Bildirgesi, etik konusunda atılan önemli adımlardan birisidir. 14 Mart 2019 tarihli ve 30714 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren bildirge ile hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının görevlerini ifa ederken riayet etmeleri gerekli olan, sorumluluk bilinci ve görev şuuru odaklı ilkeler 8 madde halinde sıralanmıştır:

Hâkimler ve Cumhuriyet savcıları;

- İnsan onuruna saygılıdır, insan haklarını korur ve herkese eşit davranırlar.
- Bağımsızdırlar.
- Tarafsızdırlar.
- Dürüst ve tutarlıdırlar.
- Yargıya olan güveni temsil ederler.
- Mahremiyeti gözetirler.
- Mesleğe yaraşır şekilde davranırlar.
- Yetkindir ve mesleklerinde özenli davranırlar.

Yargı erki devletin kurucu 3 ayağından birisidir. Yürütme ve yasama erklerine nazaran daha bağımsız bir hüviyette olması hasebiyle elbette hâkim ve Cumhuriyet savcıları açısından ortaya konulan her prensip başka kamu görevlileri açısından da doğrudan geçerli olması gerektiği anlamı taşımamaktadır. Ancak; Yürütme ve

yasama erkleri açısından da benzer düzenlemelerin ortaya konulması açısından Türk Yargı Etiği Bildirgesi hem yol gösterici hem de cesaret verici bir örnektir. Bahsi geçen ilkelerin hepsi soyut düzenlemelerdir. Bu düzenlemelerden umulan faydaların gerçekleşebilmesi uygulamada kamu görevlilerinin bizatihi bu prensipleri özümsemesi ve bu prensiplerle uyumlu bir tavır takınması ile mümkündür.

3.1.4.4. Yargı Etiği İstişare Kararları

Yargı etiğine dair istişare kararları Hâkimler ve Savcılar Kurulu resmi internet sitesi olan www.hsk.gov.tr adresinde, ana sayfanın en alt kısmında, herkese açık bir biçimde, ayrı bir bölüm içerisinde sunulmuştur. Bu bölüm içerisinde iki adet karar yer almaktadır.

İlk sıradaki istişare kararında özetle; bir Bölge Adliye Mahkemesinde iş ve sosyal güvenlik hukuku dosyalarına bakmakla görevli olan bir hâkimin aynı ilde aynı alanda bilirkişilik yapan bir avukat ile işçilik alacaklarına dair kitap yazmasının yargı etiği açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Yapılan tetkik ve değerlendirme neticesinde mevzubahis olayın tarafsızlık ilkesine uygun olmayacağı sonucuna varılmıştır.

İkinci sıradaki istişare kararında ise özetle; yazarları tarafından hâkimlere kendi kitaplarının hediye olarak gönderilmesi durumunda bu hediyenin kabulünün yargı etiği açısından değerlendirilmesi söz konusu olmuştur. Neticeten; kitabı hediye eden kişinin hâkimin önüne gelmesi muhtemel herhangi bir davasının bulunmaması, kitabın değerinin makul bedeller sınırında kalması, karşılık beklentisi oluşturmaması ve tarafsızlığa gölge düşürmeyecek olması koşullarına bağlı olarak somut olayın yargı etiği açısından herhangi bir aykırılık teşkil etmediği yönünde karar alınmıştır.

3.2. Sosyal Medya: Kavramsal Çerçeve

3.2.1. Dijitalleşme ve Dijitalleşmenin Kamu Yönetimine Etkisi

Geçmiş toplumlardan günümüze kadar gelen uzun süreçte insanların ortaya koyduğu değişim ve gelişim neticesinde günümüz dünyası dijital bir evrene dönüşmüştür. Bu evren içerisinde insanlar birbirleriyle kolaylıkla iletişim

kurabilmekte, gündelik iş ve işlemlerini çözebilmekte, çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilmekte, sosyalleşme alanı bulunabilmekte ve daha birçok eylemi icra edilebilmektedir. Bu dijital dönüşüm sürecinde elbette devletler de kendilerine yer edinmektedir.

Bir iradeye sahip olması ve iradesini kullanabilme fonksiyonu ile diğer canlılardan ayrılan insanların en önemli ihtiyaçlarından birisi diğer insanlarla iletişim kurabilmektir (Gül, 2020, s. 239). Bu iletişim geleneksel yolların dışında artık günümüz dünyasında dijital yollarla ikame edilebilmektedir. Hatta belli bir yaşın altındaki insanların dijital ortamlardaki iletişimi fiziki iletişimden çok daha güçlü ve yaygın olabilme güç ve imkânına sahiptir.

Geçmişten günümüze değişik toplumsal yaşam biçimleri ortaya konulmuştur. Avcı ve toplayıcı olarak hayatını idame ettiren ve göçebe olarak bilinen ilkel toplumlar zamanla yerleşik hayata geçmişler ve tarım toplumunu oluşturmuşlardır. Toprağı eken ve üretim yapan tarım toplumu yüzlerce yıl sürmüş ve İskoç mucit James Watt'ın 1769 yılında buhar makinesini bulmasını müteakiben tarım toplumu yerini sanayi toplumuna bırakmıştır. Yirminci asrın ortalarından itibaren de günümüze değin içerisinde bulunan ve devam eden zaman dilimi bilgi çağı olarak adlandırılmaktadır. Bu çağ; demokrasi, insan hakları, özgürlük, sosyal denge gibi birçok kavramın vücut bulduğu, gür seslerle dile getirildiği bir süreç olmuştur.

Kısa vadede derin ve güçlü tesirlerle süren bilgi toplumunda ortaya çıkan teknolojik gelişmeler toplumun seyrini epey değiştirmiştir. Bilgi iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler sayesinde insanların birbirleriyle olan iletişimi de dijital mecralara doğru kaymıştır. İnternetin bulunması, yaygınlaşması, kullanım sahasının çeşitlilik arz etmesi neticesinde neredeyse paralel bir dünya daha kurulmuştur. Bu dünya içerisinde milenyum olarak tabir edilen 2000 yılından sonra ortaya çıkan sosyal medya kavramı ile dijital bir dünya peyda olmuş ve çeşitli kuşaklar değişik tasniflere tabi tutulmuştur. Marc Prensky adlı yazar; bütünüyle dijital olarak kuşatılmış ve donatılmış bir dünyaya doğan 1990 sonrası nesli dijital yerliler olarak nitelendirmiş, 1990 öncesi doğmuş ve hayatının ilerleyen bir safhasında dijital çağa tanıklık etmeye başlamış kişileri de göçmen olarak tasnif etmiştir (Turhan, 2018, s. 150).

Günümüz dünyasının beynelmilel arenasının süjeleri olan devletler ister sözde ister özde olsun; demokrasi rotası doğrultusunda seyrine devam etmektedir. Bu seyir herkesin fikrini zikredebildiği, birbiriyle paylaşabildiği, saygı çerçevesinde münazara edilebildiği bir iklime muhtaçtır. Kuşkusuz bu iklimin oluşması için her şeyden evvel sağlıklı bilgi paylaşımı şarttır. Dolayısıyla; demokrasinin gereğini sağlıklı bilgi paylaşımı temeline dayandırmak öz ve gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

3.2.2. Dijital Medya Yansıması Olarak Sosyal Medya

Dijital hayatı en güzel özetleyen kelimeleri bilgi ve hız olarak seçmek yerinde olacaktır. Çünkü dijital çağın hızı ve etkinliğini bilginin sürekli ve sınırsız dolaşımı beslemektedir. Bu çağ sosyal medya sitelerinin ve uygulamalarının ortaya çıkması ile bambaşka bir hal almıştır. Kişilerin iletişimleri, bilgi paylaşımları, manifestoları, tanışmaları, diyalog kurmaları, resmi işlemleri vb. birçok iş ve işlem kısmen ya da tamamen bu mecralarda icra edilir hale gelmiştir.

Kişiler kadar kurumlar ve dolayısıyla kamu görevlileri de dijital çağdan payına düşeni almıştır. İster dijital yerli olsun isterse göçmen olsun; hem kamu kurumları hem de kamu görevlileri dijital dünyanın gerekliliklerine adapte olmak zorunda kalmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin internet vasıtasıyla kamu kurumlarında kullanımı e-devlet adlı yapının oluşturulmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu yapının dijital mecrada oluşturulması neticesinde devletin bireyler ile ve kurumların diğer kurumlar ile ilişkileri dijital mecraya taşınmıştır (Şahin, 2019, s. 39). E-devlet ortamında oluşturulan çeşitli dijital yazılımlar ile kamu kurumlarının birçok iş ve işlemi hızlı, etkin, verimli ve şeffaf bir kamu yönetimi anlayışı perspektifiyle uyumlu hale gelmiştir.

Kamu kurumlarının kendine özgü iş ve işlemlerine münhasıran kullandıkları elektronik devlet uygulamalarının yanı sıra sosyal medya platformlarında da resmi hesaplar kullandıkları görülmektedir. Kurumların kendi içsel dinamikleri doğrultusunda sistematik hale getirilen UYAP, MERNİS gibi e-devlet uygulamaları kadar kurumların sosyal medya hesaplarının kullanımı da büyük önem arz etmektedir.

3.2.3. Sosyal Medya ve Kamu Yönetimi İlişkisi

Dijital dünyanın en önemli unsurlarını sosyal medya platformları oluşturmaktadır. Adı gibi sosyal nitelik arz eden platformlar genel itibarıyla kişilerin sosyalleşme faaliyetlerini dijital mecra üzerinde eyleme döktükleri alanlardır. Kullanıcılar bu alanlara cep telefonu, tablet, bilgisayar gibi cihazlar ile hızlı bir şekilde bağlanabilmekte, dünyanın her noktası ile iletişime geçebilmekte, kendisini tanıtabilmekte ve başkalarını tanıyabilmektedir. Bilginin en hızlı ve tesirli yayıldığı bu alan sosyal bir alan olmakla birlikte devlet aygıtı da bu alana kendisini bir nebze dâhil edebilmiştir. Devletin vizyonu ve misyonu kamu yararı için etkin, verimli, adil, seri, şeffaf bir hizmet arzı sağlamak olduğundan kamunun sosyal olarak kullandığı bu dijital platformlar yoluyla devlet kurumlarının ve görevlilerinin bilgi paylaşımı yapmaları da gayet olağandır. Zira günümüz dünyasının en tesirli iletişim aracının sosyal medya olduğu kabulüne istinaden devletin ve kamu görevlilerinin bu alana sırtını çevirmesi hiç gerçekçi olmayacaktır.

Kamu yönetimi perspektifinden bakıldığında; kurumlar ve kuruluşlar artık sosyal medyayı basit ve sıradan beğenilerden ibaret görmemektedir. Kamu kurumları hizmetlerinin vatandaşlara sunumunda, hizmetlerin değerlendirilmesinde, icra edilen faaliyetlerin reklamının yapılmasında, arz edilen hizmetlerin kalitesinin artırılmasında, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde sosyal mecraı yeni bir iletişim kanalı olarak kullanma eğilimindedir (Gülaslan, 2018, s. 60).

Ülkemizde kamu kurumlarının sosyal medya kullanımına dair oluşturulmuş ve yazılı hale getirilmiş ilke ve kurallar bütünü hiç yok denecek kadar azdır. Elbette böyle bir kodifiye metin olmayışındaki en büyük etken sosyal medyanın günümüz sosyal hayatında ve kamusal hayatında daha henüz çok yeni olmasıdır. Kuşkusuz yakın süreç içerisinde bu alana dair düzenleyici birtakım mevzuat hükümlerinin ihdası kuvvetle muhtemel görünmektedir. Zira buna dair ihtiyaç her kesim tarafından hissedilir ve gözle görülür bir hal almıştır.

Sosyal medyanın kamusal alanda kullanımına dair protokol kurallarına geçmeden evvel sosyal medya kullanımı açısından hukuki ve idari birtakım hususlara değinmek oldukça fayda sağlayacaktır.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun “Basına Bilgi ve Demeç Verme” başlıklı 15. Maddesi kamusal nitelikli sosyal medya kullanımı açısından önem arz etmektedir. Bu madde ile devlet memurlarının kamusal görevler hakkında basına, radyoya, televizyona vs. mecralara bilgi veya demeç vermelerinin yasak olduğu sınırlayıcı bir biçimde düzenlenmiştir. Gerekli bilgilerin ancak ilgili bakanın yetkili kılacağı personel marifetiyle verilebileceği belirtilmiştir. Yetkili olunmamasına rağmen bu yasağa aykırı hareket etmek de aynı kanunun 125. Maddesine göre kınama cezası yaptırımına bağlanmıştır. Buradan hareketle; her şeyden evvel bir kamu görevlisinin yetkili olmadığı bir konumda iken kamu görevine müstenit bir husus hakkında kendi sosyal medya hesabından yahut herhangi bir sosyal medya hesabına konu olacak şekilde bilgi paylaşımında bulunmasının bir disiplinsizlik arz ettiğinin bilinmesi gerekmektedir. Bu yasağa aykırı hareket etmenin disiplin soruşturması gerektirdiği ve bu suretle kınama cezasının tatbik edileceği hatırdan çıkarılmamalıdır. Bir adli süreç olmaması hasebiyle bazı kamu görevlileri tarafından idari soruşturma neticesindeki muhtemel kınama cezası pek caydırıcı intiba yaratmayabilecek olsa dahi sicili az da olsa bozuk olan bir kamu görevlisinin belli makamlara yükselmesi yahut konumu dâhilinde taltif edilmesi açısından bu durumlar engel arz edebilecektir.

Sosyal medyada bir kamu görevlisinin bilgi paylaşımının disiplin açısından nasıl bir biçimde sorun arz ettiğinin izahından sonra sosyal medyada yapılan bazı paylaşımların hukuki açıdan değerlendirilmesi açıklayıcı olacaktır. Zira idari yaptırımların caydırıcılığının yanında hukuki ve cezai durumun olası sonuçları çok daha ağırdır. Bu sebeple bir kamu görevlisinin sosyal paylaşımının yol açacağı muhtemel kanuni neticeler hakkında bilgi sahibi olması büyük önem arz etmektedir.

Ülkemizde adli yaptırımları yani cezaları düzenleyen genel nitelikli kanun 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunudur. Bu kanun dışında; cezai yaptırımlar içeren Orman Kanunu, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu gibi çeşitli kanunlar da mevcuttur. Gerek genel gerek özel kapsamda değerlendirildiğinde; ülkemiz yasalarında sosyal medyada yapılan paylaşımları ayrı ve özel olarak düzenleyen kanuni düzenlemeler hâlihazırda mevcut değildir. Kuşkusuz bu durum büyük bir

eksikliktir. Hal böyle olmakla birlikte; sosyal medyadaki paylaşımları dolaylı olarak konu edinen, kullanıcıların dikkat etmesi gerekli olan çeşitli düzenlemeler mevcuttur. Bu düzenlemeler içerisinde bireylerin sosyal medyadaki paylaşımlarının kamuyla alakalı kısmına dair yaptırımlar da önem arz etmek ile birlikte; işbu çalışma bağlamında asıl üzerinde durulacak olan husus kamu görevlilerinin sosyal medya paylaşımlarına bağlanan müeyyidelerdir.

Kişilerin hayatında özel, sosyal ve kamusal alanlar olduğu hususu daha evvel etraflıca izah edilmiştir. Ayrım bu biçimde olmakla birlikte bu üç alanın birbiriyle etkileşim ve iletişimi de elbette mevcuttur. Hatta zaman zaman bu alanların iç içe geçtikleri de söylenebilir. Sosyal medya siteleri işte tam olarak böyle bir mecradır. Facebook, twitter, instagram gibi sosyal medya platformlarında hesap oluşturan kullanıcılar paylaşımlarının ya da dijital aktivitelerinin niteliğine göre özel, sosyal yahut kamusal nitelikli paylaşımlarda bulunabilmektedir. Örneğin bir genel müdür şahsına ait bir instagram hesabında doğrudan mesaj bölümünde özel yaşantısına ait yazışmalar yapabilecektir. Ailesiyle tatilde çekirmiş olduğu bir fotoğrafı herkese açık bir şekilde paylaştığında sosyal yaşantısına dair bir etkileşim döngüsüne girecektir. Resmi unvanı ile davetli olduğu bir törendeki fotoğrafını etkinliğin anlam ve önemine istinaden paylaştığında ise kamusal nitelikli bir sosyal paylaşımda bulunmuş olacaktır. Hülasa kendi hesaplarını kullanan kamu görevlilerinin sosyal medyada yapmış oldukları paylaşımlarda öncelikle izah edilen özel, sosyal ve kamusalıktan ibaret olan üçlü tasnife uygun davranmaları gerekmektedir. Bununla beraber; kamu kurumlarının adı ve unvanıyla açılan sosyal medya hesaplarının kullanımı da yine aynı doğrultuda icra edilecektir. Zira kamu kurumlarının hesapları da birer kamu görevlisi eliyle kullanılacağından dolayı sosyal medya paylaşımlarının kamusal olma niteliğine göre çeşitli paylaşımların yapılmasına dikkat edilecektir.

Kamu, sosyal ve özel olmak üzere yapılan tasnif doğrultusunda kullanılan sosyal medya hesaplarında ortaya çıkması muhtemel bazı hareketlerin çeşitli suçlara konu olabileceği bilinmelidir. Öncelikle; bu tasnif dâhilindeki özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesinin bir suç olduğu bilinmelidir. Türk Ceza Kanununun 134. Maddesine göre kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlal eden bir kimse 1 yıl ile 3 yıl arası bir hapis cezası alabilecek, bu ihlalin görüntü yahut seslerin kayda alınması suretiyle işlenmesi durumunda ise muhtemelen verilecek ceza bir kat artırılacaktır.

Bahsi geçen kanuni düzenlemeyi somutlaştırmak için bir örnek ile meseleyi izaha çalışmak faydalı olacaktır. Her kamu görevlisine facebook gibi sosyal medya platformları üzerinden üçüncü kişiler tarafından çeşitli mesajlar gönderilebilir. Bu mesajlara mukabil kamu görevlisi tarafından mesaj ile yanıt verilebilir. Bahsi geçen mesajlaşma muhteviyatında kurulan diyalog içerisinde ilk mesajı atan şahıs birtakım hukuka aykırı iddialar öne sürmüş olabilir. Böyle bir halin ortaya çıkması neticesinde karşı tarafın kim olduğunu araştırıp kişisel verilerine erişen kamu görevlisi bu kişiyi kendi sosyal medya hesabında afişe etmek isteyebilir. Anılan kamu görevlisi elde ettiği bilgileri özel veriler ile birlikte genel bir gönderide ifşa ettiğinde tam olarak bu suç oluşacaktır. Elbette hukuka aykırılık hallerinde kişilerin yaptırımlara tabi tutulması maksadıyla gerekli girişimlerin yapılması son derece normaldir. Burada da yapılması gereken suç duyurusunda bulunmaktır. İlgili kişiyi adli makamlara şikâyet edip adli makamlarca kanuni gereğine tevessül edilmesini beklemek gerekmektedir. Anılan kişi hakkında araştırma yapılması ve akabinde elde edilen özel hayata dair kişisel verilerin linç ettirme, afişe ettirme, kamuoyu önüne atma gibi hangi amaçlar doğrultusunda olursa olsun açığa çıkarmak bahsi geçen suçu oluşturabilecektir. Buradan hareketle; kamu görevlilerinin sosyal medya hareketlerinde özel hayata dair ayrı bir hassasiyet göstermesi gerekmektedir. Sosyal medya platformları her ne kadar kişilerin özel ve sosyal alanlarına dair görünse de; bazı istisnai hallerde kişinin kamu görevinin dahi mevzubahis edilebileceği unutulmamalıdır. Kuşkusuz sosyal medya bağlamında özel, sosyal ve kamu şeklindeki tasnifin icrası kolay değildir. Ancak; sosyal medya hesabında kişinin unvanının açıkça yazıldığı yahut diğer kullanıcıların bu duruma dair çıkarım yapabildiği hallerde açıklanan örnekteki gibi durumların yaşanabileceğinin bilinmesi konusunda ayrı bir hassasiyet sergilenmesi gerekmektedir.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 136. Maddesi ile kişisel verileri hukuka aykırı bir biçimde başkasına veren, yayan ya da ele geçiren kişinin 2 yıl ile 4 yıl arasında hapis cezası alacağını belirtmiştir. Bu suçun bir kamu görevlisi tarafından kamu görevinin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle işlenmesi halinde verilecek cezanın yarı oranda artırılacağı bildirilmiştir. Bu suç açısından öncelikle kişisel veri kavramının izahı gerekmektedir. 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu madde 3'te kişisel veri kavramı tanımlanmıştır. Bu tanıma göre; kimliği belirli olan

yahut belirlenebilir olan gerçek bir şahsa ait her türlü veri kişisel veri olarak nitelendirilecektir. Bu tanım doğrultusunda; bir kişinin adı, soyadı, adresi, telefon numarası, elektronik posta adresi, kimlik numarası, vergi numarası, ailevi bilgileri, eğitim bilgileri, fotoğrafı gibi veriler kişisel veri olarak nitelendirilecektir (Aslan, 2020, s. 184). Görüldüğü gibi kişisel veri kapsamında değerlendirilebilecek oldukça fazla veri çeşidi bulunmaktadır. Bu verilerin mahremiyetini sağlamak önem arz etmektedir. Bilindiği üzere kamu kurum ve kuruluşları çeşitli sebepler ve amaçlar doğrultusunda sosyal medya paylaşımları yapmaktadırlar. Bu suç kapsamında değerlendirilmesi mümkün olan bir kişisel verinin hukuka aykırı olarak sosyal medya paylaşımında zikredilmesi durumunun suç oluşturacağı tüm kamu görevlileri tarafından bilinmelidir. Aksi halde ortaya çıkacak yaptırım paylaşım yapan kişinin memuriyetinin elinden alınmasına dahi yol açabilecektir. Elbette suçun işlenmesi kast unsurunun varlığı ile mümkündür. Ancak; kanunu bilmemenin mazeret olmayacağı bilinmelidir. Kanunu bilmemenin kast olamayacağı şeklinde bir yorum da yapılamayacaktır.

Toplumumuzda en fazla işlenen suçlar arasında hakaret suçu yer almaktadır. Bir kimsenin onurunu, şerefini ve saygınlığını rencide edebilecek somut bir olgu isnat etmek ya da sövmek suretiyle bir kimsenin onur ve şerefine saldırmak Türk Ceza Kanununun 125. Maddesine göre suçtur. Bu suçun karşılığı olarak 3 aydan 2 yıla kadar hapis cezası yahut adli para cezası öngörülmüştür. Günümüzde bu suçun en fazla işlendiği yerlerden birisi de sosyal medyadır. Futbol maçları, siyasi olaylar, sanatsal etkinlikler vb. birçok alana dair bilgi paylaşımının olduğu sosyal medya hesaplarında kullanıcılar karşıt görüş beyan ederken ne yazık ki hakaret suçunu da kolaylıkla işleyebilmektedir. Bazen de bu suçların faili bizzatihi bir kamu görevlisi olabilmektedir. Elbette bir kamu kurumu hesabından yahut kamu görevlisinin görevinin de belli olduğu bir sosyal medya hesabından doğrudan hakaretimiz ifadelerle paylaşım yapılması pek olağan bir durum değildir. Ancak bazı paylaşımlara cevap mahiyetinde yorum yapıldığında, tweet atıldığında ya da benzer etkileşimler sergilendiğinde kamu görevlilerinin cevaben hakaret suçunu işledikleri çok sık olmasa bile fiilen görülür olmuştur. Herkese açık olan paylaşımlar dışında dikkat edilmesi gereken asıl konu şudur: Özel olarak mesajlaşma bölümünün olduğu twitter, facebook, instagram gibi sosyal medya platformlarında sosyal medya kullanıcılarının

bir kamu görevlisine doğrudan özel mesaj atması ve akabinde başlayan dijital sohbet ortamında yer yer kamu görevlileri hakaret içerikli mesajlar atabilmektedir. Böyle mesajları özel ortamından ekran görüntüsü ile kaydeden diğer kullanıcılar bu kamu görevlilerini herkese açık paylaşımlarda etiketleyerek ifşa edebilmektedir. Kuşkusuz bu durum suç işleyen kişinin şahsından daha çok kamu görevlilerinin temsilcisi olduğu yahut çalıştığı kamu kurumlarının itibarını zedeleyebilmektedir. Bu sebeple özel yahut genel olmak üzere hangi tip paylaşım şekli olursa olsun; kamu görevlilerinin klavyelerinden çıkan kelimelerin hakaret edici, suç niteliği arz edici bir anlamı olup olmadığını bilmeleri gerekmektedir. Mümkün mertebe özel diyalogdan kaçınmak gerekmektedir. Kamusal nitelik arz eden paylaşımlar dışında yersiz paylaşımlar yapılmamasına hassasiyet gösterilmelidir. Ayrıca; diyaloga girmek hususunda da epeyce dikkat ve özen gösterilmesi de elzemdir.

Genel düzenlemeler bu şekilde olmakla birlikte; sosyal mecralarda icra edilip kamusal alanı ilgilendiren ve dolayısıyla bazı hallerde kamu görevlileri tarafından sorumluluk doğurması muhtemel olan birkaç konuya dikkat çekmek fayda sağlayacaktır. Bazı suçların yalın hali ile kamusal nitelik atfedilen hali arasında yaptırım farkı bulunmaktadır. Örneğin hakaret suçunun kanuni karşılığının alt sınırı 3 ay hapis cezasıdır ancak hakaret suçunun kamu görevlisine karşı kamu görevinden dolayı işlenmesinin karşılığında alt sınır 1 yıldan başlamaktadır. Aynı zamanda sosyal medya gibi aleniyet arz eden ortamlarda suçun işlenmesi halinde ayrıca muhtemel sonuç cezada altıda bir oranında artırım da yapılacaktır. Kanun koyucu hakaret suçunun işlenmesi bakımından suçun mağdurunun kamu görevlisi olması halinde belirlenecek yaptırımın alt sınırını yükseltmiştir. Böylelikle kamusal irade daha fazla korunmaya çalışılmış ve caydırıcılık açısından bir tercih belirlenmiştir. Burada hukuken asıl korunmak istenen kamu görevlisinin şahsından ziyade kamu görevliliği statüsüdür. Bundan ötürü asıl korunması gerekenin bizatihi kamusal otoritenin hükmi şahsiyeti olduğu, kişilerin yalnızca birer temsilci olduğu hususu kanun koyucu nazarında da ortaya konulmuştur.

Son yıllarda sıkça soruşturma konusu yapılan, işlendiği hususunda çokça şüphe oluşan ve bazı durumlarda bilhassa sosyal medya yordamıyla kamuoyunu meşgul eden birtakım suç tipleri mevcuttur. Bunların bazıları kamu barışı açısından tasnife tabi tutulmuştur. Türk Ceza Kanununun üçüncü kısmının beşinci bölümü

“Kamu Barışına Karşı Suçlar” şeklinde düzenlenmiştir. Bu suçların uygulamada en sık karşılaşılanları kanundaki sırasıyla şöyledir:

- Halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit (madde 213)
- Suç işlemeye tahrik (madde 214)
- Suçu ve suçluyu övme (madde 215)
- Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama (madde 216)
- Kanunlara uymamaya tahrik (madde 217)

5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun dördüncü kısmının üçüncü bölümünde “Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar” düzenlenmiştir. Bu suçların uygulamada en sık görülenleri kanundaki sırasıyla şöyledir:

- Cumhurbaşkanı hakaret (madde 299)
- Devletin egemenlik alametlerini aşağılama (madde 300)
- Türk milletini, Türkiye Cumhuriyeti devletini, devletin kurum ve organlarını aşağılama (madde 301)

Genel cezai normlar bu şekildedir. Bunlar dışında örneğin; 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7. Maddesindeki terör propagandası gibi özel nitelikli ceza normları da mevcuttur. Bu suçlar içerisinde bilhassa 216. Maddede düzenleme altına alınmış olan “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama” suçu uygulamada en sık görülen suçlardan birisidir. Adları yukarıda zikredilen bu suçlar artık günümüzde ekseriyetle sosyal medya platformlarında sahte ya da gerçek hesaplarla işlenmektedir. Keza Cumhurbaşkanı hakaret yahut devletin organlarını aşağılama suçları da sosyal medyada örneğine çok sık rastlanan suçlardır. Genel itibarıyla siyasi saiklerle işlenen bu suçların soruşturması ve kovuşturması da resen yapılmaktadır. Elbette asli hedef suç işlenmesinin önleme faaliyetleri ile ortadan kaldırılması, suçun oluşumuna müsaade edilmemesidir. Ancak pratik olarak bu durum pek mümkün değildir. Bilhassa teknolojik gelişmelere bağlı olarak insanların sosyal medyadaki yaşantıları hızla gelişmektedir. Bahsi geçen suçlar da günümüzde genel itibarıyla sosyal medyada icra edildiklerinden sanal devriye faaliyeti tarzında

önleme faaliyetleri ile bu suçların önüne geçilmesi pek mümkün görülmemektedir. Kimin hangi paylaşımı yapacağını, hangi şekilde tweet atacağını önceden kestirmek ve buna yönelik önleme faaliyeti biçiminde tedbir almak hayatın olağan akışı içerisinde pek mümkün görünmemektedir. Burada yapılması gereken şey ortaya çıkan suçların takibinin etkin bir şekilde yapılması ve yanlış fiiller icra eden herkese gerekli yaptırımların idari ve adli olarak uygulanmasıdır.

Yukarıda mezkûr suçların sosyal medya platformlarında kamu görevlileri tarafından işlenmesi de muhtemeldir. Ancak bu durum istisna nitelik arz etmektedir. Burada asıl dikkat edilmesi gereken husus şudur: Bu suçlar genel itibarıyla kamuya karşı sosyal medya üzerinden işlendiğinde; kamu görevlilerinin sosyal medya kullanımlarında bu durumlara rastlanması halinde bu suçlar ile alakalı olarak adli birimlere bildirim yapılması gerekmektedir. Zira hemen her kamu görevlisinin sosyal medya akışında bu suçlara rastlaması muhtemeldir. Elbette kamu görevlilerinin hepsinden her koşulda; bahsi geçen suçları tespit edip suçluları tespit etmeleri beklenebilir bir durum değildir. Ancak; bir kamu kurum ve kuruluşunun sosyal medya hesabını kullanan bir kamu görevlisi ya da kendi hesabını kullanıp kamusal nitelikli bir paylaşım yapan bir kamu görevlisinin ilgili paylaşımlarına yönelik ortaya çıkan ve bariz bir şekilde görülen ihlalleri hızla tespit edip gerekli mercilere iletmesi gerekmektedir. Bununla birlikte; kamusal nitelik arz eden paylaşımlara yönelik olarak ortaya çıkan suç unsurları açısından yetkililerce kanuni gereğinin yapıldığı hususunda da kamuoyu sosyal medya üzerinden bilgilendirilmelidir. Aksi halde; kamusal hesapları takip eden bireylerin zihninde malum hususta kamu görevlilerince hiçbir gerekli işlem yapılmadığı şeklinde bir algı oluşması muhtemeldir. Kuşkusuz bu durum devlete olan güven duygusunu zedelemeye adaydır.

Sosyal medya paylaşımları hususunda dikkat edilmesi gereken bir başka önemli husus daha vardır. Suç unsuru ihtiva ettiği yönünde şüphe uyandırır biçimde bir paylaşım yapıldığında bu duruma ilişkin ilgili mercilere bildirim yapılmamasının yerine göre ayrı bir suç oluşturma ihtimali de mevcuttur. Şöyle ki; işlenmiş olan bir suçu bildirmemek de başlı başına bir suçtur. Türk Ceza Kanununun 278. Maddesine göre; işlenmekte olan bir suçu yetkili mercilere bildirmeyen kişinin bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenleme altına alınmıştır. Bir sonraki madde olan 279. Maddede de kamu görevlisinin suçu bildirmemesi ayrı ve mahsus bir suç olarak

ihdas edilmiştir. Bu maddeye göre; “Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” Açıkça görüldüğü gibi; bir kamu görevlisi şayet göreviyle alakalı bir faaliyet esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesine rağmen yetkili birimlere bildirimde bulunmazsa bunun cezai bir karşılığı olacaktır. Konu çerçevesinde bir örnek vermek fayda sağlayacaktır. Bir belediyenin twitter üzerinden yapmış olduğu bir paylaşımın altına cevabi bir yorum yazıp Cumhurbaşkanına hakaret eden, devletin kurumlarını aşağılayan yahut halkı kin ve düşmanlığa tahrik eden bir paylaşım yapıldığında belediyenin sosyal medya hesabını kullanan kamu görevlisinin bu suç ile alakalı olarak bildirim yapmaması “suçu bildirmeme” suçunu oluşturacaktır. Buradan hareketle; bilhassa kamusal nitelikli sosyal medya hesabı kullanan kamu görevlilerinin bu gibi durumlara özel önem atfederek incelik ve dikkat göstermeleri gerekmektedir. Zira en ufak ihmallerin dahi idari yaptırımlardan öte adli müeyyideler ile karşılaşması dahi muhtemeldir.

Nitelikli bir kamu görevlisi kendi faaliyet sınırları dâhilindeki bazı suç tanımlamalarına hâkim olmalıdır. Elbette her kamu görevlisinin bir hukukçu kadar bilgiyi haiz olması beklenmemektedir. Yüzlerce suç tipi çeşitli özel ve genel kanunlarda düzenleme altına alınmıştır. Burada bahsedilen; yukarıda mezkûr 5-10 suç tipi hususunda yeterli ve makul bilgiye sahip olunması ve bu suç unsurları açısından ayrı bir titizlik sergilenmesidir. Bu titizliğin sosyal medya nazarında gösterilmesi güncel anlamda daha da önemlidir. Bahsedilen titizlik ve hassasiyetin gösterilmesinin başlı başına bir protokol kuralı olduğu unutulmamalıdır.

3.3. Yargı Etiği ve Sosyal Medya Kullanım Rehberi

Siyaset ve politika kelimeleri günlük hayatta sıklıkla kullanılan kavramlardır. Bu kavramların zaman zaman birbiri yerine kullanıldıkları da görülmektedir. Her ne kadar sıklıkla kullanılan sözcükler olsa da her iki kavram arasında fark olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Her iki kavramı da en basit anlatım ile ifade etmek gerekirse; öncelikle politikanın siyasa kelimesi ile eş anlamlı olduğunu, siyasetin de siyasa üretme faaliyeti olduğunu söylemek gerekmektedir. Türk-İslam geleneği ve

teamüllerine göre siyaset kelimesi devletin yönetim tarzını ve duruşunu ifade etmek için kullanılmaktadır (Akman, 2019, s. 4). Buradan hareketle; siyasal faaliyetlerde araç olarak kullanılan unsurları, yöntemleri veya araçları da politika olarak adlandırabiliriz.

Yasama, yürütme ve yargı erklerinden müteşekkil olan devlet aygıtının üstlendiği misyona bağlı olarak kendisinden beklenen; hemen her alanda kapsayıcı bir vizyon ortaya koymaktır. Devlet; bu vizyon doğrultusunda bir siyaset belirler. Bu siyasetin icrası kapsamında çeşitli politikalar üretir. Ürettiği politikaları kamu görevlileri başta olmak üzere çeşitli unsurlar marifetiyle icra eder ve böylelikle kamunun hizmet akışı sağlanmış olur. Konuyu bir örnek ile somutlaştırmak tasavvur açısından önemlidir. Devlet kurumunun yargı alanında birtakım düzenlemeler yapılması hususunda kamuoyu tarafından baskı altına alındığı varsayıldığında ana eksen hukuk temeline oturacaktır. Bu eksen dâhilinde devlet aygıtından beklenen bir siyaset belirlemesidir. Devlet bu noktada baskıcı bir hukuk anlayışı, özgürlükçü bir hukuk anlayışı, insanı devlet karşısında önceleyen hukuk anlayışı yahut devletin varlığını insan haklarının önüne koyan hukuk anlayışı gibi çeşitli anlayışlardan birini benimseyebilecektir. Devletin özgürlükçü bir hukuk düzenini benimsediği varsayıldığında, benimsemiş olduğu siyaset doğrultusunda çeşitli politikalar oluşturması beklenir. Zira belirlenen siyasi amaçların icrası bizatihi politikalar yordamıyla somutlaşarak icra edilecek ve böylelikle amaçlara ulaşılmaya çalışılacaktır. Özgürlükçü bir hukuk siyasetinin icrası için; hâkimler ve savcılarının seçiminde yapılan mülakatların kamuya açık ve şeffaf olması, mülakat puanlarının kaldırılması, kanun yapma süreçlerine sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin katılımının sağlanması, tutuklama tedbirinin uygulamasının daraltılması, hapis cezasının infazının kişilerin sosyal yapısına uyumlu şekilde infaz ettirilmesi, devlete karşı işlenen suçlarda uzlaşma prosedürünün getirilerek cezaların azaltılması gibi çeşitli politik hareketler icra edilebilecektir. Bu tip politikaların icrası da kuşkusuz kamu görevlileri eliyle icra edilecektir. Benzer örneklerin askeri, akademik, idari vb. birçok alan için artırılması muhtemeldir.

Devlet aygıtının kamuya hizmet etmek üzere oluşturduğu politikaların üretim ve icra aşamasında rol alan çeşitli faktörler ve aktörler mevcuttur. Bu aktörlerin asli olanları bizatihi devlet şahsiyetini oluşturan yasama, yürütme ve yargı erklerinin

kendisidir. Bu kurumlar aynı zamanda resmi aktörlerdir. Bunların dışında sosyal medya, sivil toplum kuruluşları, baskı grupları gibi çeşitli gayriresmî oluşumlar da mevcuttur.

Dijitalleşen dünyanın kapsayıcı etkisi altında kalması gayet normal olan devlet yapılanması; askeri, idari, akademik, çevresel, tıbbi vb. birçok alanda çeşitli politikalar ürettiği gibi daha özelde sosyal medya alanında da birtakım politikalar üretmek durumundadır. Hal böyle olmakla birlikte; sosyal medya düzenlemelerine dair hâlihazırda herhangi bir icraatçı politika pek görülememiştir. Bu konuda yapılması gerekenler ile hâlihazırda yapılmış olan düzenlemeler ve icraatlar arasında çok fahiş bir dengesizlik bulunmaktadır.

Yasama ve yürütme erklerine nazaran doğası ve gelenekleri gereğince bağımsız ve nispeten gözlerden uzak bir konumda bulunan yargı erki diğer iki yapı olan yasama ve yürütmenin aksine sosyal medya politikaları hususunda önemli bir sorumluluk almış, bu alanda öncülük etmiş ve önemli bir yazınsal mevzuat ortaya koymuştur.

Hâkimler ve Savcılar Genel Kurulu; yaptığı çalışmalar neticesinde görülen lüzum üzerine Türk Yargı Etiği Bildirgesi Kapsamında Sosyal Medya Kullanım Rehberi'nin kabul edilmesine 08/03/2022 tarihinde karar vermiş ve bu karar doğrultusunda adı geçen rehber 21/04/2022 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu rehber ülkemizdeki kamu görevlilerinin tümünün sosyal medya kullanımları açısından bağlayıcılık arz etmese de bu alanda yapılması gerekli olan düzenlemeler konusunda öncü nitelik arz edeceği kesindir. Zira ülkemizdeki kamu görevlilerinin yahut kamu kurumlarının sosyal medya hesaplarını kullanımına dair ortaya konulan, rehberlik edici, yön gösterici, açıklayıcı herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Yargı camiasında görev yapan hâkimleri ve Cumhuriyet savcılarını ilgilendiren bu düzenlemenin kuşkusuz diğer kamu görevlilerine yönelik düzenlemelere olumlu etki yapması muhtemeldir.

Türk Yargı Etiği Bildirgesinin 7. Maddesinin 7.7. numaralı alt maddesinde hâkimler ve savcılarının ifade özgürlüğü kapsamında yazılı, görsel, işitsel ya da sosyal medyada düşüncelerini açıklarken veya paylaşımlarda bulunurken mesleğin gerektirdiği etik ilkelere uygun hareket edecekleri belirtilmiştir. Sosyal medya

kullanım rehberi de bu ilke çerçevesinde, sosyal medya kullanırken yaşanması muhtemel tereddütleri gidermek ve hâkim ve savcılara yol göstermek maksadıyla hazırlanmıştır.

Sosyal medya kullanım rehberi “Modern dijital çağ yeni bir iletişim mecrası olarak sosyal medyayı ve diğer internet ağlarını ortaya çıkarmıştır.” şeklindeki ilk cümlesi ile dijital çağa, iletişime ve sosyal medyaya vurgu yapmıştır. Rehber ile hâkimler ve savcıların ifade özgürlüğüne vurgu yapılarak yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile olan dengesinin sağlanması amacına değinilmiştir. Rehber içerisinde toplam 5 başlık altında çeşitli ilkeler düzenleme altına alınmıştır. Bu 5 başlık şu şekildedir:

- Sosyal medya ve ağlarda sanal kimlik aşamasında dikkat edilecek hususlar
- Sosyal medya ve ağlarda sanal arkadaşlık, etkileşim ve ilişkiler
- Sosyal medya ve ağlarda etik davranış modeli ve paylaşım ölçütleri
- Siber tehlikeler karşısında sosyal medya ve ağlarda gizlilik ayarları ve güvenliğin önemi
- Sosyal medya kullanımında eğitim ve farkındalık oluşturma

Görüldüğü gibi; sosyal medya rehberi 5 başlık halinde sosyal medyaya giriş, kullanım, etkileşim, iletişim, gizlilik gibi konuları başlıklara ayırmış, bu başlıklar altında da çeşitli ilkeler belirleyerek rehberlik edici davranışları açıkça zikretmiştir. Bu başlıklar altında zikredilen ilkeler rehberliğinde yalnızca yargı mekanizmasındaki kamu görevlileri açısından değil tüm kamu görevlileri açısından uyulması gerekli olan sosyal medya kullanımında protokol kurallarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Kamu görevlileri öncelikle kullanıcısı olacakları sosyal medya platformunu seçerken titiz davranmalı, her ne kadar çok yeni bir alan da olsa sosyal medya sitelerinin kısmi ve cüzi adet ve alışkanlıkları doğrultusunda hesap oluşturacağı platformu seçmelidir. Örneğin; “twitter” adlı platformun daha ziyade haberlere erişim, bilgi paylaşımı, güncel olayları takip eksenli bir platform olması hasebiyle bu mecrada bir kamu

görevlisinin hesap oluşturmasında, hesabının izahat kısmına kamu görevini, unvanını yazmasında bir beis yoktur. Ancak; “tiktok” gibi içerisinde ekseriyetle çok farklı videolar paylaşılan, toplumsal hassasiyetler noktasında titiz davranılmayan bir platformda kamu görevlisi sıfatıyla bir hesap açmak ne yazık ki olumsuz neticelere yol açabilecektir. Yakın dönemde yaşanan bir örnekte; tiktok hesabı bulunan ve özel mahiyetli videolarını platforma yükleyen bir Cumhuriyet savcısı görevden uzaklaştırılmış ve bu karar sonrasında da bahsi geçen kamu görevlisinin görevinden istifa etmek zorunda kaldığı bildirilmiştir (www.ntv.com.tr).

- Kamu görevlileri sosyal medya hesabı oluştururken genel itibarıyla gerçek ad ve soyadını kullanmalıdır. Takma ad kullanımı hususunda ise kamu görevlileri son derece hassas davranmalı, etik ilkelere uyumsuz bir takma ad asla seçmemelidir. Hele ki içerisinde yaşadığı toplumun milli ve manevi değerlerini aşağılayıcı isimler asla seçilmemelidir. Ülkemizde çeşitli il ve ilçelerde başsavcılık ve savcılık görevlerinde bulunan bir kamu görevlisinin kullandığı “kâfir profesör” şeklindeki kullanıcı adı bir dönem gündem olmuş, bu hesabın kendisinin olduğunun anlaşılması sonrası başlayan soruştırmalar kapsamında kullanıcının yapmış olduğu paylaşımlara istinaden anılan kamu görevlisi hapis cezası ile cezalandırılmıştır (www.sabah.com.tr). Akabinde gelişen süreçte ise anılan kamu görevlisi açığa alınmış ve bir müddet sonra meslekten ihraç edilmiştir (www.sabah.com.tr).
- Profil fotoğrafı seçiminde kamu görevinin saygınlığına ve güvenilirliğine aykırı bir algıya yol açmayacak şekilde seçim yapılmalıdır. Aksi durumda hem sosyal medyayı kullanan kamu görevlisinin hem de kamu görevlisinin uhdesinde görev yaptığı kamu kurumunun ve dolayısıyla devletin itibarı zedelenebilecektir.
- Kamu görevlilerinin çalıştıkları kurumlar tarafından göreve dair iletişimde kullanılmak maksadıyla tahsis edilen ve genelde kurumun adını içeren bir uzantıya sahip olan elektronik posta adreslerinin sosyal medya hesabı

oluştururken kullanılmaması gerekmektedir. abc@adalet.gov.tr, xyz@icisleri.gov.tr gibi elektronik posta adresleri kamu görevlilerine bizatihi kamusal faaliyetlerde iletişim kolaylığı sağlamak maksadıyla kurumlar tarafından tahsis edilmiş olduğundan bu adreslerin sosyal medya hesabı oluşturmada kullanılmaması siber güvenlik açısından da önem arz etmektedir.

- Sosyal medyada arkadaşlık, takip talebi gönderirken ya da gelen arkadaşlık, takip taleplerini değerlendirirken seçici davranılmalıdır. Mesleğin vakarına gölge düşürecek, sosyal medya kullanıcıları nazarında kamu görevlileri hakkında yanlış intiba oluşturacak seçimlerden uzak durulmalıdır. Örneğin; bir belediye başkanının görev yaptığı belediyenin ihalesini alan firmaların sahiplerini takip etmesi yanlış bir algı oluşturabilecektir. Aynı şekilde bir hâkimin davasına baktığı bir sanık ile sosyal medyada arkadaş olması durumu kamu görevlisi nezdinde şüphe uyandıracığı kadar devletin adalet mekanizmasına güven hususunda da şüphelere yol açabilecektir. Normal karşılanması muhtemel takip etme ve arkadaşlık kurma durumlarının zamanla anormal karşılanan bir durum oluşturması halinde takip ve arkadaşlığın sosyal medyada bitirilmesi gerekmektedir.
- Kamu görevlileri sosyal paylaşım yaparken ilkeli, sakın, sağduyulu ve akılcı davranmalıdır. Yapılan paylaşımların münasip bir lisan ile yapılması gerekmektedir. Yıkıcı, saldırgan, hedef alıcı, kışkırtıcı, tahrik ve tahkir edici paylaşımlardan uzak durulmalıdır. Kullanılan cümlelerde ifade özgürlüğünün sınırlarına riayet edilmelidir. Bilhassa siyasi içerikli paylaşımlardan ya da siyasi algılanması muhtemel olan paylaşımlardan uzak durulmalıdır. Yakın dönemde “hohmustesari” kullanıcı adıyla twitter adlı mecraada yer alan bir hesaptan çeşitli bakanlar, devlet görevlileri dahil olmak üzere birçok kişiye yönelik hakaret unsuru içeren ifadeler kullanan kişinin bir Cumhuriyet savcısı olduğu tespit edilmiş, kişi hakkında çeşitli suçlamalara istinaden ilgili Ağır Ceza Mahkemesine dava açılmıştır. Aynı zamanda belirtilen kişinin sosyal medya paylaşımlarının mesleğin onurunu, şerefini, memuriyetin nüfuzunu ve itibarını bozacak niteliği havi

olması gerekçesiyle anılan kamu görevlisi meslekten ihraç edilmiştir (www.cnnturk.com).

- Kamu görevlileri sosyal medya hesaplarında paylaşacakları fotoğraf ve video gibi görsel içerikli iletilerinde içinde bulunulan ortama dikkat etmelidir. Aynı zamanda içinde bulunulan ortamda kimlerle bulunduklarına da dikkat gösterilmelidir. Kamu mensubiyetinin itibarına, objektifliğine ve nüfuzuna gölge düşürmesi muhtemel olan fotoğraf ve videolarda yer almamaya, böyle içeriklerin sosyal medya platformlarında paylaşılmamasına büyük önem gösterilmelidir. Yalnızca kişinin kendi paylaşımları için değil aynı zamanda kişinin içerisinde bulunduğu paylaşımların başka biri tarafından sosyal mecrada paylaşıldığı durumlara da azami önem gösterilmelidir. Ülkemizde çeşitli bölgelerde hâkimlik ve Ağır Ceza Mahkemesi başkanlığı gibi görevler ifa eden bir kamu görevlisi; avukat olan kızının ülke dışında firari olan müvekkilinin evinde bir fotoğraf karesi vermiş, bu fotoğraf kızının sosyal medya hesabına yüklendikten sonra anılan kamu görevlisi hakkında çıkan haberler sonrasında gerekli soruşturma işlemleri başlatılmıştır. Akabinde; mezkûr kamu görevlisinin komisyon başkanlığı görevi Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından kendisinden alınmıştır (www.yenicaggazetesi.com.tr).
- Sosyal medya paylaşımlarında resmi kurum ve kuruluş açıklamalarının etkili ve doğru bir anlatım dili ile ifade edilmesi gerekmektedir. Bilhassa imla ve yazım kurallarına fazlasıyla dikkat edilmelidir. Aksi durumlar sosyal platformlarda ne yazık ki yoğun eleştirileri beraberinde getirmekte, kamunun halk nazarındaki itibarını fazlasıyla yıpratmaktadır. Bir ilimizde covid-19 küresel salgını hasebiyle sahada denetime çıkan ilin valisi esnaflardan biriyle yaşadığı tartışmaya istinaden ilgili valilik hesabından ve sosyal medya platformundan bir özür metni yayımlamıştır. Esnaf ile tartışmasında ekseriyetle haksız bulunan valinin sosyal medyada gündem olması sonrasında alelacele kaleme alınıp paylaşıldığı anlaşılan bilgilendirme metni 2 kez değişikliğe uğrayarak ancak 3. defasında düzgün bir metin olarak yayımlanabilmiştir. Elbette yapılan bu değişiklikler de sosyal medyadaki kullanıcıların gözünden kaçmamış ve

valinin esnaf ile tartişmasındaki tavrına yönelik eleştirilerin yanına bilgilendirme metnine yönelik eleştiriler de eklenmiştir (www.gazeteruzgarli.com).

Türk Yargı Etiği Bildirgesi Kapsamında Sosyal Medya Kullanım Rehberi doğrultusunda ortaya konulan ve diğer kamu görevlileri açısından da uygulanabilirliği yönünden genele teşmil edilebilir protokol ilke ve kuralları uygulamadaki örnekler ile yukarıda izah edilmiştir. Bunlar dışında; kamu görevlilerinin sosyal medya paylaşımlarında uyması gerekli olan protokol kurallarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Bir kamu görevlisi her şeyden önce kamu görevinin ne olduğunu, bu görevin sınırlarını, bu sınırlar içerisinde kalan yetkilerini iyice tasavvur edip sindirmelidir. Bu doğrultuda kendi görev ve yetki sınırları dâhilinde olmayan konular hakkında kendi görevi ya da kurumu ile ilişki kurulacak ve yanlış anlaşılmalara mahal verebilecek biçimde sosyal paylaşımlar yapmamalıdır.
- Yapılacak paylaşımlar hususunda önceden bilgi sahibi olunmadan, acele bir şekilde, kamu yararı kaygısı dışında bir kaygı ile sosyal medya paylaşımı yapılmamalıdır.
- Görev ile ilişkili konularda tarafsızlık ilkesinin hiçe sayıldığı, insanlar arasında ayırım yapıldığı algısına yol açacak şekilde taraflı ve kayırmacı yaklaşımları çağrıştıran sosyal medya paylaşımlarından uzak durulmalıdır.
- Sosyal medya paylaşımlarında doğru ve güvenilir bilgiye istinaden paylaşım yapılmalıdır. Kaynağı belirli veya belirlenebilir olmayan hiçbir husus paylaşımlara konu edilmemelidir. Özellikle beğenilme, takip edilme, daha fazla kitlelerin etkileşimine erişebilme kaygısı ile kesinlikle sosyal medya paylaşımları yapılmamalıdır.
- Kamu kurumlarının kendince teamül haline getirmeye çalıştıkları sosyal medya kalıplarının dışına radikal bir biçimde çıkılmamalıdır. şayet çok

yoğun eleştiri, şikâyet konusu edilmiş ise paylaşımlarda bu hususlar da gözetilerek çeşitli geliştirmeler ve değişiklikler yapılmalıdır.

- Kamu kurum ve kuruluşların mahrem nitelik arz eden bilgilerinin sosyal medya paylaşımlarına konu edilmemesine ayrıca dikkat edilmelidir. Özellikle kamu güvenliği açısından gizli kalması gerekli olan bilgilerin paylaşılmasının yerine göre aynı zamanda bir suç unsuru teşkil edebileceği de unutulmamalıdır.
- Kamu kurum ve kuruluşlarının hesapları gibi kamu görevlilerinin hesaplarının da profesyonelce yönetilmesine özen gösterilmelidir. Bilhassa toplum önünde bilinirliği çok olan belediye başkanı gibi kamu görevlilerinin paylaşımlarının bizatihi temsil ettiği kurumun sosyal medya hesabı gibi profesyonelce yönetilmesi gerekmektedir. Paylaşımlarda kullanılan fotoğraf çerçevesi, logo, imza gibi unsurların ayırt edici ve kurumsal nitelikte olmasına özen gösterilmelidir.
- Kişiler ve kurumlar adına sahte olarak hesaplar açıldığı, bu hesapların da dolandırıcılık faaliyetlerinde kullanıldığı son dönemlerde sıkça karşılaşılan üzücü hadiselerdendir. Bu gibi durumların önüne geçmek amacıyla kamu görevlilerinin sahte hesaplarla mücadele etmek için ayrı bir önem göstermesi, kurum hesaplarını yöneten kamu görevlilerinin sahte hesapları periyodik olarak takip edip tespit etmeye çalışması ve şikâyet gibi yollarla bu sahte hesapların kapatılmasına çalışması gerekmektedir. Bunun dışında onaylı hesap anlamına gelen “mavi tik” alınması için gerekli girişimler yapılmalıdır.
- Reklam içeren paylaşımların aşırılığa kaçması engellenerek tarafsızlık, hukukilik gibi kavramlar açısından halk arasında kötü bir algı oluşmasının önüne geçilmelidir.
- Paylaşım yapılan sosyal medya platformunun doğasına, yapısına ve genel kullanıcı kitlesine uygun biçimlerde paylaşım yapılmalıdır.

3.4. Yargı Etiği ve Protokol Yönetimi: Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kararları Üzerinden Bir İnceleme

Devlet mekanizmasının yasama, yürütme ve yargı biçimindeki birbirinden bağımsız kuvvetlerden müteşekkil bir yapı olduğu hususu defaatle dile getirilmiştir. Yine bu çalışma içerisindeki çeşitli bölümlerde yer ve ilgisine göre protokol kuralları ihlaline dair çeşitli örnekler ilkesel biçimde serdedilerek izah olunmuştur. Tez çalışmasının bu bölümünde protokol yönetimi ihlallerine dair örnekler kurumsal bir yapı ekseninde incelenecektir. İnceleme konusunu oluşturan protokol ihlallerine bağlanan idari yaptırımlar mevzubahis edilecektir. Kamusal hayatın olağan akışının ağırlıklı idari faaliyetlerden ibaret olması hasebiyle adli, cezai yaptırımlar yerine idari yaptırımlar seçilmiştir. Mecra olarak da fiziki kaynaklar yerine kurumların resmi internet adresleri tercih edilmiştir. Bu seçimin yapılmasında da hâlihazırda bilgi teknolojilerinin kamu yönetimine etkisi, e-devlet uygulamalarının önemi ve şeffaf bir kamu yönetimi beklentisi etkili olmuştur. Kurum olarak da Hâkimler ve Savcılar Kurulu belirlenmiştir. Hülasa; üç ana güçten biri olan yargı erkinin başka bir anayasal erk olan yürütme erki gibi idari faaliyet çerçevesinde karara bağlamış olduğu idari yaptırımlar ele alınacaktır. Bu faaliyetin icrası da dijitalleşen dünyanın güncel gereklerine uygun olarak şeffaf bir biçimde internet sitelerinde yayımlanmış bilgilerin toplanıp derlenmesi ile ifade edilmeye çalışılacaktır. Hâkimler ve Savcılar Kurulu resmi internet sitesi olan www.hsk.gov.tr adresinin ana sayfasında, herkese açık bir şekilde paylaşılan örnek kararlar; kişisel ve kurumsal veri paylaşımı kurallarına riayet edilerek aşağıda tetkik edilecektir.

3.4.1. Hâkimler ve Savcılar Kurulu

Hâkimler ve Savcılar Kurulu Anayasa ile düzenleme altına alınmış kurumsal bir yapıdır. Anayasanın 159. Maddesi ile kurulun yapısı, oluşumu ve faaliyetleri düzenlenmiştir. Maddenin 7. Fıkrasında kurulun görevlerinden bahsedilmiştir. Bu görevlerden birisi de hâkimler ve savcılar hakkında disiplin cezası vermektir. Anayasanın anılan maddesine müstenit olmak üzere 6087 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu ile kurulun işleyiş, iş dağılımı, çalışma prensiplerine dair esaslar belirlenmiştir. Bu kanunun 4. Maddesinde de yine disiplin cezası verme görevi Anayasanın 159. Maddesindeki düzenlemeye paralel bir biçimde düzenleme

altına alınmıştır. 2802 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 62. Maddesinde de disiplin cezaları ve bu cezaları gerektiren durumlar ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Bahsi geçen maddedeki disiplin cezalarını nitelik olarak hafiften ağıra doğru olmak üzere; uyarma, aylıktan kesme, kınama, kademe ilerlemesini durdurma, derece yükseltilmesini durdurma, yer değiştirme ve meslekten çıkarma biçiminde sıralamak mümkündür.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu; kendisine idari yönden kamu yönetimi prensipleri doğrultusunda bağlı olan hâkimler ve savcılarının idari yönden iş ve eylemlerini değerlendirme yetkisini haizdir. Bilindiği gibi yargısal mekanizmanın işleyişi bağımsız bir şekilde yürümektedir. Ancak yargısal işleyişin dışında; özlük, tayin, terfi, disiplin gibi idari nitelik taşıyan konular yönüyle hâkimler ve savcılar anılan kurula bağlıdır. Bu sebeple; disiplin yaptırımları gerektiren durumlarda kurul gerekli tahkikatı müfettişler eliyle icra edip disiplin cezası verme yetkisini haizdir.

3.4.2. Disiplin Cezası Gerektiren Eylemler ve Protokol Yönetimi İlişkisi

Yasama, yürütme ve yargı erklerinin hepsinde görev yapan ve çeşitli sıfatları haiz olan görevliler mevcuttur. Milletvekilleri, kaymakamlar, subaylar, hâkimler, polisler, büyükelçiler vb. birçok sıfat ile devlet bünyesinde kamusal görevler üstlenen devlet görevlileri vardır. Bahsi geçen tüm kamu görevlileri açısından da disiplin kaideleri belirlenmiştir. Hepsinin bağlı olduğu kamu kurumu içerisinde bir disiplin kurulu teşekkül ettirilmiştir ve bu kurullar bünyesinde disiplin faaliyetleri yürütülmektedir. Bu çalışma bakımından tüm kamu kurumlarının disiplin kurulu kararları resmi internet siteleri üzerinden araştırılmıştır. Bu araştırma yapılırken de sembolik olması adına; yasama erki açısından milletvekilleri, yürütme erki açısından kaymakamlar, yargı erki açısından da hâkimler ve savcılarının karşılaştıkları disiplin kararları incelenmek istenmiştir. Hal böyle olmakla birlikte; milletvekilleri açısından TBMM internet sitesinde, kaymakamlar açısından da İçişleri Bakanlığı internet sitesinde disiplin kurulu kararlarının sistemli bir biçimde izah ve ifade edilmediği hatta örnek kararlara dahi rastlanmadığı müşahade edilmiştir. Yargı erki açısından yapılan araştırmada ise sistemli ve herkese açık bir biçimde tüm disiplin yaptırımlarına örnek teşkil edebilecek mahiyetteki olaylara dair emsal kararların kurumun internet sitesi olan www.hsk.gov.tr adresinde, ayrı ve görülebilir bir

kısımda olduğu izlenmiştir. Aşağıdaki bölümde bu örnek kararlar protokol yönetimi açısından tahkik ve izah edilecektir.

Çalışmanın önceki bölümlerinde defaatle ifade edildiği üzere; protokol kurallarını tek bir metin içerisinde sistemsal olarak düzenleyen bir metin bulunmamaktadır. Yapısı ve dinamiği gereği protokol kuralları bazen yazılı bazen de sözlü teamüller yoluyla varlık kazanmaktadır. Yazılı kaynaklar da kanun hükümleri, yönetmelik maddeleri, talimatnameler, yönergeler, emirler vb. çeşitli yazılı metinlerden ibarettir. Ancak; neredeyse hiçbir yazılı metinde protokol kurallarının sıralı ve sistemli bir biçimde ele alınmamış olduğu söylenebilir. Hâkimler ve savcıların disipline dair eylem ve söylemleri açısından da bu durum böyledir. Disipline ilişkin hükümlerin birçoğu protokol yönetimi açısından da ele alınabilir hükümlerdir. Bu hükümlerin ihlalinin karşılığı kurul tarafından idari yaptırım olarak belirlenmiştir. Kuşkusuz bu ihlaller aynı zamanda protokol açısından da saygınlık, itibar kaybı olarak nitelendirilebilecek durumlardır. Bu durumlar da hem kamu görevlileri açısından hem de bizatihi devletin hükmi şahsiyeti bakımından istenmeyen hallerdir.

3.4.3. Hâkimler ve Savcılar Kurulu Disiplin Kararlarının Protokol Yönetimi Açısından İncelenmesi

Yargı mensuplarının iş ve eylemlerine bağlanan disiplin yaptırımları uyarma, aylıktan kesme, kınama vb. şekilde hafiften ağıra doğru ilerleyen yaptırımlar silsilesinden ibarettir. Hem yol gösterici olması, hem de kamu yönetiminde hukukilik, şeffaflık ve etkinlik ilkelerinin yansıması olması bakımından kurulun disiplin karar örnekleri planlı, sistemli ve anonim bir şekilde kurulun internet sitesinde yayımlanmıştır (www.hsk.gov.tr). Başka herhangi bir Türk kamu kurumu internet sitesinde buna benzer bir sistematik dâhilinde açıklayıcı ve yol gösterici bölüm bulunmamaktadır. Bahsi geçen kararlarda ilgili kişi adı yerine unvanı zikredilmiştir. Karara sebep olan olayların tahmin edilebilme ve bu sebeple kişisel verilerin hukuka aykırı şekilde paylaşılması ihtimaline binaen tarihlere de yer verilmemiştir. Kararlar şu şekilde tasnif edilerek örneklenmiştir:

- Uyarma (10 karar)
- Aylıktan kesme (1 karar)
- Kınama (9 karar)
- Kademe ilerlemesini durdurma (2 karar)
- Derece yükselmesini durdurma (1 karar)
- Yer değiştirme (8 karar)
- Meslekten çıkarma (4 karar)
- Ceza tayinine yer olmadığı (2 karar)
- İşlemden kaldırma (2 karar)

Görüldüğü üzere 9 ayrı kısımda toplamda 39 karar örneği ile birçok kamu görevlisi açısından emsal teşkil edebilecek nitelikte kararlar seçilmiş ve kurumun internet adresinde yayımlanmıştır. İşbu tez çalışması açısından protokol yönetimi perspektifi ile değerlendirilmesi mümkün olan kararlara kurumun internet sitesi olan www.hsk.gov.tr adresindeki herkese açık kaynaktan (https://hsk.gov.tr/diplin-kararlari_1419) erişilmiştir. Bu kararlar; herhangi bir kişisel veri ihlaline mahal vermeden tez çalışması doğrultusunda aşağıda incelenecektir:

Bir hâkimin duruşma salonu içerisinde tartıştığı şikâyetçiye ve vekili olan avukata hitaben “...defol çık dışarı, defol terbiyesiz, benim mahkemem burası, sen nasıl avukat oldun...” minvalinde sarf ettiği cümlelerin uyarma cezası gerektirdiği belirtilmiştir (Hâkimler ve Savcılar Kurulu İkinci Daire Kararı, Uyarma, B-1). Protokol kuralları açısından bakıldığında; mahkeme hâkiminin konuşma ve davranış protokolüne aykırı davrandığı görülmektedir. Her şeyden önce kamusal hayatta sen, ben şeklindeki kelimeler değil siz, biz biçimindeki kalıplar tercih edilmelidir. Ayrıca; kamusal hayatın akışında avukat vb. kamu görevlilerine unvanları ile hitap edilmelidir. Tüm bunlar yapılırken de saygı ve nezaket çerçevesinde hareket edilmeli, kamusal otoritenin saygınlığını rencide edebilecek tarzda alelade hitap ve tavırlar asla benimsenmemelidir.

Bir yargı mensubunun kendisi hakkında üst yargı mercii tarafından düzenlenen kanun yolu değerlendirme formuna karşı itiraz dilekçesinde “...dikkatli

bir biçimde incelemenizi tavsiye ederim, dayanak gösterdiğiniz madde dahi kanunu okumadığınızı göstermektedir, kararı iyi okumadığınızı anlaşılmaktadır...” şeklindeki beyanatlarının uyarma cezası gerektirdiği ifade edilmiştir (Hâkimler ve Savcılar Kurulu İkinci Daire Kararı, Uyarma, B-3). Bu örnekte öncelikle göze çarpan husus; resmi yazışma kurallarına riayet edilmediği hususudur. Zira kanun yolu değerlendirme formları üst yetkili yargı mercilerinde görevli yargı mensupları tarafından alt yetkili yargı mercilerinde görevli yargı mensupları hakkında tanzim edilmektedir. Dolayısıyla itiraz eden yargı mensubunun dilekçesinin rica eder gibi değil arz eder mahiyette olması önemlidir. Bunun dışında; yazım dilinin sübjektiflikten uzak, objektif nitelikli olması da gereklidir. Kuşkusuz yazım dilinin saygı ve nezaket esaslarından uzak olduğu da açıkça görülmektedir.

Herhangi bir zaruri mazereti bulunmamasına rağmen sürekli olarak mesaiye geç gelen, duruşmalarının başlangıç saatlerini sürekli olarak aksatan bir hâkimin alışkanlık haline getirdiği bu davranışının uyarma cezası gerektirdiği belirtilmiştir (Hâkimler ve Savcılar Kurulu İkinci Daire Kararı, Uyarma, C). Bilindiği üzere kamusal hayatta mesai mefhumuna mümkün mertebe riayet edilmelidir. Randevular da zamanında icra edilmelidir. Randevular gibi elbette duruşmalar da zamanında yapılmalıdır. Çünkü duruşmaların gün ve saatleri davanın taraflarına yazılı ya da dijital yollarla tebliğ edilmektedir. Kişiler de günlük hatta haftalık ve aylık planlamalarını buna göre yapmaktadır. Bundan dolayı; bir hâkimin kendi kararı ile saatini ve gününü belirlemiş olduğu duruşmaya 1-2 saat gibi hoş görülmesi mümkün olmayan bir zaman dilimi kadar geç gelmesi bir protokol ihlalidir. Zira bu tutum her şeyden evvel hâkimin hem kendi mahkemesi ve dolayısıyla yargı erkine hem de vatandaşlara karşı büyük bir saygısızlık anlamı taşımaktadır. Bu tutum da kişiler ve kurumlar nezdinde itibar açısından menfi tesir yapacaktır.

Bir Cumhuriyet savcısının kendisine ait sosyal medya hesabında “...yeni oyuncaklarım, bunlara mermi almam için zam şart...” şeklinde yorum yaparak iki elinde tabanca bulunurken çekilen bir fotoğrafını paylaşmasından ibaret olan eyleminin uyarma cezası gerektirdiği kanaati hâsıl olmuştur (Hâkimler ve Savcılar Kurulu İkinci Daire Kararı, Uyarma, F-1). Bu örnekteki ihlal ilgili kişinin sosyal hayatı ile kamusal hayatının sınırlarını doğru çizememesinden ve bu sınırlara riayet etmemesinden kaynaklanmaktadır. Elbette iki elde silah bulunan bir pozdan ibaret

eylemin de farklı ve olumsuz bir karşılığı olması muhtemeldir. Ancak somut olay bağlamında değerlendirilecek olursa; kişi resmi statüsüne bağlı bir yorumu özel hayatındaki bir alanla karıştırmış ve ortaya çıkan paylaşım ile kamu görevlisi unvanına gölge düşürmüştür. Sosyal medyada bir kamu görevlisinin silahlarını teşhir etmesinin yanlışlığının yanında bir konuya dair eleştirisini dile getirdiği üslup da yine kamu görevlisinin vakarına yakışmamaktadır.

Cumhuriyet savcısı olarak görev yapan bir kamu görevlisinin beraber mesai yaptığı adliye personeli ile ceza infaz kurumu personeli arasında yapılan halı saha maçında verilen penaltı kararı sonrasında “...polis çağır sizi aldırırım, şunun ismini alın, terbiyesizler, bana kimse dokunamaz, ben ona yapacağımı biliyorum...” şeklinde sarf etmiş olduğu sözlerin uyarma cezası gerektirdiği izah edilmiştir (Hâkimler ve Savcılar Kurulu İkinci Daire Kararı, Uyarma, F-3). Mevzubahis olayda anılan kamu görevlisi öncelikle kamusal statüsünün kamusal yaşantıda geçerli olduğu kuralını ihlal etmiştir. Kamusal görev ve yetkilerin kişisel amaç ve çıkarlar dâhilinde kullanılmaması gereklidir. Bunun yanı sıra; her ne kadar halı sahada yapılan futbol müsabakası kamusal nitelik arz etmese dahi maç yapan kişilerin kamusal nitelik arz eden unvanları olması hasebiyle mümkün merteye devlet terbiyesi ve nezaketinin maç etkinliğinde de gösterilmesi gerekmektedir. Ancak somut olayda anılan kamu görevlisi hem kamusal sıfatını özel maksadı için kullanmış hem de içerisinde bulunduğu etkinlikte saygı sınırlarını fazlasıyla aşan bir üslup ve tavır sergilemiştir.

Bir yargı mensubunun yalnızca hâkim, savcı ve avukatların olduğu bir sosyal medya sitesinde “...mantık dışı iddiaları ondan başkası soruşturmaya dökemezdi zaten, belki savcı beyin sorduğu delilleri ona periler söylemiştir...” biçimindeki ifadelerinin kınama cezasına karşılık geldiği belirtilmiştir (Hâkimler ve Savcılar Kurulu İkinci Daire Kararı, Kınama, A-1). Burada bahsi geçen kişi öncelikle mesleki dayanışma düsturundan ayrılmış, akabinde de mesleğin itibar ve güven duygusunu zedelemiştir. Hangi mecra olursa olsun; kamusal nitelik arz eden bir olaya ilişkin resmi bir jargon ile tenkit yahut yorum yapılması gerekmektedir. Özel nitelik arz eden konuların genel mecralarda mevzubahis edilmesi son derece yanlıştır. Ayrıca; saygı ve nezaketten de asla vazgeçilmemesi gerekmektedir.

Cumhuriyet savcısı olarak görev yapan bir şahsın gittiği alkollü mekânda 3-4 şişe bira, 6-7 kere de şat bardak ile jager master marka alkollü içki tüketip akabinde dans ettiği, sonrasında çıkan tartışma neticesinde ilgilinin çağırdığı komiser muavinine hitaben tartıştığı kişilere kelepçe takma ve içeri alma şeklinde talimat verdiği olayda anılan yargı mensubunun hal ve hareketlerinin kınama cezası gerektirdiği mütalaa edilmiştir (Hâkimler ve Savcılar Kurulu İkinci Daire Kararı, Kınama, A-2). Bahsi geçen olayda fail olarak yer alan kamu görevlisinin hal ve hareketleri kişinin mesleğinin şeref ve nüfuzunu sarsıcı nitelikte olduğu izahtan varestedir. Bu olayda da kamusal görev şahsi menfaat için keyfi olarak kullanılmıştır. Ayrıca aşırı derecede alkol alınarak yine kişisel onur ve itibar zaafa uğratılmıştır. Bununla birlikte kişinin özel yahut sosyal hayatında kişilerle olan diyalogunda kullandığı üslup ve tavır da yine protokol açısından son derece hatalıdır.

Emrinde görev yapan adliye personeline, görevi icabı muhatap olduğu kişilere hitaben “...ben sizin ne olduğunuzu biliyorum, benim ağzımı bozdurmayın, hepiniz yavşaksınız, sen benle eşit misin, seni sürerim, bir işi beceremiyorsunuz...” minvalinde sözler sarf eden ve bu tavrı alışkanlık haline getiren bir hâkimin eylem ve söylemlerinin bütününe kınama cezası gerektirdiği değerlendirilmiştir (Hâkimler ve Savcılar Kurulu İkinci Daire Kararı, Kınama, D). Bu olay protokol açısından irdelendiğinde; öncelikle ilgilinin saygı ve nezaket kaidelerini hiçe saydığı görülmektedir. Kamusal hayatın akışında kişilerle aşırı derecede kaba ve saygısız şekilde konuşulması büyük bir ayıptır. Bir kişinin üstü olmak demek asta yönelik kaba ve rencide edici şekilde hitap edilebileceği yetkisinin olduğu anlamına gelmemektedir. Bu sebeplerle; bahsi geçen kamu görevlisi konuşma ve davranışlardaki protokol kaidelerini bütünüyle yok saymış ve bu suretle memuriyet nüfuz ve saygınlığını kötüye kullanmıştır.

Vergi mahkemesi üyesi olarak görev yapan bir hâkimin bir otele yabancı uyruklu bir kadın ile gittiği, otelde resmi nikâhlı olmadığı yabancı uyruklu kişi ile aynı odada kalmak için çalışanlara baskı yaptığı, akabinde otelde alkol aldığı, kapalı alanda sigara içtiği ve gelişen süreçte 5 günlük rezervasyonu bulunduğu otelden sabah saatlerinde sessizce ayrıldığı olaya istinaden başlatılan soruşturma sonrasında anılan kamu görevlisinin yer değiştirme cezası ile cezalandırılmasının uygun olduğu kanaatine varılmıştır (Hâkimler ve Savcılar Kurulu İkinci Daire Kararı, Yer

Değiştirme, A-1). Bu örnekte de kamu görevlisi şahıs memuriyetinin nüfuzunu şahsi çıkarı için keyfi bir biçimde kullanmak suretiyle görevinin itibar ve nüfuzunu temelinden sarsmıştır. Otel çalışanlarına karşı tavırları ile saygı ve nezaket sınırlarını fazlasıyla aşmıştır. Protokol yönetimi gereğince her kamu görevlisi sosyal ve özel hayatında da belli başlı kalıplara uymak zorundadır. Hele ki resmi kisvesinin zikredildiği ortamlarda kamu görevlisi düsturuna yaraşır bir konuşma ve hitabet sergilemelidir. Somut olay bağlamında ise protokol kurallarının tamamıyla aksine bir üslup ve tavır seçilmiştir.

Karar örneklerinde açıkça görüldüğü üzere; Hâkimler ve Savcılar Kurulu vermiş olduğu disiplin kararlarında aynı zamanda birer protokol ihlali niteliği arz eden olaylar silsilesinde gerekli idari yaptırımları uygulayarak kişilere uyarma, kınama, yer değiştirme gibi çeşitli cezalar vermiştir. Benzer uygulamaların başka kurumlar nezdinde de yaşandığı hususunda bir duraksama yoktur. Ancak başka kurumlar bünyesinde yapılan disiplin soruşturmaları neticesinde verilen kararların bu şekliyle arz ve izah edildiği bir sistematik yapı görülmemektedir. Bu yönüyle Hâkimler ve Savcılar Kurulu bir hususta daha öncülük etmiştir. Sosyal Medya Kullanım Rehberi, Türk Yargı Etiği Bildirgesi gibi düzenleyici mevzuat çalışmaları ve personel üzerindeki uygulamaları ile güven veren ve etkin bir profil çizen kurul; kendi mensuplarının örnek disiplin kararlarını kendi internet sitesinde yayımlamak suretiyle şeffaf, hakkaniyetli, dijital çağa uygun bir tavır benimsemiştir. Türk Kamu Yönetimi açısından diğer kurum ve kuruluşlardan da benzer davranışları sergilemeleri beklenmektedir. Bu durumun daha etkin, verimli ve hızlı bir kamusal hizmet sunumuna olumlu katkı sağlayacağı açıktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlker topluluklar ve kabilelerden tarım toplumuna, tarım toplumundan da sanayi toplumuna ve nihayetinde bilgi toplumu olarak adlandırılan günümüz dünyasına kadar insanlar çeşitli etkileşimler yaşamış, farklı iletişim yolları denemiş ve en nihayetinde insan olmanın gereği olarak toplu yaşam bilincine erişmiştir. Bu bilinç üzerine müspet ve müşterek ihtiyaçların giderilmesi bakımından ortak akla, üstün otoriteye, millet lehine hizmet etmeye odaklı bir kapsayıcı yapı çeşitli milletler nezdinde inşa edilmiştir. Her dönemin kendi şartları çerçevesinde oluşan paradigmlar ile devlet yapıları farklı misyonlara bürünebilmiş, yapıcı veya yıkıcı etkileri olabilmıştır. Kuşkusuz devletler bizatihi milletler eliyle inşa edilmiş birer hükmi şahsiyettir. Bu hükmi şahsiyetin tüm faaliyetleri de yine birer insan olan kamu görevlileri eliyle icra edilmektedir. İcra edilen yahut edilmeyen faaliyetler doğrultusunda da tarih bilimi günümüz dünyasına kadar birçok devletin yıkılışına yahut yükselişine şahadet etmiştir.

Günümüz çağı bilgi toplumu ve dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem; bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin etkisiyle oldukça hızlı değişim gösterebilen bir dönem olma hüviyetindedir. Toplumdaki bireylerin birbiri ile olan iletişimi kadar dünya üzerinde var olan bireylerin birbirleri ile olan etkileşimi de hızlı ve etkin bir şekilde icra edilebilmektedir. Birbirlerine fiziksel açıdan epey uzakta olan insanlar birkaç saniyelik enerjiler ile birbirlerine ulaşabilir olmuşlardır. Sosyal medyanın da ortaya çıkması ve insanlar arasında kullanım sıklığının genele teşmil etmesi ve birçok insanın birden fazla sosyal medya platformu üzerinde kullanıcı hesabının oluşması ile kişilerin birbirleriyle hayatlarının kesiştiği alanlar epey fazlalaşmıştır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri insanları ve haliyle toplumları etkisi altına alıp dönüştürdüğü kadar devletleri de dönüştürmüştür. Şüphesiz dönüştürmeye de devam edecektir. İnsanlığın dönüşüm ve değişimi gibi devletler de elbette değişmiş ve gelişmiştir. Tarihin çeşitli zaman dilimlerinde dönemsel koşullar doğrultusunda farklı yapılara bürünen devletler günümüzde de yine dönemsel şartların etkisi altında varlıklarını sürdürmektedir.

Yapısı gereği insanların diğer insanlarla ilişki kurmaları doğal bir seleksiyon gereğidir. Tıpkı insanlarda olduğu gibi devletler için de bu durum böyledir. Zira insanların ihtiyaçlarını gidermek, sorunlarını çözmek, daha müreffeh bir iklimde varlıklarını devam ettirmesini sağlamak gibi görevler ve sorumluluklar üstlenen devletlerin diğer devletler ile iletişim kurması da gayet tabiidir. Bununla birlikte devletlerin iletişimi yalnızca devletler ile değil bizatihi kendisini ortaya çıkaran toplumu oluşturan bireyler ile de çeşitli iletişim ve münasebetleri mevcuttur.

Anayasal açıdan bakıldığında Türkiye şekli olarak bir Cumhuriyet olarak nitelendirilmektedir. Halkın; kendisini idare etmesini istediği yöneticileri bizatihi doğrudan oy vermek suretiyle seçerek göreve getirdiği bir sistem olarak nitelendirilebilecek cumhuriyet rejiminin büründüğü şekil elbette her devlette aynı şekilde tezahür etmemektedir. Kimi cumhuriyetler totaliter ve otoriter yapıda olmakla beraber kimileri ise demokratik ilkeler doğrultusunda vücut bulmaktadır. Anayasanın çizdiği portreye göre Türkiye Cumhuriyeti de demokratik, insan haklarına saygı duyan bir hukuk devletidir. Yazılı metinde olduğu kadar icraat açısından da Türkiye Cumhuriyeti Devletini demokratik ve hukuki olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır.

Geçmiş dönemlerde kurulan ve hüküm sürmüş olan Türk devletlerinin nihai temsilcisi Türkiye Cumhuriyetidir. Günümüzdeki mevcut yapısı ve tüm varlığıyla geleceğe yürüyen Türkiye Cumhuriyeti; hem iç hem de dış ilişkiler boyutunda her zaman varlığını hissettiren, aktif bir yapı sergileyen, icracı bir tarz geliştiren, sorumluluk alan, sahada olan, dünyanın sosyal ve kültürel mirasına kalıcı eserler bırakan, yüksek haysiyet ve şahsiyet sahibi bir geleneğe sahiptir. Bu gelenek doğrultusunda inşa edilen her devlet açısından benzer tasviri yapmak mümkündür. Zira tarih boyunca insanlık âlemine sayısız müspet katkıda bulunan medeniyetlerden birisi Türk medeniyetidir.

Her devlette olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti Devleti açısından da yürürlükte olan bir işleyiş düzeni mevcuttur. Bu düzen diplomatik alanda olduğu gibi yerel düzeyde de geçerlidir. Adli, idari, askeri, akademik, diplomatik, mali, siyasi, mülki vb. şekilde birçok alana ayrılarak detaylandırılabilen her alanın da elbette kendi iç dinamikleri ölçüsünde ayrı bir işleyiş mekanizması mevcuttur. Hükmi bir

şahsiyet olan devlet tüm bu işleyişe dair icracı yönünü kamu görevlileri eliyle yerine getirmektedir. Diplomatik alanda büyükelçiler, mülki alanda kaymakamlar, yargısal alanda hâkimler, yasama alanında milletvekilleri, akademik alanda akademisyenler, askeri alanda subaylar başta olmak üzere kendilerine çeşitli unvanlar tevdi edilmiş olan kamu görevlileri eliyle devletin işleyiş ve akışı kesintisiz bir biçimde sürdürülmektedir. Bu akışın da elbette kendine has bir doğası, yapısı, iklimi mevcuttur. İşte protokol kuralları da tam olarak kamusal yaşantının ruhu, özü ve işleyiş kaidesidir. Her ne kadar protokol kavramı Fransız kökenli bir kelime olması hasebiyle kendisine önyargılı yaklaşılın, sosyetik bulunan, jakoben olarak yorumlanan bir kavram olsa da; aslında protokol kurallarını bizatihi devlet terbiyesi şeklinde terennüm etmek doğru olacaktır.

Türk devletleri geleneğinde devlet terbiyesi her dönem var olan, titizlikle uygulanan, üzerinde önemle durulan, aykırılıkları ciddi yaptırımlara bağlanan bir durumdur. Bu minval üzere Türk devletlerinin ekseriyetinin protokol kuralları konusunda hassas ve örnek bir devlet olduğu çıkarımı rahatlıkla yapılabilecektir.

Her devlet beynelmilel sahnede muasır, şerefli, prestijli bir devlet görünümüne bürünmek ister. Muhakkak bunun yolu da güçlü ve iradeli olmaktan geçer. Ancak yalnızca güçlü olmanın yeterli olduğunu söylemek doğru değildir. Güçlü olmanın yanı sıra demokrasinin ruhuna gerçekten inanan ve bunu tatbik eden bir yapı şarttır. Ayrıca insan haklarına saygı duyan ve bu hakları koruyan, özgürlükleri dengeli ve güvenli biçimde vatandaşına sunan bir devlet görüntüsüne erişmek de gerekmektedir. Tüm bunların yapılması elbette bir düstur dâhilinde hayata geçirilmektedir. Bu düsturu genel itibarıyla devlet terbiyesi kavramını dolduran ve derinleştiren protokol yönetimi kavramıyla ilişkilendirmek gerekmektedir.

Protokol kuralları devlet görevlilerinin devlet yaşantısında icra edilen kamusal mahiyetteki iş ve işlemlerinde uyması gerekli olan görgü ve nezaket kurallarıdır. Sosyal hayattaki görgü ve nezaket kurallarının kamusal yaşantıdaki karşılığını protokol kuralları oluşturmaktadır. Görgü ve nezaket gündelik yaşantıdaki bireysel insan ilişkilerinde önemli olduğu kadar devlet yaşantısında da büyük önem arz etmektedir. Hatta bu önemin kamusal yaşantıda çok daha fazla olduğu

söylenebilir. Bunun sebebi elbette ki devlete toplum nazarında atfedilen önem ve güven ile yüklenen misyondur. Çünkü devlet bizatihi insanların ortak ve elzem gereksinimleri doğrultusunda var olmuştur. Devletin fonksiyonlarını icra etmesi insanların da birçok gereksinimini karşılaması anlamına gelecektir.

Protokol kuralları saygınlık, onur ve temsil esaslarına dayanır. Bu esaslar dâhilinde oluşan kurallar bazen sözlü bazen de yazılı kaynaklarda yer alır. Devletin verdiği vazife ve yetkiler doğrultusunda emek ve mesai harcayan devlet görevlileri bu ilkeleri benimsemekle mükelleftir. Akabinde ise gerekli olan tüm protokol kurallarına vakıf olmak ve bu kuralları icra etmekle yükümlüdür. Çünkü her kamu görevlisi uhdesinde çalıştığı devleti ve dolayısıyla milletini temsil etmektedir. Haliyle her kamu görevlisi temsil konusunda şahsi değil kolektif düşünmeli, organizasyon bilinciyle hareket etmelidir. Aynı zamanda temsil ettiği yapının itibarını korumak, onurunu yüceltmekle de mükelleftir. Devletlerin itibarı milletlerin itibarıdır. Medeniyetler âleminin saygın bir üyesi olmanın yolu şeref ve itibarı koruyup kollamak ve yüceltmekten geçmektedir.

Protokol yönetimi hususunda hassasiyet gösteren, kuralları hakkıyla icra eden, devlet terbiyesi ruhunu karakter edininip hem kamusal hem şahsi hayatında yaşatan, belli bir disiplin içerisinde yetişmiş çokça kıymetli kamu görevlisi mevcuttur. Hatta kamu görevi olmayan birçok birey dahi bu düsturu kendi yaşantısında ilke edinmekte, nispeten buna göre yaşam sürebilmektedir. Kavramsal saygı ve farkındalık hususunda pek bir mesele bulunmamaktadır. Protokol yönetimi hususundaki asıl mesele protokol kurallarının bir sistematik doğrultusunda uygulanması gerekliliğidir.

Kamu görevlilerinin bazıları protokol kurallarını çok iyi bilmekte ve uygulamakta bazıları ise iyi bilmesine rağmen uygulama açısından gerekli hassasiyeti göstermemektedir. Bir de kamu görevlileri içerisinde protokol kurallarını neredeyse hiç bilmeyen yahut yanlış bilen bir grup da mevcuttur. Tam da bu aşamada söylenilmesi gereken kamu görevlilerinin protokol doğrularını iyi bilmesi ve uygulaması gerektiği hususunda yeknesak bir ahengin ortaya konulması gerektiğidir. Bunun öncelikli yolu protokol kurallarına dair iyi bir eğitimden geçmektedir.

Kamusal yaşantıda yapılan protokol yanlışları her dönem karşımıza çıkmaktadır. Tarihte bazı devletlerin arasında neredeyse savaşlara dahi yol açabilecek olan protokol yanlışları günümüzde de her boyutta görülebilmektedir. Bilhassa sosyal medyanın kullanım sıklığı ile paralel olarak kamu görevlilerinin protokol açısından yapmış olduğu yanlışlar çok seri şekilde kamuoyunun gündemine oturabilmekte, tepkiler adeta bir çığ gibi büyüebilmektedir. İnsanlar nezdinde kamu kurumlarının ve devletin itibarı ne yazık ki hemen sorgulanabilmekte ve akabinde de kamu görevlileri eliyle kurumların bozulan imajını düzeltmek için ani müdahaleler yapılmak zorunda hissedilmektedir. Elbette ortalama zekâ seviyesine sahip olan, dürüst, makul, iyi niyetli bir kamu görevlisinin kasti suretle itibar sarsıcı hareketlerde bulunabilmesi kötü niyetli bir yaklaşım olma ihtimaline sahiptir. Hal böyle olmakla birlikte her ne kadar kasten olmayıp sehven olsa da protokol kurallarına aykırılık halleri ne yazık ki beraberinde çeşitli sorunları getirebilmektedir. Yapılan hatalar bazen kurumlar arası münasebetleri bozabilmekte, bazen de vatandaşların kendi devletine karşı soğukluk hissetmesine yol açabilmektedir. Her ne olursa olsun bu yanlışların kamu yönetimi açısından olumsuz bir durum olduğu açıktır. Geciken işlemler, aksatılan etkinlikler, yanlış icra edilen uygulamalar vb. birçok husus kamudan hizmet beklentisi içerisinde olan vatandaşların beklentisini ne yazık ki alt tatmin eşiğine doğru itebilmekte ve bu durum da çeşitli mağduriyetlere yol açabilmektedir. Hele ki bazı yanlışların kişisel olarak algılandığı durumlarda ne yazık ki çok daha ağır hatalar zincirleme biçimde birbiri ardına patlak verebilmektedir.

Tüm açıklamalar ışığında; Türk Kamu Yönetiminde protokol yönetimindeki ihlallerin sebeplerini genel hatlarıyla şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Türkiye’de kamu yöneticileri protokol yönetimi hususunda yeterli eğitime tabi tutulmamaktadır. Yazılı sınavlar ve akabinde yapılan mülakatlar vasıtasıyla kamuya personel alımı genel uygulamadır. Bu uygulama ile kamuya alımı yapılan kişilerin hem meslek öncesi hem de meslek içi eğitimlerinde protokol yönetimine yeterli önem verilmemektedir.
- Protokol kurallarının ne olduğu hususunda yalnızca kamu görevlileri açısından değil tüm vatandaşlar nazarında büyük bir bilgi eksikliği

mevcuttur. Bu bilgi eksikliğinin de öncesinde kavrama dair herhangi bir farkındalık oluşturma çabası da bulunmamaktadır.

- Kamusal hayatın akışı içerisinde görev yapan kamu görevlileri başta olmak üzere kamusal hizmetlerin akışından istifade eden bireylerce protokol kuralları hususunda bilgi sahibi olunsa dahi bu kuralların uygulanması ve işleyişine dair yeterli pozitif katkı sağlanmamaktadır. Protokol kuralları birçok kişi tarafından gereksiz, yersiz ve hatta faydasız dahi görülebilmektedir.
- Neredeyse tüm kavramların bir mevzuat dâhilinde düzenlendiği bir ortamda protokol kurallarının derli toplu bir mevzuatının olmayışı büyük bir eksikliklerdir. İçerisinde genel ve özel normların ihtiva edildiği bir mevzuat açığı bu alandaki en büyük eksikliklerdendir.
- Protokol kurallarının uygulanması ve uygulanmaması durumlarına yönelik uygulamada yeterli karşılık bulunmamaktadır. Kural ihlallerinin daha somut yaptırımlara bağlandığı, kuralların uygulanışındaki ekstra çaba ve hassasiyetlerin ise ödüle tabi tutulduğu bir sistem inşa edilmelidir.
- Protokol kurallarının uygulanışı açısından özel kalem müdürlükleri gibi birimlerin yetersiz kalabildiği uygulamada görülmektedir. Bu sebeple; tıpkı Osmanlı'da olduğu gibi teşrifat gibi bir kamusal sınıf ihdası ile protokol birimlerinin yalnızca protokol işleriyle uğraştığı bir yapı gereklidir.

Türk Kamu Yönetimi uygulamalarında protokol kurallarına dair ihlallerin genel sebepleri bu şekildedir. Elbette bu sebeplerin daha özel ve ayrıntılı şekilde ele alınması da muhtemeldir. Genel sorunların çözümü halinde ihlal sorununun da ekseriyetle ortadan kaldırılması mümkündür. Protokol yönetiminde yaşanan sorunlara dair birtakım çözüm önerileri aşağıda sunulmuştur:

- Ülkemizde protokol kurallarının uygulamadaki mevcut haline dair sorunların temelindeki en önemli husus bu alana dair eğitim eksikliğidir. Elbette her alanda olduğu gibi bu alanda da eğitimin çok önemli olduğu hususu izahtan varestedir.

Türkiye’de eğitim faaliyetinin temeli Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren ilkökul, ortaokul ve lise eğitimleri ile atılmaktadır. 4’er yıllık dönemler halinde toplam 12 yıl süren temel eğitime ekseriyetle tüm çocuklar 6 yaşının ikmalinden sonra katılmaktadırlar. Öncelikle ilkökul seviyesindeki çocukların aldığı temel derslerden biri olan hayat bilgisi dersinde çocuklara devlet, millet, halk, kültür, örf, gelenek, terbiye, nezaket, ahlak gibi kavramlar ve değerler seviyelerine uygun biçimde öğretilmelidir. İlkokul seviyesinde olup da hem okulunda hem de ailesinde görgü ve nezaket kavramlarını öğrenemeyen bireylerin ilerleyen zamanlarda protokol eğitimi hususunda bir nebze zorlanacakları aşikârdır. İlkokul eğitiminden sonraki dönemlerde aynı temel kavramlar seviyelere uygun şekilde derinleştirilmeli ve akabinde gelişen aşamalarda eğitim ve öğretim faaliyeti sosyal bilgiler, tarih, vatandaşlık bilgisi gibi dersler ile devam ettirilmelidir.

Ülkemizdeki çeşitli üniversitelerde genellikle iktisadi ve idari bilimler fakülteleri ile siyasal bilgiler fakültelerinde genelde kamu yönetimi ya da siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümü mevcuttur. Bu bölümün mevcut olmadığı üniversiteler azınlıktadır. Ülkemizde görev yapan mülki idare amirlerinin birçoğu iktisadi ve idari bilimler fakültesi ile siyasal bilgiler fakültesi mezunudur. Bundan dolayı hem bu fakültelerde ve özellikle kamu yönetimi bölümlerinde protokol kurallarının ayrıntılı şekilde okutulduğu dersler açılmalıdır. Protokol kuralları hususunda üniversitelerde ne yazık ki akademik olarak herhangi bir çalışma yok denecek kadar azdır. Zira bu alanda yazılan makale ve tez çalışması da çok sınırlı sayıdadır. Bu sebeple bu alana dair üniversitelerde yeteri kadar krediye sahip ve mümkünse uygulamalı ve karşılaştırmalı şekilde protokol kuralları ve yönetimi dersi müfredata eklenmelidir. Bu ders kapsamında düzenli olarak kurum ve kuruluş ziyaretleri yapılmalı, çeşitli tören ve etkinliklere katılımlar sağlanmalı, yerinde incelemeler yapılmalı, derslere çeşitli kamu görevlilerinin davet edilmesi ile bilgi alışverişinde bulunulmalıdır. Bu alanda yapılan akademik eğitimlerin

içeriğinin yalnızca teorik safhada kalması önlenerek uygulamaya dönük çeşitli eğitim modülleri oluşturulmalıdır.

Üniversitelerin akademik çalışmalarının dışında bazı kurum ve kuruluşlar çeşitli alanlarda mesleki eğitimler vermektedir. Bunun en özel ve güzel örneklerinden birisi TODAİE olarak bilinen Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsüdür. İdari sahada memurların olgunlaşmasını sağlamak ile idare sanatında memur yetiştirmek amacıyla 1952 yılında kurulan TODAİE; kapatıldığı 2018 tarihine kadar çok sayıda bürokrata eğitim vermiş, birçok kamu görevlisinin kamu yönetimi disipliniinde olgunlaşmasına vesile olmuştur. 7163 Sayılı Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Kanunu ile yasal dayanağı da bulunan TODAİE’de çeşitli alanlarda yüksek lisans ve doktora eğitimi verilmiştir. Bu kurum içerisinde nice kaymakam, hâkim, savcı, subay vb. devlet memurları mesleklerine dair eğitimler almışlardır.

TODAİE gibi alanında etkin ve yetkin kurumlardan bir diğeri de Türkiye Adalet Akademisidir. Geçmişte değişik isimler ile var olan ve bir dönem kapanan Türkiye Adalet Akademisi; nitelikli hâkim ve Cumhuriyet savcısı yetiştirmek, meslek öncesi eğitim ile meslek içi eğitimler vermek gibi faaliyetler üstlenmektedir. Ayrıca; avukatlar, hukuk sınıfı subaylar gibi kamu görevlilerine de çeşitli eğitimler bu kurumda verilmektedir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş yapılan anayasa referandumu sonrasında yeni sistemle kurumlar arasında uyum sağlanması adına çıkarılan çeşitli kararnameler mevcuttur. Bu kararnamelerden 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 9 Temmuz 2018 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanması ile birlikte hem TODAİE hem de TAA kapatılmıştır. Bu kurumların kapatılması neticesinde TODAİE’nin faaliyetleri Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne, TAA’nın faaliyetleri de Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığına devredilmiştir. Kuşkusuz bu karar birçok kesim tarafından eleştiri konusu yapılmıştır. Zira bu gibi kurumlar alanında özel eğitimler veren, nitelikli elemanlar yetiştiren kurumlardır. Bu minval

üzere olduğu anlaşılmış olacak ki kapanan Türkiye Adalet Akademisi çok kısa bir süre sonra yeniden kurulmuştur. 2 Mayıs 2019 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Türkiye Adalet Akademisi kamu tüzel kişiliğini haiz olmak üzere yeniden kurulmuştur. Bu yapı içerisinde yetişen hâkim ve Cumhuriyet savcıları meslek öncesi eğitimlerinde protokol kuralları hususunda eğitim almaktadır. Benzer bir kararın TODAİE açısından alınması da son derece faydalı olacaktır. Çünkü iyi bir kamu hizmeti alabilmek için iyi yöneticiler şarttır. Bunun için de her düzeyde yönetici yetiştiren ve yöneticileri her dönem periyodik olarak eğitime faaliyeti sürdüren, çağdaş vizyona sahip ulusal bir kamu yönetici okulu şarttır. Kuşkusuz bu okul da ülkemizde yarım asırdan fazla bir zaman zarfında bu misyonu üstlenen TODAİE'dir (Bilgin, 2015, s. 341). Osmanlı Devleti döneminde Enderun Mektebinde yıllarca devlet görevlisi yetişmiş, yetişen devlet görevlileri teşrifat dersi almışlardır. Modern Enderun olarak da bilinen TODAİE tıpkı Osmanlı'da olduğu gibi Cumhuriyet döneminde sayısız devlet mensubunun yetişmesine hizmet etmiş, protokol kuralları hususunda kamu görevlilerinin gerekli olgunluğa erişmesini sağlamıştır.

TODAİE ve TAA gibi kurumların yanı sıra; protokol kurallarının eğitimi hususunda her bakanlığın kendi özel birimleri eliyle meslek öncesi ve meslek içi eğitim programları düzenlenmelidir. Bilindiği üzere her bakanlık teşkilatının başında bakan bulunmaktadır. Teşkilat şemasında bakanın altında ekseriyetle dört ya da beş bakan yardımcısı yer almaktadır. Bakan yardımcılarının da altında müstakil daire başkanlıkları ile genel müdürlükler mevcuttur. Bu birimlerden bazıları hemen her bakanlıkta mevcuttur. Örneğin; personel genel müdürlüğü, teftiş kurulu başkanlığı, destek hizmetleri dairesi başkanlığı gibi birimler tüm bakanlıklarda vardır. Bu gibi birimlerden birisi de eğitim dairesi başkanlığıdır. Her bakanlık kendi bünyesindeki eğitim dairesi başkanlığı eliyle çeşitli eğitim faaliyetleri icra etmektedir. İşte bu birimin protokol kurallarının eğitimi hususunda çok daha etkin ve kapsamlı eğitim vermeleri gerekmektedir. Zira her birimin kendi içinde de bir protokolü

mevcuttur. Bundan dolayı eğitim dairesi başkanlıkları eliyle bakanlıklar ile bağlı birimlerde görev yapan tüm kamu görevlilerinin gerekli protokol kuralları eğitimini meslek öncesinde almaları, mesleğe başladıktan sonra da periyodik aralıklarla meslek içi eğitim faaliyetleri kapsamında eğitimlerini güncellemeleri gerekmektedir. Bu eğitimler yalnızca merkez teşkilatlarında değil yerel teşkilatlarda da yapılmalıdır. Taşrada faaliyet gösteren tüm birimler için de zorunlu eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir. Bu eğitim faaliyetlerinin icrasında dijital imkânların da kullanılmasına dikkat edilmelidir. Kuşkusuz bu faaliyetler çeşitli bakanlıklarda yapılmaktadır. Ancak burada asıl olması gereken; her bakanlığın protokol eğitimi faaliyetini tıpkı bir okul müfredatı gibi belirlemesi ve bu müfredatı düzenli olarak istisnasız her personel açısından gerekli şekillerde işlemesidir.

Bakanlıkların dışında nevi şahsına münhasır olan ve bakanlık hiyerarşisinin dışına çıkabilen çeşitli kurum ve kuruluşlar vardır. Bu birimlerin de kendi dinamik ve geleneklerine uygun biçimde protokol kuralları eğitimi hususunda gerekli eğitim faaliyetlerini yürütmeleri gerekmektedir. Örneğin; Yargıtay, Danıştay gibi yüksek yargı mercilerinin kendi bünyelerinde çeşitli birimler oluşturarak adli protokol hususunda eğitim faaliyetleri düzenlemeleri yerinde olacaktır. Kuvvet komutanlıklarında ilgili birimler eliyle askeri protokol eğitimi verilmesi gerekmektedir. Elbette hâkimler, Cumhuriyet savcıları, subaylar, mülki idare amirleri, hariciyeciler meslek öncesinde protokol kuralları hususunda eğitim almaktadırlar ancak bu eğitimin meslek içerisinde de bazı dönemlerde icra edilmesi faydalı olacaktır. Bunun dışında üniversitelerde de bilhassa akademik protokol hususunda gerekli adımlar atılmalıdır.

Protokol kuralları ile ilişkisi olan çeşitli kavramlar ve değerler hususunda da çeşitli eğitim faaliyetleri tertip edilmelidir. Örneğin etik eğitiminin protokol ile yakın bir ilişkisi vardır. Bir mesleğe dair ahlaki kurallar bütününden haberdar olmayan bir kamu görevlisinin protokol hususunda başarılı olabilmesi pek mümkün gözükmemektedir. Benzer

şekilde protokolde hitabet ve davranış büyük önem arz etmektedir. İyi bir hitabet ve davranış için diksiyon eğitimi, beden dili eğitimi, etkili iletişim teknikleri gibi eğitimler önemli olabilmektedir. Bu alanlardaki eksikliklerin giderilmemesi halinde protokolde hitabet ve davranış istenen neticeye ulaşamayacaktır. Yine sosyal medyada protokol kurallarının iyice sindirilmesi ve bu alanda olgunlaşma için sosyal medya okuryazarlığı konusunda yeterli bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Aksi halde sosyal medyada yanlış etkileşimler yanlış sonuçlara yol açabilecektir. Bir ilimizde yaşayan bir vatandaş sosyal medya hesabından yanlışlıkla yaptığını iddia ettiği beğeniye istinaden Cumhurbaşkanına Hakaret suçu yönünden hakkında başlatılan soruşturma kapsamında şüpheli sıfatıyla ifade vermiştir (www.cumhuriyet.com.tr). Kuşkusuz böyle hadiselerin kamu görevlilerinin başına gelme ihtimali de mevcuttur. Bulunulan sosyal medya platformu için gerekli asgari bilgiye sahip olmak yanlış etkileşimlerin yol açacağı sorunları da önleyecektir.

Yapılacak eğitim faaliyetleri neticesinde; kamusal iş ve işlemlerde protokol kuralları iyice bilinip uygulama alanı bulacak, iş kalitesi artacak, kamu görevlilerinin güven, verim, tatmin ve aidiyet hissiyatı derinleşecektir. Bu vesileyle kamuda iş ahengi tesis edilecek, yanlış anlamalara mahal verilmesinin önü alınacak, devlet gelenekleri daha güçlü bir biçimde geleceğe aktarılacak ve nihayet kişisel, kurumsal ve milli itibarın muhafaza edilmesi sağlanacaktır (Pınar, 2018, s. 53).

- Hemen her alanda olduğu gibi protokol kurallarının tatbiki de birtakım yazılı ve sözlü kurallara tabi tutulmuştur. Gerek uluslararası gerekse ulusal düzeyde, devletin devletlerle ya da devletin bireylerle olan iletişim ve münasebetlerinde uygulanan protokol kuralları da yazılı olan ya da olmayan kurallar çerçevesinde uygulanmaktadır. Kamusal yaşantı içerisindeki ağırlama, karşılama, uğurlama, ziyaret, tören vb. birçok etkinlik yazılı olan ve olmayan protokol kuralları çerçevesinde icra edilmektedir. Yazılı olmayan kurallar genel itibarıyla kurumsal teamüllerdir. Yazılı olan kurallar ise çeşitli mevzuat hükümleri çerçevesinde sınırları belirgin olan bir alana yayılmıştır. Güncel

uygulamalar açısından gerçekçi bir yorum yapılacak olursa; her ne kadar mevzuat sayısı epey fazla görünse de protokol kuralları hususunda ciddi bir mevzuat sorunu mevcuttur. Sorunu izah etmek için hukuki bir örnek üzerinden anlatım yerinde olacaktır. Birçok alanda olduğu gibi suç ile mücadele konusunda da çeşitli politikalar yapılmaktadır. Bu politikalar kapsamında yasama meclisi çeşitli kanunlar çıkarmakta, yürütme meclisi idari yetkilerini bu kanunlar çerçevesinde icra etmekte ve hukuki ihlal hallerinde de yargısal mekanizma kanunlara göre yaptırımlar belirlemektedir. Bu açıdan bakıldığında; öncelikle suçun ne olduğu esasının tanımlandığı ve izah edildiği Türk Ceza Kanunu gibi bir kanun gereklidir. Sonrasında ise suçlara ilişkin yargısal usulün ne şekilde pratiğe döküleceğinin Ceza Muhakemesi Kanunu gibi bir kanuni düzenlemeye ihtiyacı vardır. Benzer şekilde boşanma konusunun esası Türk Medeni Kanununda, boşanma davası gibi davalara ilişkin usul normları ise Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenleme altına alınmıştır. İşte protokol yönetimi hususunda da bu şekilde bir mevzuat çalışmasına ihtiyaç vardır. Protokol kurallarının “ne” olduğunu genel olarak ortaya koyan esaslar ile bu esasların “nasıl” icra edileceğini ortaya koyan usul kaidelerinin ayrı ayrı ya da tek bir mevzuat ile ortaya konulması gerekmektedir. Bu konuda yapılması gereken de bir kanuni düzenlemedir. Tüzük yahut yönetmelik gibi alt seviyeli mevzuat düzenlemeleri uygulamadaki ihtiyaca karşılık vermemektedir. Bir vatandaş eline bir Türk Ceza Kanunu kitapçığı aldığı anda yahut internette dijital olarak kanun metnine eriştiğinde; herhangi bir maddeyi okuduğunda hangi suçun nasıl bir karşılığı olduğunu rahatlıkla idrak edebilmektedir. Protokol kuralları hususunda da böyle bir kanuni düzenleme olması şarttır. Bir kamu görevlisinin icra ettiği bir fiilin protokole dair karşılığının ne olduğunu rahatlıkla görebileceği genel ve tek elde toplanmış bir mevzuata ihtiyaç vardır.

Protokol kurallarının belirgin olması, tüm kamu görevlileri tarafından bilinir olması gerekmektedir. Konjonktür, siyasal irade yahut başka bir dönemsel parametreye göre ortaya konulan idari kararlar genel itibarıyla karışıklıklara mahal vermektedir. Bundan dolayı protokol

yönetimini düzenleyen kapsayıcı bir kanun şarttır. Bu kanun içerisinde protokolün ne olduğu, amacı, kapsamı, uygulama alanları, çeşitleri, listeleri gibi ihtiyaç duyulan ve uygulamada karşılaşılan tüm durumlar açıkça zikredilmelidir. Aynı ayrı düzenlemeler ile bazen kanunlarda bazen yönetmelik gibi mevzuatlarda bulunan tüm hükümler bir araya getirilmelidir. Bütün etkinliklere yer veren, ulusal bayramlar gibi özel günlerin pratiğini ortaya koyan tüm kaideler tek bir mevzuat içerisinde toplanmalıdır. Protokol konusunda kendisini geliştirmek isteyen kamu görevlileri bir veya en fazla iki adet mevzuat ile tüm uygulamaya dair bilgi sahibi olabilmelidir. Göreve yeni başlayan bir kamu görevlisi dahi tek bir mevzuatı eline alıp okuduğunda herhangi bir kamusal ve törensel etkinliğin protokolünün ne şekilde olacağına dair bilgi sahibi olmalıdır.

Protokol mevzuatının tek bir kanunla düzenlenmesinin yanı sıra bahsi geçen mevzuat eki içerisinde adli, idari, mülki, akademik, askeri gibi çeşitli protokol sıra düzenleri unvanlar bazında tek tek ve ayrı ayrı düzenleme altına alınmalıdır. Tüm protokol listeleri unvanlar bazında sıralanmalı, il ve ilçeler gibi mülki birimlerde ya da stadyum, havalimanı gibi mekânlarda geçerli olacak protokol listeleri açıkça düzenleme altına alınmış olmalıdır. Zaman, mekân, görev vb. konularda kişilerin aklında herhangi bir soru işareti kalmadan protokol listeleri uygulanma alanı bulabilmelidir.

- Uygulamada protokol kurallarının icrası genel itibarıyla özel kalem müdürlükleri eliyle yürütülmektedir. Bu birimin protokol kuralları hususunda yetkili olmasında bir sakınca yoktur. Ancak; özel kalem müdürlüklerinin sekreterlik faaliyetleri gibi konularda aşırı derecede yoğun olduğu düşünüldüğünde protokol hizmetlerinin ayrıca müstakil bir birim tarafından yerine getirilmesi, bu birimin yalnızca protokol işlerine bakması uygulama açısından oldukça faydalı olacaktır. Bu minval üzere; gerek Cumhurbaşkanlığı teşkilatı içerisinde gerekse bakanlıklarda ve alt kademe birimlerde özel kalem müdürlüğünün altında değil yanında ve ayrıca bir müstakil birim olarak protokol müdürlükleri kurulması yerinde olacaktır. Bu birimlerde de protokol konusunda uzman ve yetkin kamu

görevlileri istihdam edilmelidir. Bu birimler için yine ayrıca bütçe kalemi oluşturulmalıdır.

- Protokol görevliliğinin ayrı bir meslek grubu olarak düzenlenmesi düşünülebilir. Herhangi bir kamu görevlisinin kendi işi yanında protokole de gereken düzeyde hâkim olması elbette arzu edilen durumdur. Ancak kurumların ve kuruluşların çeşitli protokol etkinlikleri çeşitli dönemlerde icra edildiğinden sırf bu tip etkinlikler için istihdam edilen görevlilerin bulunması protokol kurallarının uygulanması açısından büyük bir kolaylık sağlayacaktır. Bu bağlamda; yalnızca protokol konusunda iş ve işlemlerde bulunacak, sıfatı doğrudan protokol uzmanı olacak kamu görevliliği statüsü oluşturulabilir.
- Geçmişten günümüze devlet bünyesindeki çeşitli kurum ve kuruluşlarda birçok akademik faaliyet düzenlenmiştir. Bunlardan bazıları faaliyetlerine devam ederken bazıları ise hâlihazırda faal değildir. Örneğin bir dönem milli güvenlik akademisinde kamu diplomasisi kursu icra edilmiştir. Ancak bu kurs şuan faal değildir. Benzer şekilde TODAİE de şuan faal değildir. Bir yasal düzenleme ile kamu görevlilerinin protokol eğitimi hususunda dönemsel kurslara tabi tutulması, bunun bir uzmanlık eğitimi biçiminde verilmesi sağlanmalıdır. Bu kurslara kamu görevlilerinin ne şekilde alınacağı, mesai mefhumunun nasıl düzenleneceği de yine mevzuat ile belirlenmelidir. Bu kursa devam edip başarılı olan devlet görevlilerine derece ve kademe, tazminat gibi özlük hakkı açısından iyileştirmeler yapılması da yine düşünülmesi gereken konulardan birisidir. Buna benzer uygulamalar bazı kurumlarda mevcuttur. Örneğin subay ve astsubaylar denizaltı kursu gördüklerinde ve bu kursu başarıyla tamamladıklarında maaşlarına ek olarak aylık dalış tazminatı şeklinde tazminat almaktadırlar. Paraşüt ile atlama gibi durumlarda da bu uygulama geçerlidir. Protokol kursu tamamlayan kamu görevlilerinin de belli bir miktar tazminat alması bu bağlamda doğru ve yerinde bir düzenleme olacaktır.

- Protokol kurallarının uygulanması bakımından makam odalarının tasarımı ile kamu kurumu binalarının yapısı önem arz etmektedir. Birçok kamu binası kamu kurumu hüviyetine uygun olarak tasarlanmamakta, benzer şekilde kamu kurumlarının temsil edildiği makam odaları da makam protokolüne uygun şekilde dizayn edilmemektedir. Bu sebeple çeşitli dönemlerde kamu binalarında sırf bu tip eksiklikleri gidermek maksadıyla tadilatlar yapılmakta, kamu bütçesinden harcamalar yapılmak zorunda kalınmaktadır. Böyle durumlara mahal verilmemesi adına; tüm kamu binalarının tasarımlarının kurum ve makam protokolüne uygun yapılması önem arz etmektedir. Bakanlıkların hepsinde destek hizmetleri dairesi başkanlığı adıyla teşekkül etmiş olan müstakil bir daire başkanlığı mevcuttur. Kamu binalarının tefrişatı, bakımı, onarımı gibi durumların yanı sıra yeni kamu binaları yapımı da genellikle bu birimler eşgüdümü ile icra edilmektedir. İleride gereksiz harcamalara mahal vermemek adına bu birimlerde makam protokolüne yeterince vakıf olan mimar, iç mimar, inşaat mühendisi gibi donanımlı görevlilerin daimi olarak bulundurulması şarttır. Aksi durumlarda örneğin; çok yeni olan ve yüksek meblağlarla yüklenici firmalara yaptırılan kamu binalarında bir genel müdürün arkasında pencere bulunması, protokol kapısı olmaması, bayrakların konulacağı yerin bulunmaması, toplantı salonlarının gereken ihtiyaca cevap vermemesi, odalara giren kapıların yanlış konumlandırılması gibi birçok anlamsız durumla karşılaşilmektedir. Bundan dolayı; imar, inşa ve tefrişat konusunda en baştan doğru planlama yapılması önem arz etmektedir.

İzah olunmaya gayret edilen tüm hususlar bir bütün halinde ele alındığında hülasa şunları sade bir şekilde nihai olarak ifade etmek gerekmektedir: Devlet bir mekanizma, bir sistemdir. Aynı zamanda bir manevi oluşumdur. Manevi bir şahsiyete sahiptir. Bununla birlikte fiziki ve maddi görünümleri de mevcuttur. Kendisinin ortaya çıkışını sağlayan insan topluluğunun açıkça uzlaşma konusu olmuş amaç ve ilkeler doğrultusunda faaliyet gösterir. Millet olma bilinci bu noktada önemlidir. Zira millet olma bilincini müşterek bir iradede buluşturamayan toplulukları temsil eden ve yöneten devletlerin asli görevlerini hakkıyla icra etmesi pek beklenebilir bir durum

değildir. Devlet; faaliyetlerini kamu görevlisi bireyler eliyle icra eder. Kamu görevlileri devlet adına faaliyet gösterir ve böylelikle içerisinde yaşadığı topluma hizmet eder. Buradan hareketle; nasıl ki bireysel yaşantıdaki iş ve ilişkiler iletişim ekseninde gelişir ve bir jargona bağlı şekilde icra edilir ise kamusal yaşantıdaki iş ve ilişkilerin de bir usulü, adabı, erkânı mevcuttur. Kısaca protokol kuralları denilen bu kaideler manzumesi kamusal hayatın akışının olağan şekilde idame ettirilmesi, devletin varlık sebeplerinden biri olan itibarın ve şerefın korunması için vardır ve uygulanmaktadır. Uygulanması halinde iş akış şeması doğru işleyecek, sebep sonuç ilişkileri düzgün bir noktada kesişecek, kamu hizmetleri etkin, verimli, demokratik, saygın, şeffaf, seri ve hukuki bir biçimde ibraz edilecektir. Aksi durumlar devletin itibarının sarsılmasına, onurunun kırılmasına, işleyişin aksamasına, sistemin köhneleşmesine, hizmetlerin hantallaşmasına ve manevi iklimin yozlaşmasına sebep olacaktır.

Bu çalışma vesilesiyle literatürde yeterince incelenmemiş, incelenen de makale ve tezlere neredeyse hiç konu edilmemiş olan protokol yönetimi bahsine eğilim gösterilmiştir. Protokol kurallarının ne olduğu, devlet mekanizması ile olan münasebetine değinilmiştir. Akabinde uygulama örnekleri de incelenerek uygulama sıklığı ve önemini haiz olan protokol kuralları serdedilmiştir. Özel olarak; yargı etiği kavramı protokol yönetimi ekseninde inceleme konusu yapılmış ve bu minvalde sosyal medya kullanımında protokol yönetiminin nasıl olması gerektiği hususunda bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Son dönemlerde bilgi ve iletişim teknolojilerinin, dijital gelişmelerin yaşamın her alanını etkisi altına aldığı, sosyal medya hesaplarının kamusal yaşantı içerisinde oldukça önemli ve etkili bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında; yeni bir inceleme, araştırma alanı olması hasebiyle sosyal medya kullanımına dair protokol kurallarının ne olduğu ve nasıl tatbik edilmesi gerektiği hususunda literatüre, kamu görevlilerine ve ilgililere faydalı bir çalışma ortaya koyma hassasiyeti gösterilmiştir.

Kendini yenileyebilen, tembellikten uzak, güncel, dinamik, şeffaf, güçlü ve adil bir kamu yönetimi işleyişinde kamu görevlilerinin devlet terbiyesine sahip olması, protokol kurallarına uyum sağlaması gerekmektedir. Ezcümle; protokol kurallarını iyice özümsemiş, doğruca tatbik eden kamu görevlileri yetiştiren ve

istihdam eden devletler, milletlerinin daha konforlu ve bahtiyar bir hayat sürmesi için doğru bir perspektif ortaya koymuş olacaktırlar.

KAYNAKÇA

- Akman, E. (2019). *Kamu Politikası*, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aktaş, Y. (2017). *Türkiye Selçuklu Devleti'nde Protokol Uygulamaları*, Tarih Okulu Dergisi, Sayı 31, SS. 19-48.
- Aktel, M. (2017). *E-Devlet ve Yönetim İlişkileri*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 19, SS. 765-787.
- Alikılıç, D. (2002). *XVII. Yüzyıl Osmanlı Saray Teşrifatı ve Törenleri*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Arslan, N. (2018). *Protokol ve Sosyal Davranış Kurallarına Giriş*, İstanbul, Der Yayınları.
- Aslan, A. (2020). *Sanal Âlemin de Bir Hukuku Var! Soru ve Cevaplarla Sosyal Medya Hukuk Rehberi*, İstanbul, İnkılap Kitabevi.
- Aytürk, N. (2020). *Protokol Yönetimi*, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aytürk, N. (2017). *Yargıda ve Adli Teşkilatta Protokol ve Sosyal Davranış*, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Baysal, T. (2022). *Protokol Kurallarının Kökenleri, Devlet Geleneğindeki Yeri ve Hukuki Metinlere Yansımaları*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, SS. 166-175.
- Bat, Y. (2020). *Protokol Yönetimi ve Türk Protokol Yönetiminin Sorunları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Bayyığıt, S.S. (2019). *İdari ve Bürokratik Protokol Kurallarının Halkla İlişkiler Perspektifinde Tarihsel Dönüşümü*, Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilgin, K.U. (2015). *TODAİE'nin Kamu Yönetimi Eğitimindeki Yeri ve Önemi*, Kamu Yönetimi Eğitimi, SS. 327-348.
- Demirkaya, H. (2017). *Sosyal Davranış ve Protokol*, Kocaeli, Umuttepe Yayınları.

Eryılmaz, B. (2008). *Etik Kültürü Geliştirmek*, Ankara, İçişleri Bakanlığı Etik Kültürü Konferansı.

Eryılmaz, B. (2017). *Bürokrasi ve Siyaset*, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım

Gül, H. (2020). *Mutlu Yaşam Başarılı Kariyer Güncellemeniz Var*, Denizli, Kaf Kitap Kafe Yayınları.

Gülaslan, T. (2018). *Kamu Yönetiminde Sosyal Medya Kullanımı ve Yönetimi: Temel İlkeler ve Öneriler*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Karaca, F. (1997). *Tanzimat Dönemi ve Sonrasında Osmanlı Teşrifat Müessesesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Turhan, G. ve Okcu, M. (2018). *Siyasette Dijital Yerliler ve Göçmenler*, Ankara, Gece Kitaplığı Yayınları.

Önen, M. ve Yıldırım, A. (2014). *Kamu Yönetiminde Etik Denetimi*, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, SS. 103-126.

Özdemir, M. (2008). *Kamu Yönetiminde Etik*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 7, SS. 179-195.

Pınar, L. ve Demirağ, H. (2018). *Türkiye’de Protokol Eğitiminin Yetersizliği*, Akademik İncelemeler Dergisi, Sayı 13, SS. 43-62.

Şahin, A. (2019). *Türk Kamu Yönetiminde Yapısal Dönüşüm ve E-Devlet*, Konya, Atlas Akademi Yayınları.

Tecimer, Y. (2016). *Protokol Doğruları*, Antalya, Likya Kitap.

Tutar, H. ve Altınöz, M. (2020). *Protokol Bilgisi*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Usta, A. (2011). *Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetiminde Etik ve Ahlak*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, SS. 39-50.

Usta, S. ve Akman, Ç. (2018). *Kamu Yönetiminde Etik ve Etik Yönetime İlişkin Politikalar*, Kamu Politikası Analizi Türkiye Uygulamaları, Ankara, Gazi Kitabevi, SS. 735-781.

Usta, S. ve Arslan, Ş. (2020). *Türkiye’de Etik Yönetim Anlayışına Yönelik Çerçeve Arayışı: Kamu Görevlileri Etik Kurulu Üzerinden Bir İnceleme*, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt 11, Sayı 2, SS. 222-244.

Yılmaz, Y. ve Yılmaz, Ö. (2018). *Kamusal ve Toplumsal Yaşamda Görgü ve Protokol Kuralları*, Ankara, Detay Yayıncılık.

Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2018, 9 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 30473 3. Mükerrer). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=703&MevzuatTur=4&MevzuatTertip=5>

Askeri Merasim ve Protokol Talimatnamesi (1956, 29 Eylül). *Resmi Gazete* (Sayı: 9420). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=47346&MevzuatTur=3&MevzuatTertip=3>

Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğünün 25/06/2002 tarihli ve 2002/23 sayılı genelgesi. Erişim Adresi: <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/illeridaresi/Mevzuat/Genelgeler/Vip%20Salonlar%C4%B1%202002-23.pdf>

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (2003, 24 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 25269). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4982&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018, 10 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 30474). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1&MevzuatTur=19&MevzuatTertip=5>

Devlet Memurları Kanunu (1965, 23 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 12056). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=657&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Elektronik İmza Kanunu (2004, 23 Ocak). *Resmi Gazete* (Sayı: 25355). Erişim Adresi:

<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5070&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu (2010, 18 Aralık). *Resmi Gazete* (Sayı: 27789). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6087&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

İl İdaresi Kanunu (1949, 10 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 7236). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5442&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3>

Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanun (1981, 6 Ocak). *Resmi Gazete* (Sayı: 17480). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2531&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2005, 13 Nisan). *Resmi Gazete* (25785). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8044&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2004, 8 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 25486). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5176&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik (1982, 25 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 17849). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=85105&MevzuatTur=3&MevzuatTertip=5>

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (2016, 7 Nisan). *Resmi Gazete* (Sayı: 29677). Erişim Adresi:

<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6698&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu (1990, 4 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 20508). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3628&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Resmi Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2020, 10 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 31151). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2646&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5>

Spor Genel Müdürlüğü Müsabaka Yerlerine Serbest Giriş Yönetmeliği (2010, 12 Mart). *Resmi Gazete* (Sayı: 27519). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Terörle Mücadele Kanunu (1991, 12 Nisan). *Resmi Gazete* (Sayı: 20843 Mükerrer). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3713&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Teşrifat Müdüriyeti Umumiyesinin Vazai Hakkında Talimatname (Bakanlar Kurulunun 9 Ocak 1927 tarihli ve 4611 sayılı kararı). *Resmi Gazete* (Sayısız, tarihsiz). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4611&MevzuatTur=3&MevzuatTertip=3>

Türk Bayrağı Kanunu (1983, 24 Eylül). *Resmi Gazete* (Sayı: 18171). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2893&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Türk Bayrağı Tüzüğü (1985, 17 Mart). *Resmi Gazete* (Sayı: 18697). Erişim Adresi:

<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=859034&MevzuatTur=2&MevzuatTertip=5>

Türk Ceza Kanunu (2004, 12 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 25611). Erişim Adresi:

<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Türk Yargı Etiği Bildirgesi (2019, 14 Mart). *Resmi Gazete* (Sayı: 30714). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/03/20190314-4.pdf>

Türk Yargı Etiği Bildirgesi Kapsamında Sosyal Medya Kullanım Rehberi. Erişim Adresi: <https://www.hsk.gov.tr/turk-yargi-etigi-bildirgesi-kapsaminda-sosyal-medya-kullanim-rehberi>

Ulusal ve Resmi Bayramlar ile Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Törenler ve Kutlamalar Yönetmeliği (2012, 5 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 28283). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20123073&MevzuatTur=3&MevzuatTertip=5>

Danıştay 10. Dairesi Başkanlığının 1998/6921 Esas, 2000/4825 Karar sayılı ve 27/09/2000 tarihli kararı

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu 2001/2-810 Sayılı ve 23/11/2001 tarihli kararı

<https://www.cnnturk.com/turkiye/son-dakika-trol-savci-ozcan-muhammed-gunduz-meslekten-ihrac-edildi> (17.09.2022).

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yanlislikla-begeni-yapti-korakolluk-oldu-1733809> (22.08.2022).

<https://www.gazeteruzgarli.com/bir-vali-uc-metin-denizli-valisinin-ozur-paylasimi-alay-konusu-oldu/> (05.10.2022).

<https://www.haberturk.com/ordu-da-vip-tartismasi-2485453> (18.08.2022).

https://hsk.gov.tr/disiplin-kararlari_1419 (21.10.2022)

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/664798a3-c960-4c50-9bd9-320fef946c49.pdf> (21.10.2022).

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/1a8ebc30-e0e5-47fa-99f5-3e248c90d3cf.pdf> (21.10.2022).

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/7752c58a-ee08-438e-a1ad-c5fbf360d9e1.pdf> (22.10.2022).

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/8e47342a-64c1-48a5-82eb-3c07da4e9256.pdf> (22.10.2022).

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/10807abf-1d6e-41c8-9834-c3c74249b20c.pdf> (23.10.2022).

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/df650ccd-c858-4664-b64a-0dfb3f1347e0.pdf> (24.10.2022).

<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/d28e036f-72e3-4db7-a602-b86c198eb73c.pdf> (27.10.2022).

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/files/HSK%20GENEL%20KURULU-%20ET%C4%B0K%20SON%20HAL%C4%B0.pdf> (27.10.2022).

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/ab5f950e-835d-42b2-af1a-ec70aea85979.pdf> (24.10.2022).

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/31e4a1fa-26da-4d3c-8089-6786f54fb7e6.pdf> /25.10.2022).

<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/4a92e0cc-e94b-4912-aaf9-5dfc5b885e98.pdf> (27.10.2022).

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/68d34478-6322-46ca-a638-cc088e2121cb.pdf> (25.10.2022).

<https://hsk.gov.tr/Eklentiler/120120221431etik-istisare-kararipdf.pdf> (27.10.2022).

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gokcekten-sakiz-misillemesi-17125247> (22.05.2022).

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-protokoldeki-kavga-icin-bakanlik-devrede-2162017-40529282> (16.06.2022).

<https://www.memurlar.net/haber/910097/biri-ogretmeni-digeri-saglikcilari-azarlamisti-ikisi-de-merkeze-alindi.html> (18.06.2022).

https://mfa.gov.ct.tr/wp-content/uploads/2014/02/devlet_protokol_listesi.pdf

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/tik-tokcu-savci-gorevden-uzaklastirildi,PEnwKLn010Wwg0b4cJpwNg> (09.05.2022).

<https://www.onedio.com/haber/10-kasim-toreninde-istiklal-marsi-gec-okununca-vali-ofkelendi-hepsini-gorevden-alin-848311> (13.04.2022).

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/12/05/kafir-profesor-hesabiyla-devlet-buyuklerine-hakaret-eden-kisi-savci-cikti> (06.06.2022).

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/10/31/o-savci-meslekten-ihrac-edildi> (25.11.2022)

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/09/30/ogretmeni-siniftan-kovan-kaymakam-mehmet-faruk-saygin-hakkinda-inceleme-baslatildi> (09.08.2022).

<https://www.trthaber.com/foto-galeri/sarikamis-sehitleri-binlerce-kisiyle-anildi/42360/sayfa-2.html> (04.08.2022).

<https://www.yargitay.gov.tr/documents/YargiEtigiIlkeleri.pdf>

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/son-dakika-galip-ozturk-ile-fotografi-cikan-hakim-kemal-alver-hakkinda-flas-gelisme-503845h.htm> (10.09.2022)

www.adalet.gov.tr

www.icisleri.gov.tr

www.mevzuat.gov.tr

www.mfa.gov.tr

www.resmigazete.gov.tr

www.sozluk.gov.tr

www.tdk.gov.tr

www.turkiye.gov.tr

www.uyap.gov.tr

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Mehmet Emre ÖZEL

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Yabancı Dil ve Düzeyi :

1- İngilizce (YDS: 50)

İş Deneyimi :

1- Trabzon Barosu Başkanlığı : Avukat (2013 - 2017)

2- Adalet Bakanlığı : Hâkim/Cumhuriyet Savcısı Adaylığı
(2017 - 2018)

3- Hâkimler ve Savcılar Kurulu : Cumhuriyet Savcısı (2018 - ...)